

"Come as you are."

*En undersøkelse av fansens sakralisering
av Kurt Cobain.*

Anne Winding-Sørensen

Masteroppgave i Religionshistorie

Institutt for Kulturstudier og Orientalske Språk

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2011

”Come as you are.”

En undersøkelse av fansens sakralisering av Kurt Cobain.

© Anne Winding-Sørensen

2011

”Come as you are. En undersøkelse av fansens sakralisering av Kurt Cobain.”

Anne Winding-Sørensen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Forord

Dette har vært en lang og til tider en tung prosess, men den har også vært veldig lærerik og morsom. Jeg vil spesielt takke min tålmodige veileder Otto Krogseth for all hans støtte og konstruktive tilbakemeldinger som vært til stor hjelp gjennom hele denne prosessen.

Jeg vil også rette en stor takk til Berte Winding-Sørensen som har lest gjennom alt jeg har skrevet og kommet med gode råd underveis og til mamma og pappa som alltid har vært der når jeg har trengt det. Kunne heller ikke vært foruten den gode støtten, hjelpen og trøstende ord fra venner og familie.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema.	1
1.2	Tema.	2
1.2.1	Problemstilling.	4
1.2.2	Teori og metode.	6
1.2.3	Metode.....	7
1.2.4	Oppgavens oppbygning.....	8
2	Populærkultur og religion.....	10
2.1	Populærkultur.	10
2.1.1	”Populærkulturen skapes av folket for folket.”	14
2.2	Religion smurt tynt utover.....	15
2.2.1	Religion er noe som konstrueres mellom individ og samfunn.....	16
2.2.2	Religiøse symboler i populærkulturen.	19
2.3	Hvordan definere religion.....	20
3	Identitet og myte i en ny tid.	24
3.1	Identitet, en konstruksjon mellom individet og fellesskapet.	24
3.1.1	Musikk og identitet.....	27
3.1.2	Livstolkning og livssyn.	29
3.1.3	En del av det hele.	30
3.2	Myteteori	32
3.3	Mytens rolle før og nå.	35
3.3.1	Myter i populærkulturen.....	36
3.4	Identitet, myte og Kurt Cobain	39
4	Det hellige på nye premisser	49
4.1	De klassiske hellighetsteoriene.....	51
4.1.1	Nytt blikk på hellighetsbegrepet.	56
4.2	Hva innebærer det hellige for oss i vår samtid?	58
4.3	Hvordan helliggjøres Kurt Cobain etter sin død?	60
4.3.1	Fansens rolle i helliggjøring av Kurt Cobain.	65
4.3.2	Behovet for helter.....	70
5	Avslutning	75

5.1	Oppsummering	75
5.2	Konklusjon.....	77
	Litteraturliste	82
	Vedlegg	86

No table of figures entries found.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema.

Da jeg begynte på master programmet i religionshistorie var jeg veldig usikker på hva jeg skulle skrive om og det tok meg litt tid før jeg kom frem til dette temaet.

Det har alltid fascinert meg hvordan noen mennesker, og da spesielt ungdommer og unge voksne, samler seg rundt en eller flere kjendiser. Spørsmålet om hvorfor de gjør det og hva de får ut av det har ofte dukket opp, og dette blir spesielt synlig når en kjendis dør. Hvorfor sørger flere tusen mennesker over en persons død, en som egentlig er fremmed for dem? Det er mange kjendiser som har blitt sørget over av utallige fans og tilhengere. Jeg mener at det er mulig å finne mange paralleller til religiøse handlinger i hvordan fansen forholder seg til sitt idol. I denne avhandlingen har jeg hovedsaklig fokusert på musikk og hvordan musikkartister har fått en viktig rolle i fansens liv. Dette er fordi musikk er en viktig del av mitt eget liv, og i visse sammenhenger så kan jeg forstå hvor dette behovet for å følge noen kommer fra. Grunnen til at jeg ville skrive om dette temaet er at jeg ville finne ut hvorfor dette behovet er så stort hos så mange mennesker.

Valget mitt, å skrive om Kurt Cobain, er basert på at han har blitt ansett som den siste ordentlig store musikeren innen sin sjanger (grunge) som har avgått ved døden. Hva var det med ham som fikk så mange unge mennesker verden over til å følge ham? Som frontfigur for grungebandet Nirvana ble han verdensberømt nesten over natten i 1991. Han ble stemplet som "*the voice of a voiceless generation*,"¹ her refereres det til Generation X, og ble selve symbolet for hele grungebevegelsen verden over. Han skrev melodiose sanger som fenger på en slik måte at det ikke er før vi virkelig hører på selve tekstene at vi får med oss budskapet i dem, at vi forstår hvor dystre de faktisk er. De bærer preg av den ambivalensen som mange

¹ Sitat fra artikkelen "Kurt Cobain: When rock becomes religion, our gods are rendered mortal" skrevet av Charles Aaron for SPIN magazine, desember 1994 <http://www.nirvanafreak.net/art/art50.shtml> (lesedato 5.5.09).

mener Kurt Cobain satt inne med. Mange fans mente han klarte å uttrykke de følelsene de selv satt inne med og fikk på den måten noen å identifisere seg med. Tre år etter sitt store gjennombrudd, ble Kurt Cobain funnet død i sitt eget hus i Seattle, 4. april 1994. På de tre årene hadde han fått status som en av tidene største musikere, og da det ble kjent via media at han hadde begått selvmord, fikk han en nærmest guddommelig status blant sine fans. Det er ikke bare Kurt Cobain som har blitt tilbedt etter sin død og blitt opphøyd i ettertid av media og fans. Etter hvert som populærkulturen har gitt oss personer som har det lille ekstra, har de igjen fått tilhengere som har gitt dem en opphøyd status som gjør dem til noe større enn vanlige mennesker, som om de har svaret vi alle søker etter. Filmstjerner, musikere, forfattere, kunstnere som har etterlatt seg inntrykk er også omspunnet av en viss mystikk og de fortellingene som gjør at vi ”vanlige” blir fascinert av dem.

Denne avhandlingen er mitt forsøk på å forstå denne besettelsen for et idol innen populærkulturen og hvorfor så mange har dette behovet. Hva ligger bak dette behovet, og hvorfor virker det mer tydelig nå enn før? Er det søken etter noe som vi ikke lenger finner i vårt eget samfunn? Er det fordi religion ikke lenger er en sentral del av menneskers liv? Er kirken for gammeldags til å kunne gi svar på de spørsmålene og kravene som mange unge føler er forventet av dem? De siste årene har det kommet flere bøker som tar for seg religion i populærkultur, men likevel savnet jeg svar på disse spørsmålene som dukket opp rundt idoldyrkelsen av kjendiser. Derfor tar jeg for meg fansens forhold til Kurt Cobain for nettopp å finne svar på disse spørsmålene. Hvis han ikke hadde begått selvmord, hadde han hatt samme status blant fans og musikkverden som han har nå?

1.2 Tema.

Å se på religion i populærkultur gir oss en mulighet til å se hvordan noe blir sakralisert og hvorfor det blir sakralisert. Vi kan også se hvordan populærkulturen er med på å skape identiteten blant unge i dagens samfunn og hvilke redskaper som benyttes. Er det en usynlig grense for hvor religion slutter og populærkultur tar over? Religion og kultur har alltid påvirket hverandre, og de har lånt fra hverandre. I vårt samfunn har mange kjendiser fått

status som idoler. De er populærkulturens guder og helter som viser oss ”vanlige” mennesker hvordan vi burde leve. De har blitt til glansbildet på hvordan livet burde se ut og hva som venter på oss hvis vi lever etter deres eksempel. Det kjendiser gjør og sier blir lagt stor vekt på og ”helliggjøres” av fansen som tillegger idolene overmenneskelige egenskaper. Denne opphøyelsen av en kjendis kan gi en indikasjon på hvordan unge i dagens samfunn trenger å ha noen å se opp til. Siden religion ikke lenger har den sentrale plassen i samfunnet den tidligere har hatt så har flere arenaer som da blant annet populærkulturen tatt over der religion ikke lenger kan gi støtte. Denne bruken av populærkulturen kan gi et bilde av hvordan mennesker bygger opp strukturer rundt seg og skaper en identitet. Ut ifra dette kan vi se om verdigrunnlaget som samfunnet bygges på har endret seg, og om fokuset på hva som er viktig har forandret seg fra tidligere generasjoner. Det gir forskere en unik mulighet å studere hvordan og hvorfor noen blir opphøyd av en gruppe, samt hvilken betydning denne personen får blant menneskene i denne gruppen, både på et kollektivt og individuelt plan. Dette kan også være med å fortelle noe om utviklingen i et samfunn generelt.

Jeg kommer til å bruke Kurt Cobain i oppgaven for å vise hvordan en person kan bli sakralisert innen en subkultur og hvordan identiteten blir skapt innen en bestemt gruppe mennesker. I det større bilde kan dette vise oss noe om hvordan mennesker forholder seg til verden og hvordan vi skaper mening i den verden vi lever i. Selv om samfunnet, og menneskene som utgjør samfunnet, har forandret seg så er det visse elementer som forblir uforandret. Til enhver tid har mennesker funnet holdepunkter i verden som gir et stabilt grunnlag for å gå videre. Dette vil ikke bare være med på å forme dem som mennesker, men også den verden de skaper; både som individ og som en del av et større kollektiv. Dette behovet har ikke blitt borte selv om vår del av verden har blitt mer oppstykket og fokuset på individet har blitt sterkere.

Kanskje også nettopp på grunn av denne utviklingen i samfunnet har mennesker et behov for å skape tilhørighet til andre og finne faste holdepunkter i den verden de er en del av.

1.2.1 Problemstilling.

Jeg vil velge ut tre temaer innen religionshistorien som innfallsvinkel for å se på religion i populærkulturen: identitet, myte og hellighet. Jeg kunne ha holdt meg til kun ett av disse tre temaene, siden de er omfattende i seg selv. I stedet valgte jeg å ta med alle tre fordi jeg mener at ved å utelukke ett eller flere av dem ville jeg ikke kunne gi et like klart bilde av hvordan vi i den moderne verden fortsatt bruker religiøse motiver for å skape en sammenheng og forståelse av vår plass i verden.

Jeg ser på disse temaene som tre ulike aspekter av mennesket som på hver sin måte fremhever hvordan mennesket forholder seg til verden. Å skrive om identitet, myte og hellighet i en og samme oppgave mener jeg vil være med på å gi et klarere bilde av hvordan vi bruker populærkulturen for å vise hvem vi er og hvordan religionen fortsatt har en plass i samfunnet. Jeg vil ta for meg hvordan disse tre aspektene av religion forandret seg etter at populærkulturen har fått en mye mer dominerende plass i vårt samfunn. Da spesielt sakralisering og hvordan forståelsen av dette begrepet og bruken av det sakrale kan ha forandret seg etter hvert som populærkulturen har fått en større plass i både den offentlige og private sfære.

Trengs det en ny forståelse av hellighetsbegrepet når det brukes i sammenheng med populærkulturen? Er det sakrale adskilt fra det profane, eller er disse to flettet sammen i populærkulturen? Er det sakrale noe som fortsatt kan bli sett på som ambivalent, altså at det både er tiltrekkende og frastøtende? Eller må det sakrale bli tatt ut av det religiøse perspektivet og sett på som noe som kan stå utenfor den religiøse sfære, og da heller som en selvstendig enhet? Gjelder de klassiske teoriene om hva hellighet er lenger, eller har samfunnet forandret seg såpass siden den gang at vi trenger helt nye teorier? Jeg mener vi står ovenfor en både/og situasjon, hvor de klassiske hellighetsteoriene fortsatt er relevant til hvordan vi forholder oss til det hellige i vår tid. Det har skjedd store endringer i samfunnet som gjør at det er viktig å se hvordan mennesker forholder seg til det hellige i lys av disse endringene. En av endringene som muligens har hatt størst innvirkning på hvordan vi i samfunnet i dag forholder oss til det hellige er moderniteten. Det er uklokt å kaste vekk de klassiske teoriene for å gi plass for nye teorier. Det er åpenbart at samfunnet har forandret seg, og kanskje det er på tide at nye teorier om hellighet får komme mer frem i lyset, men

ikke på bekostning av de klassiske. Selv om det er deler av de klassiske teoriene som ikke lenger passer inn i vår forståelse av det sakrale, betyr det ikke at vi bør forkaste dem fullt og helt. Jeg mener at forståelsen og bruken av begrepet ikke nødvendigvis har forandret seg i forhold til de tradisjonelle religiøse institusjoners syn på det sakrale, men når det blir satt i sammenheng med populærkulturen trengs det en ny forståelse av begrepet.

Ved å se på hva andre forskere allerede har kommet frem til når de har sett på forholdet mellom populærkultur og religion vil jeg i denne oppgaven vise hvordan vi kan bruke dette begrepet til å få en ny forståelse av samtiden vi lever i. Hva som blir sett på som hellige har ikke nødvendigvis forandret seg så mye som det kan se ut som ved første øyekast, men heller at det som blir holdt hellig har forandret seg. Altså at innholdet i begrepet hellig ikke har forandret seg stort, men at det som omfattes av begrepet har forandret seg. Gjenstander eller mennesker kan ikke bli ansett som hellige hvis de ikke gir gjenklang hos dem som gir denne gjenstanden eller personen den posisjonen i gruppen eller kulturen. Altså må vi kunne identifisere oss med det vi holder hellig, det må gi en mening. Gjennom ulike myter skapes det et forhold mellom gruppen, fansen, individet og den personen eller gjenstanden som blir ansett som hellig. Det er dette forholdet som skaper de verdier og rammer som er med på å gi noe status som hellig. For å forstå hvordan noe helliggjøres mener jeg at vi også må se nærmere på de mytene som blir skapt rundt det som helliggjøres, og også hvordan de mytene blir skapt til å starte med. Hvilken funksjon har myter i populærkulturen og hvordan brukes de for å skape mening for fansen? Det er denne sammenhengen mellom myter, identitet og helliggjøring jeg vil ta for meg i oppgaven.

Fokuset i oppgaven vil være på hvordan vi søker til populærkulturen for å få svar på hvem vi er og hvordan vi skal leve våre liv. Ved å se på hvordan artister har fått en så viktig rolle for de som følger og idoliserer denne personen. Hvordan bruker fansen deres idol til å skape en forståelse av dem selv og deres plass i verden, og hva forteller det om hvordan populærkulturen og religion påvirker hverandre?

1.2.2 Teori og metode.

Jeg vil ta for meg de klassiske hellighetsteoriene til Eliade, Otto og Durkheim. Dette er teorier som ble utviklet for en god tid tilbake og som tar for seg samfunn som er forskjellig fra det vi har nå. Dette kan være med på å sette spørsmålstegn ved om disse teoriene har gått ut på dato og dermed ikke lenger er gyldige med tanke på hellighetserfaringene som vi finner i populærkulturen. Jeg har prøvd å finne nyere teorier som ser på hellighetsbegrepet med utgangspunkt i vår samtid. Kommer til å bruke blant annet Dag Øistein Endsjø, Gordon Lynch, Lisbeth Mikaelsson og Ingvild Sælid Gilhus. Det er viktig å legge vekt på at jeg ikke ønsker å erstatte de nye teoriene med de gamle, men heller vise hvordan både de klassiske og de nyere teoriene om hellighet kan være med på å kaste et nytt lys på hellighetsbegrepet. Samt også kanskje gi noen nye tanker om hva hellighet kan være sett ut fra et populærkulturelt perspektiv. Jeg kommer også til å ta for meg teorier som omfatter myte og identitet, spesielt knyttet til ungdomstiden. Dette fordi de fleste av fansen til Kurt Cobain var eller er ungdom og fordi det er i dette stadiet av livet hvor behovet for rammer og strukturer er viktig for å skape en forståelse av hvem en selv er i forhold til andre mennesker og samfunnet. Her har jeg blant annet brukt Paul Otto Brunstad sin doktorgrad og boken *”Myte, Magi og Mirakel i møte med det moderne”* til Alver et al som kilde til å se på myters rolle i populærkulturen og hvordan de brukes for å danne verdier og mening i ens liv.

Jeg har samlet inn artikler, vært på ulike nettsider, lest biografier, lest i musikkblader, snakket med mennesker som har skapt seg et bilde av hvem Kurt Cobain var og hva han gjorde. Siden han var en så profilert person har mange på min alder kjennskap til hvem han var og skapt seg et bilde av ham. Det som er viktig å ta med her er at tid spiller en rolle her, med det mener jeg at de fleste på min alder var unge da Kurt Cobain fortsatt var i live. Mange av dem var veldig unge da han begikk selvmord og derfor er det bildet de har skapt seg av ham preget av hva som er blitt fortalt av andre og hva som media skrev og skriver om ham fortsatt. Det materialet jeg har tilegnet meg om Kurt Cobain er basert på sekundærkilder og ikke på egne erfaringer av ham. Men når det er sagt så er det nettopp denne personlige oppfattelsen av hvem han var som er en viktig del av oppgaven fordi det er enkeltmenneskenes mening om ham som er med på å skape ideen og myten om hvem Kurt Cobain var. Personlige tanker og meninger kommer frem som gir et viktig bilde av hvem han var for enkeltpersoner og som

danner et bilde av hvordan han ble oppfattet. Spesielt på nett og i artikler blir dette tydelig. Dette er viktig å ta med seg fordi det gir en pekepinn på hvorfor han ble så stor og hvilken betydning han fikk for fans. Dette kan dermed kaste lys over hvordan en helt ”vanlig” person får en slik status som han har fått. Det som er viktig å fremheve er at det er fansens sine bilder og forståelser av han som er det viktige å få frem fordi det er blant dem han har fått status som ikon.

1.2.3 Metode.

Jeg gikk inn med en vis forutforståelse rundt det tema jeg har valgt for oppgaven, og hadde en nokså klar tanke rundt hva jeg ville finne. Denne forutforståelsen kan ha vært med på å sette et preg på hvordan materialet har blitt tolket. Det er umulig å ikke ta med noe av seg selv inn i det man forsker på, selv om man prøver å være så objektiv som mulig. Det er ikke lett å legge igjen sine egne tanker og ideer ved døra når man skal begynne å studere noe. Til en viss grad mener jeg det er positivt å ta med noe av seg selv og sine forutforståelser når en går dypere inn i sin forskning fordi det kan være med på å bidra til nye vinklinger innen feltet. Jeg hadde en teori om hva Kurt Cobain betød, og hvilken stilling han hadde blant unge på sin tid. Gjennom å skrive denne oppgaven har jeg forsøkt å finne ut om dette bildet jeg hadde med meg inn i prosjektet stemte overens med det materialet jeg fant på dette området. Selv mener jeg at mine forutforståelser overfor dette temaet ikke var så feilaktige. Det som er vanskelig med dette temaet er at det omhandler noe svært personlig og individuelt. Det er umulig å måle de resultater man finner fordi det er på et sterkt følelsesmessig plan. Hva vi kan få svar på derimot er hvordan disse tankene og følelsene som blir uttrykt rundt Kurt Cobain kan bli sammenlignet med uttrykk og ytringer som har med mer tradisjonelle religiøse handlinger å gjøre.

Analyse har også vært en viktig del av metodearbeidet i denne oppgaven. Jeg har sett på ulike teorier og hvordan de har passet til materialet jeg har. Da jeg begynte å søke etter nye teorier som tar for seg hellighet i den moderne tid syntes jeg det var vanskelig å finne nye teorier på hvordan det hellige kan bli satt i sammenheng med populærkulturen og samtiden. Selv om de

eldre teoriene ikke skal bli satt til side, mener jeg at det trengs nye måter å se på det hellige i vår verden nå. Nye teorier om hvordan hellighet kan komme til uttrykk gjennom populærkulturen mener jeg å ha funnet hos blant Alver, Gilhus, Mikaelsson og Selberg med deres uttrykk ”*religion smurt tynt utover*” og ”*refortrylling*” av hverdagen. Også Gordon Lynch og Danièle Hervieu- Léger har kommet med nyttige og spennende vinklinger på hvordan man kan sette det hellige inn i vår samtiden, og da også inn i populærkulturen, som også er med på å gi hellighetsbegrepet en bredere betydning. Otto Krogseth har kommet med flere nyttige vinklinger på hvordan sakralisering til både steder og kulturell erindring skjer i vår tid, en tid som ofte blir ansett som avsakralisert.

1.2.4 Oppgavens oppbygning

Kapittel 2 tar for seg den sammensmeltningen som nå skjer mellom populærkultur og religion, og hvordan dette er med på å forme det samfunnet vi har i dag. Jeg prøver gjennom dette kapitlet å vise hvordan populærkultur er en av kanalene hvor religion kan komme til uttrykk, og hvordan dette religiøse uttrykket har endret karakter slik at det kan tilpasse seg dagens samfunn.

Kapittel 3 begynner med å ta for seg identitet og myte ut fra et teoretisk perspektiv og hvordan disse to kategoriene kan bli sett i sammenheng med den postmoderne utviklingen i samfunnet. Jeg konsentrerer meg om hvordan man som ung bruker musikk for å skape en forståelse av hvem en er i forhold til andre, og hvordan man bruker denne forståelsen til å bygge et fellesskap med andre mennesker. Jeg går så videre med å se på myter og hvilken funksjon de har for mennesket i nyere tid, og hvordan populærkulturen er en viktig bidragsyter til å forme mytene som er en del av samfunnet. Deretter bruker jeg det teoretiske materialet til å belyse hvordan identitet og myte er viktige i forhold til hvordan fansen skaper sitt forhold til Kurt Cobain og tilhørigheten til hverandre.

Grunnen til at jeg har satt identitet og myte i samme kapittel i stedet for å ha de i to separate kapitler er at jeg mener at disse to kategoriene henger så tett sammen at hvis jeg hadde delt

kapittelet inn i to hadde jeg ikke kunnet vise det samspillet som er mellom skapelsen av en identitet og myte.

Kapittel 4 ser på hvordan hellighetsbegrepet og forståelsen av hellighet har forandret seg etter hvert som religion har blitt flettet mer inn i populærkulturen. Dette kapittelet starter med å ta for seg noen klassiske hellighetsteorier for så å gå videre og se på hvorvidt de fortsatt er fruktbare i forhold til hvordan dagens samfunn forholder seg til det hellige, og hvorvidt det er et behov for å ta i bruk nye teorier om det hellige. Dette blir da satt i sammenheng med hvordan Kurt Cobain ble helliggjort etter sin død og hvilken rolle fans hadde i denne helliggjørelsen. Kapittelet avslutter med å se på hvorvidt vi i dagens samfunn fortsatt har behov for helter, og hvordan kjendiser i så fall fyller dette behovet.

Kapittel 5 inneholder avslutningen, hvor jeg oppsummerer det jeg har skrevet og kommer med en konklusjon.

Helt til slutt vil det komme en litteraturliste som vil inneholde materiale som både er blitt brukt i oppgaven og har vært en inspirasjonskilde gjennom skriveprosessen. Et vedlegg med selvmordsbrevet til Kurt Cobain og et kort sammendrag.

2 Populærkultur og religion.

2.1 Populærkultur.

Hva menes med populærkultur? Det kan sies at det er et 1900s-tall fenomen som ble til gjennom oppfinnelsen av radioen, platespilleren og filmen. Dette var med på å spre kulturelle uttrykk til et større publikum enn før. Dette var starten på media kommunikasjon, først auditivt med radio og platespiller og senere ble visuell kommunikasjon utviklet gjennom tv-apparatet som har bidratt enormt til å spre de kulturelle uttrykk.

Populærkultur er et vanskelig begrep å definere fordi det blir ilagt forskjellige egenskaper ut ifra hvem som definerer den. Innen ulike akademiske felt, vil man også kunne finne ulike definisjoner på hva populærkultur er. I følge fremmedordboken blir begrepet populær definert som; ”folkelig, som hører til/kjennetegner de brede lag; bestemt for folket, lettfattelig; alminnelig likt, avholdt, folkekjær.” Ut i fra dette kan vi si at populærkulturen er noe som opptar en større deler av befolkningen. Populærkulturen er en integrert del av samtidskulturen, den opptrer ikke i et vakuum. Den påvirkes og endres av trender og interesser i andre samfunnssfærer (Endsjø og Lied 2011: 188). Derfor blir den sjelden definert som et selvstendig kulturelt fenomen, i stedet blir den sidestilt eller satt opp mot andre kulturelle strømninger, som høykultur eller folkekultur. Noen ganger også brukt i stedet for folkekultur. I sin hovedfagsoppgave viser Svein Harald Kleivane til Bruce David Fobes som deler kulturen inn i tre deler, høykultur, folkekultur og populærkultur. Dette gjør Fobes for å skille de forskjellige kulturelle uttrykkene. Slik han ser det blir høykultur ansett for å ha et mer begrenset publikum med bedre bakgrunn² og mer raffinert smak enn flertallet av befolkningen. Folkekulturen blir muntlig overlevert fra person til person og blir dermed også ansett for å ha et begrenset publikum, fordi overleveringen som oftest har funnet sted

² Med bedre bakgrunn mener jeg folk med høyere utdanning, mer velstående bakgrunn, kommer fra rikere kår og er mer kultur interessert.

mellom mennesker med nære bånd, som familiemedlemmer. Populærkulturen derimot kan kommuniseres gjennom mange kanaler, med massemedia som hovedkanal (Kleivane 2005: 33).

Populærkultur er noe som er utviklet og produsert for å nå ut til flest mulig mennesker. Dette er underholdning som skal glede, engasjere og skape en følelse hos mottagerne. (Endsjø og Lied 2011: 16). Ifølge Brunstad er populærkulturen noe som:

”betegner den kommersialiserte, masseproduserte og folkelige kulturen som formidles via de elektroniske mediene, og som på en spesiell måte har bidratt til å forme, definere og innholdsbestemme ungdomskulturen.” (Brunstad 1998: 14)

Han bruker begrepet folkelig kultur for å betegne populærkulturen, i stedet for å skille populær- og folkekultur slik som Kleivane og Fobes mener burde gjøres. Dette gjør at mange har problemer med å definere hva populærkultur er. Jeg mener at folkekultur er den gamle tradisjonelle kulturen og dermed ikke omfatter populærkultur. Populærkultur strekker seg over et bredt spekter av aktiviteter³ og rommer mange ulike uttrykk innen samfunnet, derfor blir det vanskelig å gi en klar definisjon av selve begrepet. Det er også viktig, som Kleivane skriver i sin hovedoppgave, å få frem at populærkulturen ikke er en fast eller bestemt enhet, men er oppbygd av flere forskjellige uttrykksformer som treffer og blir brukt av forskjellige grupper av mennesker (Kleivane 2005: 33). Vi kan si at populærkulturen er bygd opp av mange subkulturer som er svært ulike hverandre, men likevel kan falle innunder begrepet populærkultur.

I sin bok *”Cultural Theory and Popular Culture”* mener John Storey også at populærkultur er et så vidt begrep at vi ikke får noen konkret mening ut av det. Grunnen til dette, skriver han, er at det omfatter så mange ulike aspekter av samfunnet at om vi skulle lage en definisjon som skulle romme alt populærkultur brer seg over, ville den ikke gi noe mening. Dette, sier Storey, er fordi populærkultur er et tomt begrep som kan bli fylt med den betydningen vi trenger at den har i forhold til den sammenheng vi vil se den i. Populærkulturens uttrykk er rundt oss hele tiden, vi hører på den, leser den, ser den og bruker den til daglig, og legger knapt merke til at det er ”kultur” (Endsjø og Lied 2011: 16). Gjennom tv, radio, aviser, magasiner og internett er vi omgitt av den, og dermed tar vi den for gitt. Med en gang vi er

³ Med aktiviteter mener jeg sang, dans, instrumental musikk, band, film, bøker, tegneserier, billedkunst, street art, installasjonskunst osv.

uten en eller flere av formidlingskanalene, merker vi hvor vant vi er til det konstante nærværet av populærkulturen. Da er det kanskje heller ikke så rart at vi knapt legger merke til de ulike religiøse symboler, motiver og fortellinger som blander seg inn i den.

Vi bruker populærkulturen mer enn vi er klar over. Vi refererer til den, bruker den til å tenke med og også til å danne mening med i de situasjoner der det trengs (Endsjø og Lied 2011: 16). Vi bruker den til å forstå verden rundt oss og dermed blir populærkulturen en del av det rammeverket folk flest bruker for å fortolke sine livsopplevelser, altså får populærkultur også en dannende og meningsskapende funksjon.

I boken henviser Storey til Raymond Williams som anser kultur som en ”struktur av følelser”, og det samme gjelder for populærkultur. Vi refererer til den fordi den inneholder meninger og konsepter som er kjent for den gruppen av mennesker vi forholder oss til. Populærkultur er en sosial kategori som viser hvordan en gruppe mennesker ser og opplever verden, selv om de ikke bevisst er klar over dens kollektive organisasjon eller effekt (ibid.). Populærkulturen er også en viktig del av vårt sosiale liv i vår kommunikasjon med andre mennesker. Den gir oss et følelsesladet språk som vi kan bruke for å snakke om de tingene som er spesielt betydningsfulle for oss (ibid.: 11). I sin bok deler John Storey kultur grovt inn i tre definisjoner. De tre er som følger:

1. en generell prosess innen den intellektuelle, spirituelle og estetiske utviklingen.
2. en bestemt levemåte, enten i forhold til et folk, en periode eller en gruppe. Inn i denne definisjonen plasserer han subkulturer og feiringer av ulike helligdager slik som jul.
3. arbeidet og praksisen rundt intellektuell, og da spesielt kunstnerisk, aktivitet. Her plasserer han kulturelle aktiviteter som opera, ballet, popmusikk og tegneserier.

Det er i den tredje definisjonen av kultur at vi kan plassere populærkultur.

I tillegg viser Storey til Williams’ fire ulike betydninger av begrepet populær:

1. godt likt av mange mennesker
2. verk som blir ansett som mindreverdige i forhold annen kultur
3. noe som er skapt spesielt for å bli likt av flertallet av befolkningen
4. kultur som er skapt av folket for folket

En annen beskrivelse av populærkulturen er å si at det er den kulturen som er ”til overs” etter at vi har definert hva som er høykultur. Ved å definere populærkultur på denne måten, vil den dermed bli en mindreverdig kultur og noe som eliten i samfunnet ikke vil forholde seg til. For å bli ansett som ”ekte” kultur, må den være vanskelig å forstå slik at den får en eksklusiv posisjon i samfunnet som høykultur. Pierre Bourdieu mener denne typen kulturell distinksjon er brukt for å støtte opp under klasseskillene. Denne definisjonen støtter også påstanden om at populærkultur er masseprodusert reklamekultur, mens høykultur er et resultat av en individuell skaperhandling. Noe som da gjør høykultur unik mens populærkultur blir ordinær.

Antonio Gramsci utviklet begrepet hegemoni som han brukte for å betegne forhold i bevegelse hvor en dominerende klasse ikke bare styrer et samfunn, men også leder det gjennom utøvelse av moralsk og intellektuelt lederskap. Dette skaper en situasjon hvor interessen til en maktseksjon av samfunnet universaliseres som interessen til hele samfunnet. Populærkulturen kan ses som en av de sentrale arenaene for skapelsen og opprettholdelsen av hegemoni. Med Gramsci’s begrep hegemoni fremstår populærkulturen som en motsetningsfull blanding av krefter både nedenfra og ovenfra. Dette er med på å skape en spenning i populærkulturen som gjør at den alltid er i bevegelse og tar opp i seg impulser fra flere hold i samfunnet.

Populærkulturen har, fra den oppstod med masseformidlingen av kulturelle uttrykk, blitt ansett som en trussel mot vestlige samfunnsverdier og kultur. Kritikerne har ment at populærkultur distraherer mennesker fra å ta ansvar og dermed truer samfunnsstrukturen. Det ble fryktet at populærkulturen kunne ha en avstumpende og avpolitiserende effekt. Uttrykk som ”musikk er som opium for folket” eller ”tv er som opium for folket,”⁴ viser til holdninger om at populærkultur virker sløvende og kan føre til apatiske tilstander. Slike holdninger er helt klart med på å sette populærkulturen i et negativt lys, særlig sett i forhold til høykultur som da blir synonymt med det som er raffinert, intelligent og virker skjerpende på mennesket. Dette svekket interessen for å finne ut av den betydningen populærkulturen har for samfunnet, den ble ansett som mindreverdig, og dermed ikke noe som var viktig å bruke tid på.

Dette skulle forandre seg i løpet av 1960-tallet. Ved Centre for Contemporary Cultural Studies ved Birmingham Universitet i Storbritannia begynte interessen for populærkultur å

⁴ Ordspill på Marx’ bemerkning om at religion er ”opium for folket” i fra manuskriptet *Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie*.

gjøre seg gjeldende, dermed begynte også innstillingen til populærkultur å forandre seg innen den akademiske verden. Fokus kom på hvordan media og andre samfunnskanaler som ble brukt av populærkulturen, hjalp til å bidra med subkulturell identitet, spesielt blant ungdomskulturer (ibid.:7).

2.1.1 "Populærkulturen skapes av folket for folket."

At noe er populært betyr at det er likt av mange av befolkningen. Dermed kan man si at populærkultur er kultur som er likt av de fleste mennesker i et samfunn. Populærkultur kan i korthet bli beskrevet som noe som kan vellykket bli presentert for en gruppe mennesker i respons til deres behov for et middel til både å identifisere seg med visse mennesker, ideer og retninger, og for å skille seg fra andre (ibid.: 9). Populærkulturen er et internasjonalt fenomen. Takket være massemedia og internett, når den flere millioner mennesker og påvirker minst like mange. Selv om det blir uttrykt mye som oppfattes som nytt, er store deler av det som formidles gjennom populærkulturens kanaler gjenbruk av tradisjonelle uttrykk eller holdninger, men de har endret karakter slik at de passer inn i samtiden de er blitt en del av (Alver et al 1999: 123).

Mye av det som er en del av populærkulturen kan være en døgnflue, det som er populært den ene dagen trenger ikke nødvendigvis å være det den neste. Derimot kan vi si at populærkulturen går i sirkel og ikke i en rett linje. Med det mener jeg at visse trender som har vært før, ofte kommer tilbake igjen, men med en liten vri som gjør at det blir noe nytt. Populærkulturen gjensker seg selv hele tiden og er i konstant bevegelse, en av grunnene til dette kan være nettopp det at populærkultur blir skapt av folket for folket. De som er en del av populærkulturen er aktive brukere, hvilket betyr at ikke alt som kommer på markedet vil være en suksess. Hvis det er noe som ikke faller i smak, vil det som oftest fort falle bort. Den konstante endringen i uttrykk må ha en viss påvirkning på brukerne av populærkulturen. Med nye inntrykk og impulser rundt seg hele tiden, er det ikke alltid lett å navigere gjennom landskapet som populærkulturen skaper. Det er lett å miste fotfestet, så det å skape egne rammer som gir et grunnlag en kan stå stødig på, er essensielt.

På grunn av at populærkulturen rommer flere forskjellige uttrykk i samfunnet blir det vanskelig å finne en definisjon som er vid nok til å favne alle og samtidig gi mening. Det er nærmest umulig å lage en definisjon som kan ta hensyn til alt av det som utgjør populærkulturen. På bakgrunn av det jeg har pekt på ovenfor, mener jeg det vil være mer hensiktsmessig å kalle populærkultur for et paraplybegrep. Populærkulturens definisjon er så mangefasettert at samlebegrepet kan virke utydelig, men som paraplybegrep rommer populærkulturen de strømninger som har vært med på å danne det som i dag utgjør den.

2.2 Religion smurt tynt utover.

Religion er blitt brukt til å danne mening og struktur i våre liv og samfunn, og har dermed skapt en forståelse av hva meningen med livet er og hvem en er. Behovet for å finne mening og struktur blir ikke borte bare fordi religionen får mindre plass i samfunnet, og siden populærkulturen nå har fått såpass stort innpass i vår hverdag, er det heller ikke overraskende at vi vender oss til den når vi leter etter svar på de spørsmålene som dukker opp. Myter har vært av stor betydning for nettopp å skape de rammer som gir mennesker en forståelse av verdenen de er en del av. Hvilken rolle myten har i livene våre nå kommer jeg til å gå dypere inni i kapitel 3. Ifølge Gilhus og Mikaelsson kan det sies at religionshistorie har utviklet seg fra å være et idéfag til å bli et kulturfag (Gilhus og Mikaelsson 2001: 11). Gjennom menneskets historie har det alltid vært holdepunkter som har virket samlende på en større eller mindre gruppe av individer. Disse holdepunktene har vært alt fra en hellig person som har betydd mye for en liten gruppe til en hel religiøs retning som har samlet flere millioner av mennesker om seg. Felles for disse holdepunktene er at de har vært med på å skape et fellesskap, mening og trygghet, og samtidig gitt individene noe de kan identifisere seg med både på et kollektivt og et personlig nivå. Dette mener jeg kan bli overført til populærkulturen hvor vi kan finne ulike holdepunkter som mennesker samler seg rundt. Det kan være science fiction-filmer, musikkartister, litteratur eller andre populærkulturelle fenomener.

Felles for holdepunktene innen populærkulturen er at de skaper en tilhørighet blant fansen som transcenderer deres hverdag og gir dem en følelse av å tilhøre noe som er større enn dem selv. Dette er noe jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven hvor jeg vil ta for meg hvordan hellighet skapes i dagens samfunn. For en som står på utsiden og ser inn kan disse ”kultene” som danner seg rundt ulike populærkulturelle fenomener bli ansett på som bortkastet tid og en smule galskap. Det kan nok til en viss grad være sant, men for tilhengerne som er en del av gruppen, er det høyst alvorlig. Denne gruppen er en viktig del av individenes liv og er et bindeledd mellom dem selv og andre i gruppen. Kanskje mer nå enn tidligere nettopp fordi man som ung i dag står mer alene med sine valg. Ved å se nærmere på dette fenomenet rundt betydningen som kjendisene får i livene til fansen, kan vi få en bedre forståelse av samfunnet rundt denne gruppen. Grunnen til at unge snur seg mot populærkulturen for å finne svar på de spørsmålene de har, kan være at populærkultur er skapt av mennesker som dem selv. Populærkulturen er så vid og dekker de fleste behov fordi den er skapt av folket for folket. Den fyller tomrommet der religionen har sluppet taket. I sin hovedoppgave har Svein Harald Kleivane en fin forklaring på hvordan vi kan se på religion i vårt samfunn i dag i forhold til tidligere. Han anser religion nå i vårt samfunn å ha en horisontal orientering – ”smurt tynt utover” i motsetning til en vertikal orientering. Med en vertikal orientering mener Kleivane at en religiøs tilhørighet var noe som var til stede med en person hele tiden, fra fødsel til død. Men nå er ikke lenger religion lenger en ”akse man dreier livet sitt rundt” og dermed har religion fått en horisontal orientering. Dette synes jeg er en veldig passende måte å forklare hvilken rolle religion nå har i livene til menneskene i det postmoderne samfunn (Kleviane 2005: 110).

2.2.1 Religion er noe som konstrueres mellom individ og samfunn.

Forståelsen av religion preges av den kulturen og det samfunnet man lever og er oppvokst i. Det er derfor det er så vanskelig å definere hva religion er. Det finnes mange religiøse dimensjoner innen ulike aspekter i kulturen. Dermed kan det bli vanskelig å si hvor skillet mellom religion og kultur går til tider. Dette er noe Dag Øistein Endsjø og Ingeborg Lied vil

vise gjennom sin bok ”*Det folk vil ha.*” Dette skillet kan også være vanskelig å finne innen musikken, siden musikk i lang tid har vært en viktig del av det religiøse liv. Musikk har en unik evne til å åpne våre sanser til resten av verden og de dimensjoner der fantasien tar tak i oss og drar oss videre. Det kan vekke noe i mennesket på en måte svært mange andre impulser i samfunnet ikke kan.

Hvilken nytte har det å studere hvordan religion kommer til uttrykk gjennom populærkultur og hva vil dette kunne fortelle oss? Både religion og populærkultur utgjør en del av vår hverdag og påvirker oss på flere områder. Uten at vi legger stor vekt på det er både populærkultur og religion med på å påvirke både våre handlinger og meninger i hverdagen. Det er holdninger som vi har med oss fra vår kulturellhistoriske bakgrunn, som er med på å forme oss som individer og som et samfunn. Hvordan vi forholder oss til populærkulturen og hvilke rammer vi bygger opp rundt oss ved hjelp av den, sier noe om oss og vårt samfunn, samt populærkulturens rolle i samfunnet.

Innenfor studiet av religion og populærkultur står USA, England og New Zealand i spissen, og interessen for å forske på religion innen populærkulturen har begynt å bre seg også innenfor Norges grenser. Noe av det som forskningen peker på, er at skillene mellom de ulike sektorene i samfunnet har blitt mer diffuse, slik som det vi kan se mellom religion og underholdning hvor disse begynner å flyte mer over i hverandre.

Religion, religiøse symboler og handlinger kan bli oppdaget i andre omgivelser enn vi er vant til (Alver et al 1999: 7). Religion foregår nå på tvers av de institusjonelle rammer, og populærkultur fremstår som en av arenaene der religion overskrider sektorgrensene og fremstår som et bredere fenomen (Endsjø og Lied 2011: 192). Denne flytende grensen som oppstår mellom de ulike sektorene i samfunnet, som mellom populærkultur og religion, blir kalt avdifferensiering innenfor postmodernistisk teori og er et begrep som viser tilbake til differensiering som var et hovedtrekk ved moderniteten (Alver et al 1999: 14). Det blir sagt at samfunnet blir mer og mer sekularisert, noe som kan være tilfelle innen den offentlige sfæren av samfunnet. Det viser seg derimot ikke alltid å gjelde like fullt for den utviklingen som vi ser finner sted i den private sfæren. I flere forskningsrapporter blir det vist at stadig færre går regelmessig til gudstjeneste⁵, men det er dermed ikke sagt at det religiøse har fått en mindre plass i det private nå enn før.

⁵ Viser til en rapport gjort av Statistisk sentralbyrå gjort i år: http://www.ssb.no/kirke_kostra/

Det kan heller sies at det religiøse har funnet nye uttrykksformer. Det religiøse kan nå uttrykke seg gjennom nye og flere kanaler enn hva vi er vant til. Dette kan vi se ved at det kommer til uttrykk via nye arenaer og gjennom ulike grader av intensitet, blant annet gjennom internett, interiørblader, reklamer og filmer. Eksempler på dette kan vi finne i boken til Endsjo og Lied, hvor de viser hvordan populærkultur og religion har blitt flettet mer sammen, og også hvordan religiøse uttrykk kommer frem med hjelp av populærkulturen. Med boken ”Det folk vil ha” skriver Endsjo og Lied at de vil være med å fylle et tomrom som lenge har vært i feltet som tar for seg religion i populærkultur innen for Norges grenser. Religion er ikke lenger ensbetydende med ”organisert religion” (Endsjo og Lied 2011:13).

Noe av svaret på hvorfor denne sammensmeltningen av religion og populærkultur har tatt form kan vi kanskje finne nettopp i skillene som befinner seg mellom sektorene i samfunnet. Ifølge Brunstad skjedde det noe med de rammene og strukturene som var å finne i samfunnet da de institusjonelle religionene og samfunnet for øvrig ble delt inn i egne sektorer. Vi mistet viktige holdepunkter i vår hverdag fordi religion gikk fra å være noe som angikk oss i det offentlige til å bli en privat sak. Det var nå opp til hvert individ å bestemme hvordan de skulle forholde seg til religion. Dette førte til hva Brunstad omtaler som ”kollapset av meta-myten,” og dermed ble de rammene og strukturene som var en del av dem borte for oss. Det var nå opp til oss å finne våre egne strukturer å bygge livet rundt uten å ha noen veivisere som vi kunne følge når vi ble usikre. Dette skapte og skaper usikkerhet, og da spesielt blant unge. Behovet for å ha rammer og strukturer har gjort at vi vender oss til andre arenaer som kan gi oss den tryggheten vi søker og trenger for å skape mening i livet.

I sin doktorgrad skriver Brunstad at individet nå står mer alene i det postmoderne samfunn uten noe skilt som hjelper en til å finne ut hvilke rammer og verdier som er viktig i livet. Vi står på egne ben og må ta egne valg uten å ha noen rammer å forholde oss til. Han mener dette er et resultat av skillet som har funnet sted mellom de institusjonelle religionene og samfunnet for øvrig. Noe som har ført til at de store ”meta mytene” har blitt borte. Dette mener han har ført til at mennesker vender seg til andre steder for struktur og rammer i livet, noe som kan fortelle oss at mennesker har behov for å ha en fortelling eller myte som de kan bruke til å forklare verden rundt dem og som kan gi mening der man kanskje ellers ikke hadde funnet noe mening.

Allerede i 1949 uttrykte Joseph Campbell en besymring om hvordan samfunnet hadde blitt mer individ orientert og hvordan dette ville ført til at det kollektive ville få mindre betydning.

Dette mente Campbell skyldtes at de mytene som tidligere hadde holdt kollektivet sammen, var sett på som løgn grunnet utviklingen av vitenskapen.

”Then all meaning was in the group, in the great anonymous forms, none in the self-expressive individual, today no meaning is in the group- none in the world: all is in the individual.” (Campbell 1993: 338).

2.2.2 Religiøse symboler i populærkulturen.

Religiøse symboler og handlinger er flettet mer og mer inn i kulturen, noe som gjør at vår oppfatning av hva som er religion og religiøse funksjoner er i ferd med å endres (Alver et al 1999: 7). I vestlige samfunn kommer religiøse handlinger og symboler i nye former og uttrykk. Dette gjør at vi kan velge og vrake i forskjellige religiøse symboler, handlinger, meninger og tanker. Religion kan bli forstått som en beholder av fortellinger, symboler, handlinger og forestillinger som gjør at kulturelle uttrykk og ytringer plasseres i en kosmisk sammenheng (Endsjø og Lied 2011: 18). Innflytelse fra andre religioner får mer og mer innpass i samfunnet, og vi kan se at det er et mer religiøst mangfold, hvor de institusjonaliserte religioner er kun en av flere måter å uttrykke seg på. Vi blir stadig mer åpne for å uttrykke det religiøse på nye måter.

Religiøse symboler slik som Buddha, korset, yin og yang har fra tid til annen vært hyppig brukte symboler innen populærkulturen. Fra å være viktige religiøse symboler innen deres respektive religioner har de blitt tatt inn i varmen av populærkulturen, og med det også fått nye betydninger festet ved seg. For eksempel har Buddha statuer i alle størrelser og fasonger prydet mange moteriktige hjem. Bruken av religiøse symboler utenfor deres opprinnelige kontekster mener jeg viser til deres symbolske verdi. De gjør det mulig for oss å uttrykke oss på måter vi ellers ikke kunne ha gjort. Selv om vi tar dem ut av deres egentlige rammer, inneholder de fortsatt verdier som mennesker ser mening i. Selv om vi bruker religiøse symboler utenfor deres tradisjonelle rammer, som et moteriktig tilbehør eller som interiør i hjemmet, har de fortsatt en betydning. Vi vet at de er uttrykk for en religiøs retning i første

omgang, men så får de en annen betydning ved siden av den opprinnelige.

Selv om religiøse symboler får nye betydninger, er det ikke dermed sagt at de mister sine opprinnelige betydninger eller verdier. Heller vil jeg si at det forteller om hvilken kraft de innehar som symboler nettopp fordi de blir tatt i bruk av så mange ikke-troende og da får en verdi blant dem. De får nye og flere betydninger. Men likevel kan vi si at noe av kraften bak verdien til et symbol forsvinner litt hvis det blir en del av den populærkulturelle uttrykksformen. Siden symbolet ikke lenger kun representerer noe hellig, men også noe verdslig, forsvinner litt av mystikken som ligger i selve symbolet. Det går fra kun å representere noe sakralt, til å representere noe sakralt og profant på den samme tid. På den måten mister symbolet noe av sin hellighet. Men som alt annet i populærkulturen har symboler en utløpsdato, og det tar ikke lang tid før den neste pyntegenstanden kommer og tar plassen til Buddha statuen eller korset rundt halsen.

På hvilken måte det sakrale både kan representere noe sakralt og profant på samme tid vil jeg gå nærmere inn på i kapitel fire, hvor jeg vil skrive om hellighet i den moderne tid.

2.3 Hvordan definere religion.

Hva religion er og hvorfor mennesker har behov for å ha noe å tro på, er spørsmål forskere har prøvd å svare på helt siden religionshistorie ble et eget fag. Det har blitt utarbeidet mange teorier og definisjoner av hva religion er. Det vi kan si sikkert er at det finnes like mange svar på dette spørsmålet som det finnes forskere. Det moderne religions begrepet er skapt innenfor protestantismen, noe som gjør at forskere og folk flest bruker kristendommen som prototypen på hvordan en religion ser ut (Gilhus og Mikaelsson 2007: 133 og 141). Problemet her er at de fleste religioner i verden ikke er bygd opp på samme struktur som kristendommen. Dermed blir det enda vanskeligere å definere hva en religion er. I sin bok *"Hva er religion?"* mener Gilhus og Mikaelsson at der er langt mer fruktbart å anse religion som noe dynamisk og foranderlig for på den måten blir definisjoner pragmatiske verktøy som man bruker for å

arbeide metodisk med bestemte emner og spørsmål. Hvis man ser på de fellestrekk som finnes mellom religioner så kan man oppdage at de gir mennesker en forklaring på deres liv og hva meningen er med deres liv. Altså religion gir mennesker et sett med normer og regler som de kan følge og som er med på å gi rammer og strukturer til hverdagen. Sentralt for de fleste religioner er at de tilbyr mennesker trygghet, mening, identitet og tilhørighet (Gilhus og Mikaelsson 2007: 14).

Det å finne den ene religionsforståelsen som kan definere nøyaktig hva en religion er, kan bli sett på som en umulig oppgave. Man kan nesten si at for hvert menneske finnes det en forståelse av hva religion er. Å komme fram til hva en religion er, har vist seg å være en umulig oppgave nettopp fordi begrepets betydning er ulikt fra menneske til menneske, kultur til kultur. Innen feltet religionshistorie er det ofte blitt lånt definisjoner om religion i fra andre disipliner innen humaniora. Dette har ført til at det finnes mange forskjellige definisjoner av hva religion er. Disse tar utgangspunkt i ulike grunner til hvorfor mennesker har religion og hvilke grunner som gjør at religion er viktig for mennesker å ha. Dette viser seg ved at det er lett å identifisere en religion, men ikke å definere hva religion er (Gilhus og Mikaelsson 2007: 139).

Eliade anså mennesket som ”*homo religiosus*”, og med det mente han at mennesket var religiøst fra begynnelsen av, og at noe av det religiøse behovet fortsatt finnes i det moderne mennesket. Dette er med på å forme måten vi opplever verden på. Religion har vært en viktig del av samfunnet over lengre tid. Så selv om religion ikke har like stor innflytelse nå, vil jeg si meg enig i Eliade som hevdet at det er vanskelig å løsrive seg fra sin religiøse fortid.

” Profane man cannot help preserving some of the vestiges of the behavior of religious man, though they are emptied of religious meaning. Do what he will, he is an inheritor. He cannot utterly abolish his past...that behavior is still emotionally present to him, in one form or another, ready to be reactualized in his deepest being.” (Eliade 1959: 203-5)

Denne tanken finner man innenfor en essensialistisk forståelseshorisont som går ut på at religion har karakteristiske egenskaper som er absolutte og som kun finnes i religion (Gilhus og Mikaelsson 200: 20). Dette vil jeg komme tilbake til i kapitel fire.

Religionsteoriene deles inn i to hovedkategorier, substansielle og funksjonelle. De teoriene jeg bruker i denne oppgaven befinner seg i den siste kategorien siden de ser på hvordan religion fungerer i samfunnet og da også hvilken rolle religion har i menneskenes liv. Altså

karaktertrekk ved en religion, eller hva religion gjør for mennesker sosialt eller psykologisk, og hvilke behov som blir dekket gjennom blant annet myter og tilbedelse. De substansielle teoriene tar for seg hva religion er, samtidig som de er mye mer konkrete enn de funksjonelle. Problemet med de substansielle er at de ikke tar hensyn til historiske endringer som skjer i et samfunn og de forandringer som kan påvirke en religions utvikling. De er også etnosentriske ved at de ikke tar hensyn til religioner som ikke er basert på de samme tankene som kristendommen. Religioner som buddhismen hvor vi ikke finner motsetningene transcendent og immanent er ifølge substansielle teorier ikke religion. Derfor blir disse teoriene kalt ekskluderende.

De funksjonelle teorier tar for seg hva religion gjør for et samfunn, en gruppe eller individ og hvilke behov som blir dekket. De er mer fleksible og blir dermed sett på som mer inkluderende. Problemet her er at de til tider kan bli litt for inkluderende, altså at alt som gir mening til mennesker kan bli ansett som en religion. Den første snevrer inn religionsforståelsen ved å se på hva essensen av en religion er, mens den andre teorien utvider religionsforståelsen til å ta for seg andre fenomener i samfunnet som tilsynelatende ikke vil bli sett på som noe religiøst (Gilhus og Mikaelson 2007: 140).

I Vest Europa har kristendommen vært med på å påvirke hvordan vi ser verden og hvordan vi forholder oss til den. Vårt samfunn er bygget på kristne normer og regler som ubevisst eller bevisst vil være med å påvirke hvordan vi ser verden, hvordan vi reagerer, hva vi ser på som moralsk og etisk godt. Det som er forskjellig i samfunnet før og nå er at de religiøse undertonene som fortsatt er den del av vår hverdag, ikke lenger er noe de fleste av oss legger merke til eller bruker i vår hverdag. Med dette mener jeg at selv om mange av grunntankene i kristendommen fortsatt preger en stor del av vår hverdag og våre helligdager så er vi ikke bevisste på dette eller setter spørsmålstegn ved hvorfor det slik. Dette kan også være med på å påvirke hvordan vi forholder oss til kjendiser og hvilken status vi gir dem. Pop idoler slik som Elvis, John Lennon og Kurt Cobain får en viktig rolle i enkeltmenneskers liv og samtidig for et fellesskap. Man ilegger dem en større betydning enn andre mennesker. Man kan gå så langt som å si at de blir tilbedt som helgener. Når en kjent person dør, kan man se fans som samler seg for å sørge over denne personen. Det blir slått opp i avisene og på tv og i radio. Da Prinsesse Diana døde, var det landesorg helt utenom det vanlige, og den bredte seg utover Storbritannias landegrenser. Det samme kan bli sagt om Michael Jackson, Kurt Cobain og John Lennon. Det tennes lys, blir holdt nattevåk, laget altre, sunget sanger og folk samler seg

sammen for å finne trøst og forståelse i hverandre. I det forholdet fansen hadde til Kurt Cobain finner vi klare uttrykk for heltedyrkelse, hellighet, sakralisering av identiteten og av det tragiske. Dette er temaer som vi også finner i religion. Dette vil jeg komme nærmere innpå i kapitel fire som tar for seg hellighet.

3 Identitet og myte i en ny tid.

Mening og identitet er en drivkraft i hvordan vi bygger opp en forståelse av hvem vi er i forhold til resten av verden. Som ung sitter man inne med mange uavklarte følelser. Man er usikker på hvem man er, og hvem man skal være. Det blir stilt forventninger til en fra venner, foreldre, skolen og den generelle omverden rundt, og ikke minst av en selv. Slik som Ødipus jaktet på sannheten om seg selv, prøver unge å finne ut hvem de er i vår samtid. Søken etter hvem en er, var ikke bare noe som gjaldt for antikken, det er noe som står sterkt i vår tid også, kanskje til og med sterkere. Rollo May mener dette gir uttrykk for vår ambivalente kamp for å finne vår identitet. I vår samtid blir vi tvunget til å ta valg som i tidligere tider ble gjort av familien, tradisjonen, kirken og staten, nemlig det å skape en myte som til en viss grad gjør erfaringen meningsbærende (May, dato: 25).

3.1 Identitet, en konstruksjon mellom individet og fellesskapet.

Identitetskonstruksjon er avhengig av et minnearbeid, hvor våre opplevelser og erfaringer danner råstoffet, og hvor språket leverer metaforer til å skape forståelse og sammenheng i livet. (Time 1997: 31). Even Ruud ser på identitet som fortellinger om en selv. Dette kan dermed også forstås som myter vi skaper om oss selv og vårt liv opp til nå. Identitet er ikke bare noe som vi definerer ut ifra oss selv, men det er også noe vi skaper i fellesskap med andre. Det er de linjer vi strekker mellom oss og andre, mellom meg og deg (Ruud 1997: 33). Mennesket har et behov for å kategorisere og sette grenser som er med på å skape en identitet, og religion er en måte å sette opp et skille mellom ”oss” og ”de andre”. Dette er en måte å kartlegge sin identitet på og samtidig finne ut av andre menneskers identitet. Før den industrielle revolusjonen ble man født inn i en identitet, og også inn i en religiøs tilhørighet (Vassnes 2009: 33). Det var en klarere forståelse av hvor man tilhørte og hva som var

forventet av en. Etter hvert forandret dette seg. Nå i vesten er et individ sjelden født inn i en bestemt religion eller identitet. Dette er noe som flere forskere mener har blitt et individuelt ansvar.

Gjennom industrialiseringen og moderniseringen av vår vestlige verden har individet fått mer frihet. Frihet til å bestemme hvem vi er, og hva vi vil med våre liv. Dette er noe vi setter svært høyt og nødig vil gi fra oss, men denne friheten til å kunne velge har en bakside. Vi har fått for mye å velge imellom. Retten til å bestemme hvem vi er, er ikke noe vi lar andre ta fra oss. Derimot er det et paradoks at denne friheten som har gitt oss så mange valgmuligheter også har ført til at mange mennesker blir mer handlingslammet. Kanskje vi ikke er så frie til å velge vår identitet som det i første omgang virket som? Vi blir fortsatt påvirket av mange holdninger utenfra som legger føringer for de valgene vi tar, slik som venner, familie, sosiale og geografiske rammer.

Sosiologen Zygmunt Bauman skriver i sin bok *"Culture as Praxis"* at dagens intense blikk på identitet er et viktig kulturelt faktum som også kan føre til en videre forståelse av dens betydning for mennesket. Han mener aspekter ved erfaringer kommer inn i fokus og blir debattert når de ikke lenger kan bli tatt for gitt. Dersom aspektene blir latt alene uten noe videre debattering over deres betydning, vil de ikke kunne overleve. Desto svakere noe virker, desto viktigere blir det å demonstrere deres styrke eller solide fundament. Han mener at identitet ikke er noe unntak. Da den moderne tiden gjorde seg gjeldene, ble "identitet" truet av menneskenes frihet til å velge sin plass i samfunnet. Identitet gikk fra å være noe som var en del av alt annet til å bli noe som individet måtte skape seg og kjempe for. Det ble en oppgave for mennesket å løse/finne ut av. (Bauman 1999. xxix)

Sammen med moderniteten fikk kulturelle uttrykk større kommunikasjonsflate, og dette knøt mennesker tettere sammen. Det lokale nettverket ble svekket ved at det globale fikk en større plass i hverdagen. Den nye forståelsen av verden påvirket også menneskenes syn på sin egen rolle i verden. Ny kunnskap om det som lå utenfor egen rekkevidde ga ny forståelse av ens plass i verden. Som nevnt tidligere så fikk mennesker mye større valgfrihet, men dette ga også begrensninger på en helt ny måte. Tanken om at individet nå i vårt moderne samfunn står alene om å skape sin egen identitet er jeg bare delvis enig i. Vi som individer er ikke isolerte fra inntrykk eller holdninger utenfra. Sett slik står vi ikke alene om å skape vår egen identitet. Slik jeg oppfatter det har vi ulike redskaper både i den sosiale og kulturelle verden som kan benyttes i utformingen av vår identitet. Både populærkultur og musikk mener jeg er

to slike redskaper som kan brukes for å bygge opp de nødvendige strukturer og rammer for at man skal kunne begynne å finne sin plass i verden, samt skape en identitet. De ulike redskapene som vi tyr til, for konstruksjonen av våre identiteter, både den private og kollektive, er en så vanlig del av vårt daglige liv at vi ikke legger merke til hvordan de er med på å sette de rammene vi forholder oss til og bruker nettopp som skapende strukturer. Individet står dermed ikke helt alene om å finne ut hvem en er nettopp fordi, som både Ruud og Brunstad skriver, man bruker det fellesskapet man har rundt seg for å skape en forståelse av hvem man er, og hvordan man passer inn i den sammenhengen.

Mennesket er et sosialt vesen, hvilket betyr at det har et iboende behov for å tilhøre noe, en gruppe som gir følelse av trygghet og hvor man kan bygge strukturer og rammer. Det at vi må skape vår egen identitet, gjør at vi er mer på søken etter noe som appellerer til oss, noe som gir gjenklang hos oss som enkeltmennesker. Dette er noe av grunnen til at ungdommer spesielt har et så stort behov for å finne en tilhørighet hos andre. Det er her jeg mener populærkulturen kommer inn. Den er, som tidligere nevnt, gjort opp av subkulturer hvor man kan velge å fordype seg i retninger som film, kunst og musikk. Innen disse ulike sjangrene finnes det igjen flere retninger å velge i mellom.

Overgangsfaser har alltid et snev av krise over seg. Ungdomstiden er full av små eller store overganger. Med disse følger det ofte små eller store kriser. Da er det desto viktigere å ha et solid fundament å stå på og som gir støtte. Det er en generell enighet i psykologien om at ungdomstiden er viktig for utformingen av identiteten. Mange unge går gjennom perioder av kriser hvor de utforsker ulike identiteter.

I psykologien blir dette omtalt som et ”moratorium,” et fristed. Men hvor fritt er dette rommet? Even Ruud referer til Thomas Ziehe som lanserte uttrykket ”kulturell frisetting”. Han mente at de unge er frisatt fra tradisjoner og rollemønstre på en måte som er ny i historien. De slipper å overta identiteter som er laget for dem. Altså blir de ikke født inn i en bestemt sosial klasse hvor deres plass i samfunnet allerede er forutbestemt (Ruud 2005: 152.) Men med dette kommer at de rammer og strukturer som fulgte med disse tradisjonene og rollemønstrene også forsvinner. Hvilket betyr at de unge må bygge opp sine egne identiteter uten å ha noen faste rammer eller strukturer å støtte seg til. Her kan vi referere til Brunstad som skriver om hvordan oppløsningen av meta mytene eller de store fortellingene også isolerer de unge og gjør det vanskelig å finne et stødig grunnlag å starte fra. Derfor blir det

desto viktigere å ha noe eller noen å se opp til i visshet om at man kommer til å komme seg igjennom en vanskelig tid. I sin bok "Ungdom og livstolkning" skriver Paul Otto Brunstad at "*mennesket er et meningssøkende vesen.*" (Brunstad 1998: 9).

Mennesker søker etter meningen bak det meste. Denne søken trenger ikke å være religiøst betinget, men ofte er denne søken bunnet i spørsmål som omhandler sin egen eksistens. Hvorfor er jeg her? Hva er meningen med dette? Hvem er jeg? Hvor skal jeg? Hvorfor må nettopp jeg gå gjennom dette? Dette er spørsmål som mange unge har stilt seg minst en gang. Slike spørsmål har vært inspirasjonskilden til utallige filmer, bøker, sanger diktsamlinger edt hvor skaperen har prøvd å komme litt nærmere svaret. Religioner har også blitt til på grunnlag av slike spørsmål. Selv om filmene, bøkene, sangene, diktene eller religionene ikke gir et klart svar på hvorfor vi er her og hva vår oppgave er, så har mennesker funnet noe å støtte seg til og funnet trøst gjennom dem. Det er derfor ikke rart at man som ung leter etter noen å finne svar hos. Noen som kan klargjøre hva man går igjennom. Hvorfor nettopp musikkartister har fått en rolle som veiledere kan ha noe med at vi søker etter svar på steder som er kjente, som er enkelt å nå ut til.

3.1.1 Musikk og identitet.

For mange unge blir musikken en viktig del av deres identitet og et verktøy de bruker for å ikke bare sette rammer rundt sin identitet, men også for å skape en forståelse av hvor veien går videre.⁶ Even Ruud mener at vi bruker musikken til å avgrense oss fra andre, men samtidig også føle samhold med noen andre. Det viser hvor vi hører "hjemme" i et større sosialt landskap, eller så vi lar musikken danne en inngang til et større symbolsk verdifellesskap med andre (Ruud 1997: 33).

⁶ Her vil jeg sitere fra artikkel Levi Hneriksen skrev i Aftenposten søndag 21. August, 2011 som jeg mener gir et godt bilde av hvordan musikk spiller en viktige rolle i livene til ungdommer; "*Jeg vet ikke hvorfor, men plutselig er det som jeg fysisk kan fornemme det fortrøstningsfulle i duvingen fra Oslo-toget under pilgrimsturen inn til Electric Circus, Utopia eller andre for lengst glemte plateforretninger med lignende navn, den gang nøkkelen til å forstå verden bedre lå i å holde i omslaget til en eller annen ny vinylskive. Tom Verlaine, Television, Elvis Costello, Residents, The Birthday Party og The Church, alle ble de brukt som et kart jeg kunne stake ut en slags kurs etter.*"

”Møte med musikk kan enkelte ganger gi oss en følelse av å stå ovenfor noe stort og ubestemmelig, noe grensesprengende, noe som ligger uten for språkets grenser”
(Ruud 1997: 37).

Her kan det henvises til Rudolf Otto sin definisjon av det numinøse, det hellige. Musikk danner relasjoner mellom mennesker. Slik som med religion, bruker vi musikk til å lage grenser mellom ”meg og deg” og ”oss og dem”.

Musikk skaper samhørighet mellom fans og mellom fans og artist. De deler noe sammen på et følelsesmessig plan. Dette er ikke noe man kan forstå med fornuften eller gjennom rasjonaliteten. Det som deles skjer på det emosjonelle plan. På lik linje med Rudolf Otto og Eliade som mente at det hellige ikke kan bli forklart gjennom det rasjonelle språket, kan heller ikke opplevelsen man får av musikk og den samhørigheten man opplever med andre bli forklart med språk. Det må oppleves for å bli forstått, og hver person opplever og forstår det forskjellig. Musikk har et vidt spenn og det er rundt oss hele tiden. Mange bruker musikk for å uttrykke sin identitet, eller anser musikk som en del av grunnstrukturen som er med på å bygge opp deres identitet. Musikk brukes dermed for å trekke linjer, lage skiller, skape tilhørighet og samhold. En musikk begivenhet som en konsert er en kortvarig og avgrenset hendelse, men som for deltagerne kan virke styrkende i at man får en bekreftelse at det er andre som er i samme situasjon som en selv og som har de samme verdiene som det en selv synes er viktig i livet (Kleivane 2005: 110).

Møte med en musikkartist kan være et dypt personlig og dramatisk møte med noe som gir gjenklang i de dypere lag av selvet. (Ruud 1997: 34). Ruud mener at dette møtet med noen å identifisere seg med gir mot, styrke og selvstendighet til å forme et selvstendig liv. (Ruud 1997: 34). Personlige musikkopplevelser, som konserter, er ikke bare hendelser som skjer i ens eget liv. De blir også viktige offentlige begivenheter i den historiske framstillingen av en sjanger. Dette trekker individet inn i det sosiale og kobler en til kollektivet og det kollektive minnet. Opplevelsen blir større enn en selv og hver tilhører blir løftet ut av sin vanlige hverdag. Ens personlige historie blir vevd sammen med den kollektive historien og vil være med på å forsterke opplevelsen hos individet. Her kan vi referere til Brunstad som skriver om relasjonen mellom individ og samfunn, og den innvirkningen de har på hverandre. Ens identitet får en historisk dimensjon som er synkronisert med samfunnets offisielle

historieskriving (Ruud 1997: 36).

3.1.2 Livstolkning og livssyn.

I sin doktorgrad skiller Brunstad mellom livstolkning og livssyn. Det førstnevnte forbeholder han det enkelte individs eksistensielle fortolkninger av livet. Det siste mener han tar for seg mer omfattende fortolkningsutkast som vi finner i religion, kultur, ideologier, politiske og filosofiske retninger. Han skriver at dette skillet mellom livstolkning og livssyn kan ses i sammenheng med menneskets bipolare identitet (Brunstad 1998: 10). Med dette mener Brunstad at menneskets identitet ikke utelukkende kan bli forankret i den enkelte, men at den også må bli forankret i et større fellesskap og dermed også i en religiøs eller kulturell struktur (Brunstad 1998: 10). Dette tolker jeg dit hen at mennesket må ha noe å identifisere seg med for å kunne forstå seg selv, og hvem en er i forhold til andre mennesker. Livstolkning handler om å tolke seg selv, fenomener, erfaringer og opplevelser i lys av større sammenhenger eller mer omfattende horisonter. Sett slik blir religion, kultur og tradisjoner viktige referanserammer for forståelsen av seg selv som menneske (Brunstad 1998: 11). Når religionen får en betydelig mindre plass i det offentlige liv, ser vi at populærkultur er blitt en viktig referanseramme for individet. Da er det ikke så merkverdig at søken etter identitet faller inn under denne sektoren av samfunnet.

Livstolkning kan forstås både på et individuelt og kulturelt plan. Siden individ og samfunn er knyttet sammen på en grunnleggende måte, må disse to fortolkningsnivåene ses i sammenheng. Verden bygges, ordnes og struktureres gjennom det kulturelle arbeidet. Gjennom religion, språk, litteratur, arkitektur, riter og symboler forsøker mennesker å gi uttrykk for sin livstolkning (Brunstad 1998: 9). Dette er måter for mennesker å skape mening eller å prøve å få en mening ut av livet, og som igjen er med på å gi uttrykk for den verden vi lever i, og det samfunnet vi er en del av. Populærkulturen faller inn under det kulturelle uttrykket som mennesker bruker for å tolke sine liv. Individet bruker samfunnet og fellesskapet rundt seg for å få en bedre forståelse av hvem en er. Ved å se seg selv utenifra, altså distansere seg fra seg selv vil man kunne få ny og bedre forståelse av hvem en er. Derfor er individet avhengig av fellesskapet for å kunne utvikle seg like mye som

fellesskapet er avhenging av individet for å kunne utvikle seg.

Hvis vi skal prøve å overføre det Brunstad skriver i sin doktorgrad, kan populærkulturen bli forstått som noe mennesker skaper for å prøve å uttrykke sine tolkninger av livet. Disse tolkningene kan bli uttrykt gjennom blant annet gjenstander, ideer, litteratur, musikk eller mote. Som igjen kan bli plukket opp av andre fordi de enten føler at dette er en representasjon av hvem de er eller for å bruke det som en uttrykksform for å vise andre hvor de står i forhold til resten av samfunnet. Slik kan en trend eller bevegelse innen populærkulturen ta form og spre seg gjennom de forskjellige lagene av samfunnet

3.1.3 En del av det hele.

”Identitet skapes gjennom kontrast og sammenheng, gjennom overskridelse og ny forening. En må være til forskjell fra noe annet, men samtidig være en del av noe, en mer overordnet helhet eller sammenheng” (Brunstad 1998: 10).

Mening skapes når delasperter tolkes ut i fra et system eller helhet. Å forstå er derfor å forstå noe i en sammenheng (Brunstad 1998:11). For å kunne forstå noe, må vi kunne sette det i en sammenheng slik at vi kan se hvor brikken eller vår forståelse passer inn. Brunstad mener at det å tolke sitt liv, eller forstå seg selv, kan vi kun gjør når vi klarer å se oss selv som en del av en større sammenheng. For å forstå seg selv må man ha noe eller noen å identifisere seg med. Det indre må ha en samklang med det ytre for at vi skal kunne begynne å forstå hvem vi er. Det trengs stimulanser uten fra for at man skal kunne forstå seg selv bedre. Alene vil man aldri kunne få det hele bilde av hvem man, og vi, er. Et fellesskap er viktig for å kunne sette seg selv inn i en sammenheng, og da også få en bedre forståelse av seg i det samfunnet man er en del av. I følge både Brunstad og Ruud stod dette fellesskapet sterkere forankret i samfunnet før.

Forventinger, rollemønstre og faste tradisjoner gjorde det lettere å innta en identitet før enn det det er nå. I det postmoderne samfunnet står ikke disse rollemønstrene eller tradisjonene

like sterkt og det er på bakgrunn av dette at Brunstad og Ruud mener de unge står mer alene om å skape sin egen identitet. Zygmunt Bauman hevder at med moderniteten fikk mennesker friheten til å selv bestemme hvilken plass de skulle ha i samfunnet. Problemet med dette var at da gikk identiteten fra å være noe gitt og opplagt, til å bli noe vanskelig som man måtte skape selv. Han går videre med å si at det ikke blir gitt noen tanker til identitet når det å ”tilhøre” er noe naturlig, når det ikke er noe en må kjempe for, fortjene, kreve og forsvare.

“When one «belongs» just by going through the motions which seem obvious thanks simply to the absence of competitors.” (Bauman 1999: xxx)

Dette forandret seg etter at verden ikke lenger var lokal men ble global, gjennom moderniteten.

3.2 Myteteori

Teorier om myter finner vi i de aller fleste fag innen humaniora. Robert A. Segal mener at det som forener de forskjellige teoriene innen de ulike feltene er spørsmålene som blir stilt. Han mener det er tre hovedspørsmål;

1. Opprinnelse; hvorfor og hvordan en myte blir til.
2. Funksjon; hvorfor og hvordan en myte vedvarer
3. Subjekt; hvem eller hva myten refererer til, kan bli lest bokstavelig og henviser til en guddom, eller bli forstått metaforisk.

(Hinnells 2010: 372)

Han skiller mellom teorier som kom på 1800-tallet og 1900-tallet. 1800-tallets teorier som omhandlet myte hadde en tendens til å anse subjektet til en myte som den naturlige verden, og at funksjonen til en myte var enten bokstavelig eller en metaforisk forklaring på verden.

Myte var sett på som den primitive motparten til vitenskapen, som igjen var ansett som helt og holden moderne. De mente myte og vitenskap ikke kom overens. Myte og vitenskap var på hver sin side av skalaen (ibid). I primitive samfunn var det mytene som fortalte hvordan noe var blitt til eller hvorfor ting var som de var, det var i den transcendenten verden sannheten om verden lå. Det var gjennom myten mennesket kunne forstå denne sannheten som lå utenfor ens erfaringsfelt. Med moderniteten ble det utviklet vitenskaplige metoder for å forklare menneskene de fenomener som tidligere hadde blitt forklart gjennom myter (Furseth 2003: 95). Det var kun gjennom den rasjonelle tanken og fornuften at man kunne forstå verden og hvordan den fungerte, og dermed måtte myter komme i andre rekke siden de var basert mer på følelser enn fornuft. I det 20. århundre derimot har teoriene heller tatt for seg myte som alt annet enn en utdatert motpart til vitenskapen. Dermed har de som oppfattet seg som moderne, ikke å ha måttet velge mellom myte eller vitenskap.

Andre spørsmål som ifølge Segal dukker opp er hvor vidt myter tar utgangspunkt i om de er universale og om de er sanne. Han skriver at svarene på disse spørsmålene avhenger av svarene på de tre første spørsmålene. En teori som tar utgangspunktet i at myter forklarer naturlige hendelser, som for eksempel værfenomener, vil mest sannsynlig begrense myter til samfunn uten vitenskap eller forskning. I motsetning til en teori som ser på mytens funksjon

som noe som knytter et samfunn sammen, man vil da kunne si at myte er nødvendig i alle samfunn. Den første teorien må holde myte for falsk fordi den ikke stemmer over ens med de vitenskapelige bevisene. Den andre teorien kan gå utenom spørsmålet om sannhet eller falskheten til en myte ved å si at hvis medlemmene av et samfunn har troen på at de må følge de regler som deres forfedre la ned for flere hundre år siden, så er myten sann. For de tilbedende tilfører mytene noe spesielt (Hinnells 2010: 373).

Mircea Eliade mente myter er en like viktig del av menneskenes liv nå som før. Han anså myter som et fenomen som tar sted både i den sosiale og fysiske verden. Ved å lese, høre og gjenskape en myte vil vi på magisk vis få vende tilbake til den tiden fenomenet fant sted for første gang. (ibid: 380)

I følge Eliade har moderne mennesker sine egne myter, og trenger ikke å bruke dem som finnes i bibelen, noe populærkulturen er et bevis på. Det er fortsatt mange av de tradisjonelle mytene som går igjen, men som siden de har tilpasset seg vår tid har forandret på utseendet. Slik Eliade så det, hadde det ikke skjedd noe sekularisering i samfunnet. Religion og myte er like mye en del av samfunnet nå som før, men gjennom moderniteten har de blitt kamuflert i populærkulturen. Dette mener jeg er det samme som å si at myte har blitt flettet inn i populærkulturen og derfor er det vanskelig å legge merke til dem.

"Guder får æren å ha skapt naturfenomener, "kultur helter" får æren av å ha skapt sosiale fenomener. Den mytiske bragden er skapelsen." (Segal 2004: 55).

Slik Eliade så det, ga en myte dens subjekt æren av å en gang ha skapt noe, enten i den fysiske eller sosiale verden og at denne skapelsen fortsatt er en del av den den dag i dag.

Noen teorier mener at myter finner sted i fortiden, andre tillater dem å finne sted i nåtiden og noen til og med i fremtiden (ibid: 373). Innen religionshistorie er hovedkarakteren i en myte som oftest en guddom eller halv gud. Hovedfigurene må være personligheter, de kan være guddommelige, menneskelige eller til og med dyr, som da har menneskelig karakter eller oppførsel. En myte forklarer en tilstand eller periode i menneskers liv.

Wendy Doniger O'Flaherty definerer myte som en hellig historie for en gruppe mennesker som omhandler begivenheter som tok sted i fortiden, eller sjeldnere i fremtiden. Historien har

betydning fordi den blir husket og det er en historie som er en del av en større gruppe historier (Mikaelsson 1996: 6). Lisbeth Mikaelsson tolker O'Flahertys definisjon som en sekularisert mytedefinisjon fordi den, i motsetning til Eliades, ikke knytter myten opp til overnaturlige vesener eller guddommer og deres skapelse av enten deler av eller hele kosmos. Den andre måten O'Flahertys definisjon skiller seg fra de mer klassiske myteteoriene er hvordan hun beskriver fortiden. Hvor Eliade sine overnaturlige vesener holder til i fortiden før tiden, *in illo tempore*, er fortiden O'Flaherty taler mer diffus og kan ta sted i en fortid nærmere vår egen tid (ibid).

Uansett hvordan de lærde definerer myte, finnes det også en allmenn oppfatning om hva en myte er. For mange er en myte en fortelling eller historie som skal fortelle oss noe om hvordan vi skal leve. Mange vil tenke på en historie fra antikkens guder og helter. Videre kan vi si at myter også kan være en overbevisning eller trosbekjennelse slik som den amerikanske troen på "rags to riches". Myter skal veilede mennesker over terskelen fra en tilstand til en annen, fra barndom til voksenlivet. Gjennom myter finner vi svar på hvordan vi skal forholde oss til og komme oss gjennom de ulike livskriser som vi møter på. Myter blir sett på som fortellinger om en kultur, gruppe mennesker, nasjon og også om et individ. Dermed kan de historiene vi skaper om oss selv, og de vi bruker til å fortelle andre om hvem vi er, bli sett på som myter vi skaper om oss selv og vårt eget liv. Dette gjør vi for å kunne forstå hvem vi er og hvordan vi da skal forholde oss til andre mennesker og forstå dem.

De forskjellige synspunktene er bestemt av ståstedet til de som ser. For når mytologien undersøkes, ikke i forhold til hva den er, men i forhold til hvordan den fungerer, hvordan den har tjent menneskeheten i tidligere tider, og hvordan den kan fungere i dag, så viser mytologien seg å være like medgjørlig/formbart overfor individets og tidaldrens besettelser/manier/tvangstanker og krav som livet selv (Campbell 1949: 382).

3.3 Mytens rolle før og nå.

Myter var en del av hverdagen gjennom tradisjonen, kirken og gudedyrkelsen. De tok en naturlig plass i livet til befolkningen. Det var gjennom mytene mennesker kunne på et følelsesmessig plan sette uforklarlige og tragiske hendelser i et system slik at de lettere kunne forstå det som hadde skjedd. Man visste hvor man skulle finne mytene, og identiteten var knyttet opp til myten som alt var definert av familien eller det fellesskapet man var en del av. Men med sekulariseringen som fant sted i samfunnet mistet mytene, som var med på å holde menneskene sammen, sin betydning fordi kirken og tradisjonen som vedlikeholdt mytene mistet sin posisjon i samfunnet. Dermed mistet vi også grunnlaget for identitet. Som Rollo May skriver i sin bok, menneskene ble hjemløse. Søket etter å finne ut av hvem ”jeg er” ble sterkere. Et menneskes søken etter en myte var også en søken etter å finne seg selv. Rollo May mener at nødvendigheten av å føle tilhørighet er så viktig for mennesker at hvis vi ikke finner dette i vår nærmeste omkrets vil vi lete andre steder. Her mener jeg vi kan forstørre bildet til at familien kan bli sett på som samfunnet, og hvis vi ikke føler at vi hører hjemme i det samfunnet vi er en del av, eller blir beskyttet eller passet på, vil vi lete andre steder etter dette. For Eliade gjør myter mer enn å forklare. De tar oss med tilbake til den tiden hvor myten fant sted gjennom at man hører, leser eller gjenskaper den.

I følge Segal finnes det ingen teorier om myter som er mer basert på religion enn Eliade sine. Grunnen til at myter har overlevd inn i den moderne tid, er at de fyller en funksjon for det moderne mennesket på samme måte som de gjorde det for det primitive mennesket. Eliade mente at skuespill, filmer og bøker er alle lik myter i den forstand at de fører oss inn i en ny verden, en som gjerne også tar plass i fortiden, og som består av skikkelser som kan minne om de vi finner i de tradisjonelle mytene (Segal 2004: 56).

Myter er historier eller fortellinger som sier noe om hvem vi er og hvor vi kommer fra. De kan til tider gi et hint om hvor vi er på vei hen. Til en hver tid vil en myte kunne vise vei, forklare eller oppklare ens liv. Den trenger ikke være kollektiv, den kan også være en personlig myte som har betydning for kun den ene. Alver et al mener at selvbiografien kan bli sett på som en personlig myte. Å lese andres livshistorier betyr å få en indirekte kommentar til sin egen livshistorie, leseren konfronteres med seg selv og får impulser til tolkning og håndteringen av sitt eget liv (Alver et al 1998: 77). Rollo antyder at myter kan ha

opphav i barndommen hos en person og kan være med på å påvirke denne personen enten positivt eller negativt. Behovet for myter gjelder for alle mennesker fordi det er identitetsskapende. Siden de store mytene er blitt borte i vårt samfunn, i følge Brunstad, er behovet for å ha noen å se opp til blitt enda større. Det å ha noen å følge, å identifisere seg med er viktig for da kan man starte å bygge sine egne myter som kan hjelpe en i å finne svar på spørsmålene om hvem man selv er.

Sett i et større tidsperspektiv er det ikke lenge siden den vestlige verden ble sekularisert, i det minste ikke innen de offisielle sektorene av samfunnet. Hvis vi tenker over hvor lenge religion og kirken har hatt en sentral plass, ikke bare i det private liv, men også i det offentlige, og hvor mye dette har vært med på å påvirke vår kultur og vårt levesett over tid, blir det klart at det ikke kan bli visket vekk gjennom noen tiår. Mange av tradisjonene i de vestlige samfunn er tuftet på et kristent tankesett som fortsatt ligger til grunn for hvordan vi betrakter verden og vår søken etter vår plass i verden. Mennesker har til en hver tid brukt myter til å forklare verden og det som skjer rundt dem. Dette har vært en del av det kollektive minne over lengre tid og dermed er det ikke så rart at vi fortsetter med å skape og bruke myter selv om disse mytene ikke lenger er den del av et religiøst kosmos. Myter er en del av vår hverdag fortsatt, de er å finne i filmer, reklamer, manns- og kvinneblader og andre medier som er en del av vår hverdag nå. Forskjellen mellom de gamle og nye mytene er innpakningen de kommer i, vi både trenger og bruker myter fortsatt. Det er i arven vår.

3.3.1 Myter i populærkulturen.

I vår tid blir myter omtalt med en litt nedsettende tone, det henspiller til at noe er usant og ikke til å bli ansett som troverdig. Hvor ofte er det ikke vi hører eller leser ”det er bare en myte” eller lignende utsagn? Hvilken rolle spiller så myter i populærkulturen? Myter forklarer og gir mening til verden rundt oss, og kan gi forklaring på hvorfor noe er som det er. Selv om myter ofte er sett i sammenheng med riter, kan en myte også stå alene og bli forstått som en symbolsk fortelling, en orienterings modell. Myter kan bli forstått som symbolske

fortellinger eller virkelighetsoppfatninger. De er symbol tunge historier som har betydning for en gruppe mennesker og gir dem et reservoar av viktige symboler og metaforer. Myter kan fungere som en meningshorisont, et skapende utsyn mot virkeligheten (Alver et al 1999: 27). Ut ifra dette kan man da si at mennesker bruker myter for å skape et bilde av verden slik at man har noe å forholde seg til, man får struktur og rammer man bruker til å forstå verden ut i fra. Vi setter vår verden inn i en større sammenheng.

Vår hunger etter myter er vår hunger etter samhold i samfunnet skriver Rollo May (May 1992: 39). Dette kan knyttes opp til det Lévy-Bruhl mente var menneskers behov for myter. I følge Lucien Lévy-Bruhl er ikke mytenes funksjon å oppklare det mystiske verdensbilde, men i stedet å vedlikeholde det. Han mente at så lenge medlemmer av en gruppe eller et samfunn opplever enhet med gruppen eller samfunnet, opplever de enhet med verden og dermed vil myter være overflødig. Men med en gang medlemmene begynner å forstå seg selv som individer i stedet for som kun del av et større fellesskap, vender de seg til mytene for å gjenopprette følelsen av tilhørighet med gruppen eller samfunnet og dermed også verden. (Hinnells 2010: 378). Siden samfunnet vårt er blitt mer pluralisert og individorientert, er behovet nå enda større for å ha noe å holde fast i. Populærkulturen er full av myter nettopp fordi mennesker har behov for myter. Man kan drømme seg bort i populærkulturen nettopp fordi det er så mye å velge i mellom. Den inneholder så mange forskjellige tolkninger av livet at man vil klare å finne en som passer med ens egen forståelse av verden. Populærkulturen består av fortellinger fra flere hold. Gjennom blant annet film, litteratur, dataspill, tegneserier, musikk og teater finner man myter. Felles for disse er at de er med på å bygge opp og vedlikeholde de mytene som allerede finnes i populærkulturen. Dette er ofte fortellinger som vi har hørt og lest før, men de har fått en ny innpakning slik at de passer inn i vår samtid. Ønsket om å forsvinne inn i en annen tid og sted er stor. Det er en måte å transcendere hverdagen på og føle og oppleve noe som er helt annerledes enn hva man er vant til.

De rammene og strukturene som vi finner i myter, skaper trygghet, et grunnlag man kan bygge videre på. Dette er viktig å ha for et individ for at det lettere skal kunne orientere seg i den verden det lever i. Det er med på å skape grenser og skiller mellom ”meg” og ”de andre,” ”oss” og ”dem.” Det gir en usynlig deling av territorier. Det blir skapt et kart over landskapet som utgjør samfunnet man lever i, både lokalt og globalt, siden verden er knytt sammen mye

mer nå enn før nettopp på grunn av massemedia. Dermed kan en person som sitter i Norge føle tilhørighet med noen som sitter i USA, England, Tyskland eller en kjendis eller en fans gruppe. Myter kan bli brukt som veivisere til hvilke valg man burde ta i livet. De kan også bidra til at man finner sine verdier i livet og bli sett på som hellige for individet. Myter har fortsatt en plass i samfunnet og blir brukt av mennesker selv om det ikke er noe man bevisst går ut og søker.

Gjennom myter vil vi kunne skape verdier og disse verdiene kan igjen være med på å gjøre noe eller noen hellig for en gruppe eller et individ. Sekulariseringen som har funnet sted i den offentlige sfæren har ikke bare ført til at de institusjonelle religionene har fått ta en mindre del av det private livet, men også at de mytene/fortellingene som er en del av disse institusjonene har mistet sin verdi i befolkningen og ikke lenger er viktige i valg av livsførsel og hvilken vei man ønsker å gå. Det å være usikker på hvem en er, hvilken rolle en er ment å ha i livet, er ikke unikt for mennesker i dagens samfunn. Dette er spørsmål som er blitt stilt igjen og igjen opp gjennom tidene. Men det som derimot er unikt i dag er mangelen på myter som fører til mangel på svar til de tidløse spørsmålene. Dette åpner opp for søken etter svar i populærkulturen.

Brunstad skriver det ikke lenger er noe samlende punkt, felles horisont eller en myte som forener eller knytter tilværelsen sammen (Brunstad 1998: 19). Det er ikke dermed sagt at myter ikke eksisterer lenger, men at det finnes flere små myter som har tatt over for de store mytene. Mennesker ser i dag andre steder enn kun blant tradisjonelle religioner for å finne retningslinjer og verdier, de bruker også populærkulturen. Sammen med mytene får man symboler og fortolkningsrammer slik at man kan lage et meningsunivers for det livet man lever. I populærkulturen finner man myter i blant annet reklame, filmer, bøker, musikk, sport og dataspill. Ofte er det gamle myter som er satt inn i en ny kontekst slik at det passer inn i vår tid (Alver et al 1999: 27). For individet er det viktig å ha strukturer og rammer som skaper trygghet og sikkerhet for at man gjør de riktige valgene, og det er her myter spiller en rolle.

Mytene vi finner i populærkulturen er ikke kun tekstlig, de er ofte visuelle. De er å se på tv, kinolerret, i magasiner eller reklamer. Ulike subkulturer har også sine egne myter som er med å forme dem og de som er en del av den. En subkultur trenger ikke bare å befinne seg i et

land, ved hjelp av massemedia kan man være en del av en subkultur som holder til i andre land. Brunstad sier i sin bok: ”etter mytenes og de store fortellingenes store sammenbrudd, forflyttes det identitets skapende arbeidet mer og mer til overflaten, til tegnenes og symbolenes verden, til livsstil og mote.” (Brunstad, 1998: 22). Selv kroppen får en større betydning i fremstillingen av hvem man er i forhold til andre. Det blir dermed gjennom klær, hårfrisyre, tilbehør og andre ytre gjenstander at mennesker viser hverandre hvilke gruppe av samfunnet de tilhører. Og det blir gjennom det ytre at andre mennesker dømmer hverandre og setter de andre i bås. Dette er en måte å skape system i verden og finne ut hvor man selv og andre passer inn i den. Mennesker har behov for å skape orden slik at vi vet hva vi kan forholde oss til, og fans bruker sitt idol som ett utgangspunkt i deres virkelighetsforståelse.

3.4 Identitet, myte og Kurt Cobain

”Kurt Cobain never wanted to be a spokesman for a generation, though that doesn’t mean much: Anybody who did would never have become one. It’s not a role you campaign for. It is thrust upon you, and you live with it. Or don’t.”⁷

I de foregående sidene har vi sett på ulike teorier og tanker lærde har gjort seg om temaene identitet og myte. I dette delkapitlet skal jeg se på hvordan dette kan bli overført på fansen til Kurt Cobain og deres bruk av ham og hans liv som symbol og bakteppe i skapelsen av deres egne identitet og myter. Hvordan blir vårt behov for å klargjøre hvem man er og hvor man tilhører uttrykt gjennom bruken av et musikkidol, og hvordan kan Kurt Cobain bli symbolet på en gruppes identitet? Hvordan kan bruken av Kurt Cobain gi svar på nåtidens behov for myter og vise hvordan myter har endret seg i takt med populærkulturen? Med en stemme som til tider uttrykker mer hjerteskjærende smerte enn hva man trodde kunne være mulig for en

⁷ DeCurtis, Anthony “Kurt Cobain 1967-1994” Rolling Stone (2. June 1994)
http://gateway.proquest.com/openurl?url_ver=Z39.88-2004&res_dat=xri:iimp:&rft_dat=xri:iimp:article:citation:iimp00407409 (lesedato: 23.08.2011)

person å sitte inne med og utseende som til tider uttrykker sårbart og andre ganger råhet kan det være vanskelig å forstå hvorfor Kurt Cobain fikk den statusen han fikk blant både fans og media. Tekster så svarte som natten og dystre uten et fnugg av håp i seg reflekterer sinnstilstanden til den personen som skapte dem. Det er ikke bare Kurt Cobain disse tekstene reflekterer, men også ungdommene som samlet seg rundt ham og den tiden de alle var en del av. Hvordan er det mulig for noen å finne trøst og trygghet i en slik mørk verden som den blir fremstilt gjennom både lydbildet og tekstene til Nirvana? Hva var det som gjorde at nettopp han ble stemplet som stemmen for en hel generasjon, generasjon X? Å kalle seg generasjon X sier noe om hvordan mange innen denne gruppen følte seg i deres mangel på en identitet. Ukjent, usikker, rotløs, opprevet er noen av adjektivene som kommer opp hvis man søker på generasjon X. Så hva var det Kurt Cobain bidro med som gjorde at flere som blir stemplet som generasjon X følte en tilknytning til ham og hans band?

Som for mange andre unge mennesker som vokste opp på begynnelsen av 1990-tallet, var heller ikke Kurt Cobain sitt liv en solskinnshistorie. Det er mange faktorer som spiller inn. Kanskje de som hadde størst innvirkning var den økonomiske tilstanden til mange familier som gjorde at mange unge unge følte seg tilside satt, ikke bare av familien, men også samfunnet. Denne følelsen av å være forlatt var noe Kurt Cobain hadde følt på kroppen og han visste godt hva det ville si å være fattig. Han kom fra den samme bakgrunnen som mange av hans fans kom fra og dette kan være en av grunnene til at så mange identifiserte seg med ham. Her kan vi igjen bruke noen av de ordene som beskriver generasjon X, nemlig usikkerhet, rotløshet, uten rammeverk. Er det nettopp på grunn av hans væremåte og tekstene hans at han fikk så mange tilhengere? Det kan tyde på at han hadde noe som mange unge kunne identifisere seg med. Ved at han selv satte ord på sin indre smerte, klarte han å uttrykke det som mange andre satt inne med. Han satte fingeren på en kollektiv usikkerhet som mange følte var en del av deres hverdag. På begynnelsen av 90-tallet skapte han, med sitt band Nirvana, en ny musikk sjanger som tok hele verden med storm.

Hvordan bruker så fansen Kurt Cobain til å skape en tilhørighet ikke bare mellom ulike fans, men også i enkeltmenneskets syn på seg selv i forhold til resten av samfunnet? Kurt Cobain var ikke bare en frontfigur for et band. Han ble også et symbol for en hel generasjon. Dette er viktig å få frem fordi som et symbol ble han ilagt betydninger fra omverdenen som han ikke følte stemte med hvordan han så seg selv. Det kommer tydelig frem i hvordan han valgte å forlate denne verdenen, at han følte han bar en større byrde enn hva han var pålagt å bære.

Som stemmen for en hel generasjon ble han pålagt et ansvar han ikke orket å ha. Hvis man leser selvmordbrevet til Kurt Cobain kommer det fort frem at dette er en person som er lei av det livet han har, og føler seg skyldig fordi han ikke ønsker å leve det lenger. Noe av det verste man kunne være innen denne do-it-yourself musikkstilen var en "sell-out," noe Kurt Cobain begynte å føle at han var. Det å bli hyllet som stemmen for en generasjon som holdt autentisitet høyt når man selv føler seg som en svindler, skaper stor følelse av konflikt hos vedkommende.

Selv mordet hans ble også et symbol på en generasjons tanke om deres plass i samfunnet. Denne handlingen uttrykker så mye smerte og håpløshet, ikke bare for personen som begår handlingen, men også for dem som blir igjen. Handlingen blir dermed også gjort om til et symbol på en generasjon, som sier enormt mye om den frustrasjonen og håpløsheten som rådet blant mange av hans tilhørere. Dette symbolet som Kurt Cobain ble gjort til, var ikke bare skapt av fansen, men også av media. Fortsatt sytten år etter at han begikk selvmord, har han en viktig rolle i livene til de mange som fulgte ham da han levde. Dette gjelder like fullt for dem som oppdager hans musikk etter hans død, som for de som levde samtidig med ham. Dette kommer til uttrykk gjennom årlige minnes markeringer på datoen hans legeme ble funnet, 4. april 1994. Blomster blir alltid lagt ned ved benken i Viretta Park, utenfor huset hans i Seattle. Det er ikke bare fansen som holder minnet om Kurt Cobain i live. Det gjør også forbrukermarkedet og media ved sørge for at det skapes ulike produkter som skal fremheve ham når det er jubileum eller en markering. I år er det tjue år siden platen som gjorde Kurt Cobain til et av de største navnene innen musikkbransjen, *Nevermind*, kom ut og i den anledning vil det bli gitt ut et jubileums album med ekstra spor og annet snadder som fans vil ha og som plateselskapet kan tjene penger på. Mange av hans tilhengere synes denne måten musikkbransjen, og hans enke Courtney Love, tjener penger på Kurt Cobain sin død på er avstøttende.

Da det var ti år siden Kurt Cobain hadde begått selvmord, lanserte skomerket Converse en spesial utgave av deres sko. Dette var fordi Converse var det skomerket Kurt Cobain brukte hele tiden, og som var et kjennemerke ved ham. Selv om det var noen som gikk ut og mente at dette var stikk i strid med verdiene Kurt Cobain hadde, var det likevel mange som ville skaffe seg disse *special edition* skoene. Det er alltid noen som tjener penger på andres sorger. Dette mente også fansen da Kurt Cobain sin dagbok ble gitt ut. Denne inneholdte mange av hans innerste tanker og ideer, og utgivelsen kan bli sett på som en stor krenkelse av hans

minne.⁸ Selv om det var mange fans som også mente at dette var en måte å tjene på hans død på, hvilket det faktisk var, så ville de komme et hakk nærmere sitt idol og ville kunne forstå ham kanskje litt bedre ved nettopp å kjøpe denne boken. Det er et paradoks.

Det som er viktig å poengtere her er at dette er ikke noe som blir gjort bevisst av fansen, men er heller ubevisste handlinger. Det er ikke slik at en artist bare blir et idol helt uten videre. Han eller hun må ha fans som følger dem og som gjør dem til det de blir. Artisten må treffe en nerve hos folket. De må klare å uttrykke noe flere går inne med og føler på. Dette gjorde Kurt Cobain med sin musikk. Han satte fingeren på en tilstand, en følelse som mange unge gikk rundt med og som de klarte å identifisere seg med, og samtidig skapte han noe nytt, en ny lyd. Kurt Cobain representerte en gruppe av befolkningen som tidligere ikke hadde hatt en stemme, i hvert fall ikke en stemme som ble hørt av de rundt dem. Gjennom musikken til Kurt Cobain fikk de en stemme som de kunne uttrykke seg med. Fansen brukte Kurt Cobain og opphøyde ham til noe mer for at de selv skulle føle seg bedre i sine egne liv. Han ble gjort til en frelserskikkelse. Fansen fikk følelsen av at de også kunne komme ut av det siden han klarte det. Gjennom ham fikk de noe å henge håpet sitt på. Han blir brukt som en unnskyldning for hvordan de er, og de bruker historier fra hans liv til å forklare/beskrive sine egne liv. Han ble ikke bare tilfeldig valgt av fansen til å bli ”dyrket”, han hadde karisma, det var noe ved ham som stod ut og som fikk folks oppmerksomhet. Kan det ha noe å gjøre med hvilken side av seg selv han valgte å vise til verden? Kan det ha noe å gjøre med hvilken rolle han ble gitt av media/ble han skapt? Hans måte å beskrive verden på ga gjenklang.

Det musikalske møtet med Kurt Cobain ble for mange en unik og spesiell opplevelse. De husker hans musikk som annerledes, noe som skilte seg fra popmusikken og puddelrocken som alt var på markedet. Det som ble formidlet gjennom musikken, tekstene og ikke minst stemmen til Kurt Cobain, var noe som de følte et kjennskap med, og derfor ble dette møtet med denne sjangeren for mange fans en milepel i deres liv. Her ser vi denne identifiseringen med en artist som Even Ruud mener kan være med å gi den styrken som trengs for at unge skal tørre å forme et selvstendig liv. Ved å møte andre mennesker som følte den samme

⁸ På den første siden i hans dagbok står det skrevet; ”Don’t read my diary when I’m gone. Ok, I’m going to work now, when you wake up this morning please read my diary. Look through my things, and figure me out.” På forsiden av boken står det ”If you read you’ll judge.” Jeg mener disse to utsagnene viser til ulike sidene ved Kurt Cobain som venner og bekjente beskriver. Den ene usikre og sårbare og den andre mer skøyeraktige.

identifikasjonen med Kurt Cobain, ville den enkelte fan få godkjennelse av at det han eller hun følte var riktig fordi dette skapte et fellesskap dem i mellom. På den måten ble det skapt en tilhørighet fansen i mellom som styrket den enkeltes personens forhold til Kurt Cobain. Kurt Cobain ble sett opp til av mange unge som fulgte ham, hans levestil, hans musikk og hans klesstil. Det er de som nekter å tro at han tok livet av seg eller at han var sterkt avhengig av rusmidler. Jeg mener dette er fordi det kan ødelegge det bildet de har av ham, det bildet som de identifiserer seg med, og dermed også bildet de har av seg selv. De har bygget opp et image av Kurt Cobain ut ifra hvordan de selv ønsket å være og ønsket at han var. Dette tror jeg er underbevisst, og at dette også viser til behovet for å tro på noe større enn seg selv.

Grunge kan bli brukt for å vise hvordan mennesker bruker en musikksjanger for å skape og uttrykke seg selv i en verden hvor identitets bygging er noe den enkelte står mer eller mindre alene om å gjøre. Det er feil å si eller å gi en forståelse av at Kurt Cobain var den eneste fansen identifiserte seg med eller at det kun var han og ingen andre i deres liv. I stedet kan vi se på grunge som et eksempel på hvordan mennesker bruker en musikksjanger til å skape en identitet, og da også hvordan dette er med på å skape meninger og verdier som de bygger livet sitt videre på. Dette forteller oss noe om hvilken rolle musikk har i livet til mange unge mennesker. Det er også med på å gi en forståelse av hvordan ungdom i populærkulturen bruker samfunnet til å skape mening og dermed også skape en forståelse av hvem de er i forhold til det samfunnet de lever i. Her kan vi referere til Brunstad som skriver at det er når man ser seg selv i forhold til andre og til det samfunnet man lever i at man kan begynne å skjønne hvem man en selv er.

Ved å se på rollen Kurt Cobain og grunge fikk blant fansen, hvilken betydning det hadde på deres forståelse av seg selv og identitet, kan vi få en bedre forståelse av hvordan artister innen andre musikksjangere får en såpass stor betydning blant egne fans. Dette er ikke noe som vi kun finner innen musikkverden. Vi kan finne uttrykk som dette innen mange kulturelle så vel som religiøse arenaer. Så hvordan kan dette bli tolket i forhold til fans av Kurt Cobain? Ved å forstå seg selv som en fan av Kurt Cobain gir det fansen automatisk en identitet som de deler med andre fans. De får en mening i og forståelse av deres liv ved at de hører på musikken hans, leser om ham, diskuterer hans liv, tekster, siste konsert, og nå etter hans død om det i det hele tatt var selvmord eller om han ble drept.⁹ Ved å bruke samme

⁹ Mange hardbarka fans mener at Kurt Cobain ikke kunne ha tatt sitt eget liv fordi ifølge obduksjonen som ble

klesstil som Kurt Cobain brukte, vil det være med på å bygge opp under den identiteten og tilhørigheten blant fansen og knytte dem sammen i et fellesskap. Man kan gjenkjenne andre som tenker likt med en selv og det er med på å bygge opp en trygghetsfølelse. Tekstene til Kurt Cobain, sitater fra ham, konserter, bøker om ham og lignende kan bli kategorisert som skrifter som fansen kan tolke og sette inn i et meningsunivers som de da kan bruke i sitt eget liv. Visse elementer her har likhet med den kultus som danner seg rundt helgener innen for religiøse retninger.

Dette meningsuniverset kan sies å oppstå i deres møte med musikken og deres tolkning av tekstene til Kurt Cobain. Det var en råhet og kraft som var ærlig og ekte i Cobain sin beskrivelse av den verden han var en del av, og som fansen selv følte og kjente igjen.

Følelsen av at noen endelig kunne kommunisere det de satt inne med, skapte et fellesskap hvor individet kunne finne mening og også rammer. De ulike sangene og tekstene blir en del av individets personlige historie, og ved å lytte på de sangene som betyr noe for den enkelte vil de sende individet tilbake til den tiden han eller hun assosierer med sangen. Dette kan vekke sterke følelser hos et individ og i en brøkdel av et sekund kan det føles som om man er tilbake i tid. Det kan være en konsert, en fest eller en annen begivenhet som man har delt med flere mennesker.

For de som deltok på minnestunden til Kurt Cobain 10. april opplevde de det både som individer og som et kollektiv. Dette ble en historisk begivenhet som knyttet fansen sammen og kan bli sett på som et godt eksempel på hvordan ens identitet kan få en historisk dimensjon. Også i ettertid vil dette være med på å styrke følelsen av fellesskap og tilhørighet hos de som var der og de som leste om det eller så det på tv, for nå er det en del av det kollektive minnet.

For mange unge var Kurt Cobain var en viktig del av deres identitet og deres forståelse av

gjort hadde Kurt Cobain høye mengder med heroin i kroppen som tilsa at han ikke kunne ha klart å skytte seg selv. De hevder at han ble myrdet og at det er hans enke, Courtney Love, som hadde leid noen til å drepe ham fordi hun var ute etter pengene hans. Det gikk rykter blant fansen om at han ville skille seg fra Courtney Love og at dette var motivet for mordet. Det var ingen hemmelighet at paret hadde vært gjennom vanskelige tider og begge var stekt avhenging av narkotika, heroin for det meste. Det er blitt laget en dokumentar som har nettopp denne konspirasjonsteorien som tema. Her prøver regissøren å finne bevis på at Courtney Love forårsaket døden til Kurt Cobain. Jeg tror at motivet bak disse teoriene basert på det faktum at visse fans ikke klarer eller ikke vil innse at Kurt Cobain tok sitt eget liv. Men likevel så har politiet i Seattle en mappe som omhandler omstendighetene rundt døden hans fordi de fortsatt får telefoner fra fans som lurar på om politiet har funnet mer bevis.

hvem de var i forhold til resten av verden rundt dem. Vi kan si at de brukte både deres egen og kulturens forståelse av hvem han var til å tegne opp de linjer som definerte hvem de selv var i forhold til resten av samfunnet. Ut fra denne forståelsen er det ikke for sterkt å si at hans dødsfall ble sett på som en tragisk hendelse, ikke bare i hans nærmeste krets, men også blant alle som så opptil ham. Hvis vi følger det Ruud sier om å identifisere seg med en musikkartist, hvordan dette gir mot og styrke til å være seg selv, vil det å miste denne personen som man har fått et slikt forhold til, være en grusom opplevelse og det er derfor ikke merkelig at fans viser tydelig at de sørger over tapet. Samtidig kan det sies at nettopp på grunn av hans død så fikk fansen et tettere bånd til hverandre.

Dette kan videre bli knyttet opp til det Brunstad skriver om livstolkning og livssyn. Sett i lys av dette kan vi si at fansen til Kurt Cobain brukte ham for å kunne få en bedre forståelse av seg selv og hvem de var. Dette kan også være en grunn til at han ble en så viktig del i deres liv. Deres identitetsbygning var knyttet opp til ham og hans musikk. Det var gjennom musikken og deres tolkning av den at fansen fikk en bedre forståelse av sine egne liv og dermed kunne begynne å sette det inn i en større sammenheng. Dette kan igjen vise hvorfor noen fans tok hans dødsfall så tungt, og hvorfor noen følte seg forrådt av ham. De brukte Kurt Cobain til å finne mening og struktur i sine liv, mens han selv ikke klarte å gjøre det i sitt eget liv.

Fansen og media la mye ansvar på Kurt Cobain da han ble stemplet som stemmen for en hel generasjon. Tekstene hans ga gjenklang hos mange unge på den tiden og mange mente at Kurt Cobain forsto hvilke følelser og tanker de satt inne med. De brukte hans musikk til å tolke sitt liv i forhold til den verden de var en del av, dette kan bli brukt som et eksempel på hvordan et individ bruker fellesskapet rundt seg for å bedre forstå seg selv og sin rolle i dette fellesskapet. Gjennom fansen og media fikk han ansvar for å være den som skulle uttrykke hvilke følelser en hel generasjon satt inne med, og samtidig gjøre det på en måte som sto i samsvar med deres bilde av ham. Dette er mye å kreve av en person. I hvert fall en som ikke har lyst eller anser seg selv om en talsmann.

Fansen projiserte sine egne tanker og følelser over i tekstene til Kurt og tolket dem gjennom sin oppfattelse av hvordan deres egne liv var. Det var deres egne tanker og følelser som ble plassert inn i tekstene til Kurt Cobain. På den måten mente mange at han forsto hvem de var og de kunne sammenligne seg med ham. Dette er en veldig egoistisk måte å tolke noe på, samtidig som det er en veldig menneskelig å gjøre. Vi forstår verden gjennom våre egne

erfaringer og egne tolkinger av den, og dermed vil dette også påvirke hvordan vi forholder oss til den. Det å bruke tekstene for å forstå det en gjennomgår i sitt eget liv er med på å skape et personlig forhold mellom artisten og mottakeren, sett ut ifra mottakernes ståsted. Dette er kun et enveis forhold. Med det mener jeg at det er et forhold som artisten ikke kan ta del i, nettopp fordi det kun er reelt for fansen. Jeg tolker det dit hen at fansen brukte Kurt og opphøyde ham til noe mer for at de selv skulle føle seg bedre med det livet de levde. . Hvordan han beskrev gjennom sine tekster ga gjenklang. Den måten fans identifiserte seg med tekstene til Kurt Cobain på kan sammenlignes med det Ruud skriver om å identifisere seg med en musikkartist og hvordan dette skaper en sikkerhet hos tilhøreren. Det er også viktig å ha i bakhodet at Kurt Cobain og Nirvana ikke hadde blitt så store eller fått den plassen de har i historien hadde det ikke vært for fansen. Fansen spilte en rolle i deres suksess og var med på å bygge dem opp, og hvis man drar det litt lenger kan man si de hadde en indirekte rolle i Nirvana sin fall.

Uten historiene som ble spunnet rundt Kurt Cobain, hadde han kanskje ikke blitt så stor som han ble. Til tross for hans turbulente oppvekst klarte han å oppnå drømmen om rikdom og berømmelse. Hadde livet hans endt så tragisk hvis han ikke hadde blitt berømt? Han sa selv at selvmord lå i genene hans og at det var slik han ville dø. Dette skaper automatisk en viss spenning rundt en person at han så åpent snakker om et slik tabubelagt tema. Noen vil synes at det er avstøtende mens andre blir fasinert. Det var denne spenningen som lå i det meste Kurt Cobain gjorde. Han dyttet på samfunnets normer og regler ved å trekke frem temaer som død, abort, selvmord, kirkekritiske utsagn¹⁰.

Han tok musikkindustrien med storm med sin unike stemme og tekster som uttrykte en tilstand en del av befolkningen gjenkjente seg med. Han klarte å oppnå "the American dream," han ble rik og berømt nesten over natten virket det som. Ikke nok med det, han ble selve symbolet på grungestilen og symbolet på den frustrerte ungdommen som ikke følte seg hjemme noen steder. Han ga dem noe de kunne samles rundt og føle en tilhørighet til. Det at Kurt Cobain fikk en så stor betydning blant fansen viser til deres enorme behov for noe å

¹⁰ Dette var temaer som kom til uttrykk ikke bare gjennom tekstene hans men også via musikkvideoene til Nirvana. Dette kommer spesielt til uttrykk i videoen til "Heart shaped Box" hvor en gammel mann i ført først en nisselue klatrer opp en stige som fører til et kors som han henger gjennom resten av videoen. I et annet klipp ser vi den samme mannen men da har han på en pavehatt, et klart symbol for katolske kirken.

<http://www.youtube.com/watch?v=n6P0SitRwy8&ob=av3e> Link til musikkvideoen på YouTube.

finne mening i, det var et savn etter å bli forstått og selv få forståelse. Hvorfor nettopp Kurt Cobain fikk denne rollen som tolk og talsmann for denne generasjonen kan det være mange årsaker til. En er at han var en person som andre ble tiltrukket av. Han hadde en egen stil som andre gjerne ville etterligne. En annen er at han var på riktig sted til riktig tid da verden trengte noe nytt å se til.

Dette kan overføres til fans av Kurt Cobain på denne måten; de følte at samfunnet de var en del av ikke hadde noe å gi dem. De følte ikke noen tilhørighet til det. De hadde følelsen av å ikke ha noe fremtidshåp, at økonomien var skral, at de var mer til bry enn til nytte, og at mytene som samfunnet rundt dem hadde ikke ga noen mening til dem selv og dermed heller ikke stemte med deres syn på verden. Dette kan være blant faktorene som førte til at så mange unge ble fans av Kurt Cobain. Han ga dem noe de kunne tro på og som de følte en tilhørighet til. I ham så de seg selv og gjennom ham kunne de skape sin egen myte som gjorde deres erfaringer meningsbærende. Hvis vi ser på de historiene som skapes rundt et idol kan vi se at mange av dem passer inn i O'Flaherty sin mytedefinisjon.

De historiene som er skapt rundt Kurt Cobain mener jeg kan være eksempler på det. Når de forholder seg til ham er det i fortiden, den gang da han levde. Den tiden Kurt Cobain levde og skapte musikk er også en tid som det lengtes tilbake til. Fansen ser tilbake på den tiden da han levde som en storhetstid, ikke bare for dem selv, men også for musikkhistorien. Han tilføyde musikken en kvalitet som ingen andre hadde klart. Mange musikkkritikere og fans mener at grunge døde samme dag som Kurt Cobain tok sitt eget liv, . Historien om grunge og Kurt Cobain blir en viktig historie for fansen fordi den blir tillagt så stor betydning av både musikkbransjen og fansen. Ved å se tilbake på historien til Kurt Cobain etablerer fansen en betydning i deres tid som bli sett på som en mytisk aktivitet, sett i lys av O'Flaherty sin definisjon av myter.

Hvis vi ser på det Brunstad skriver, om hvordan fallet av de store fortellingene eller meta-mytenes har gjort at unge i vår står uten de referanserammer som tidligere var en del av tradisjonene og religionene, kan det sies at Kurt Cobain ble en erstatning for tapet av de rammene. Dermed kan mytene som er skapt rundt Kurt Cobain bli forstått som en måte for fansen å gjenskape følelsen av tilhørighet ikke bare til hverandre og Kurt Cobain på, men også til den verden som er rundt dem.

Hvorfor legge blomster, dikt, skrive beskjeder og lignende på en benk hvor Kurt var da han

levde? Er det en måte å føle at man kommer nærmere Kurt? Det kan bli sett på som et tegn for respekt, vise omverdenen at man fortsatt minnes og savner den personen som blomstene er til. Blomster blir ofte lagt på steder som er forbundet med noe eller noen hellige. Det trenger ikke nødvendigvis være steder som tradisjonelt blir ansett som religiøse eller som er forbundet med noe religiøst, det kan også være steder som inneholder en betydning for en gruppe innenfor et samfunn. Som for eksempel Graceland eller parken utenfor huset til Kurt Cobain. Hvordan noe blir helliggjort i nyere tid og i hvilken grad vi bruker de klassiske hellighetsteoriene er noe jeg skal gå dypere inn i neste kapittel.

4 Det hellige på nye premisser

Jeg vil starte dette kapitlet med å se på de tre klassiske hellighetsteoriene til Emil Durkheim, Rudolf Otto og Mircea Eliade. Deretter vil jeg ta for meg nyere hellighetsteorier og vise hvordan de kan gi et bedre bilde av det hellige i vår tid. Her kommer jeg til å blant annet bruke Otto Krogseth sine fem punkter om hvordan vi kan bruke det tradisjonelle hellighetsbegrepet i moderne sakralisering av steder og gjenstander. Videre skal jeg se på hvilken rolle både fansen og media hadde i helliggjørelsen av Kurt Cobain, og til slutt vil jeg vise hvordan kjendiser har tatt over rollen som helter i vår samtid ved å bruke Kurt Cobain som eksempel.

Det hellige beskrives som det irrasjonelle, det er noe som skiller seg radikalt fra alt annet. Selve forståelsen av hva som er hellig ser ikke ut til å ha forandret seg fra hva som ble ansett som hellig i tidligere tider. Det hellige er fortsatt noe som skiller seg fra det hverdagslige, men hva som kan bli ansett som hellig har endret seg over tid. For noen er fotballlaget hellig mens for andre kan det være Eurovision Song Contest (det nye navnet til Melodi Grand Prix) som betyr alt.¹¹ Hva som blir ansett hellig i dag trenger ikke å være av en religiøs karakter, for mange kan det være gjenstander som er å finne innen populærkulturens sfære. Det som kan se ut til å ha forandret seg derimot er det som omfattes av begrepet hellig. Det at noe eller noen er hellig trenger ikke nødvendigvis bety at det omfatter en kraft som kommer utenifra, men heller et noe vi som gruppe, samfunn eller kultur tillegger denne gjenstanden eller personen. Som Otto Krogseth skriver:

"[...] kan det hende at det er mindre naturlig for oss å tenke hellighet som en iboende kvalitet eller utenfrakommende åpenbaringskvalitet, men heller som en konstruert eller tilskrevet kvalitet."

I følge Joseph Campbell er vårt samfunn ikke lenger bærer av religiøst innhold, men en økonomisk-politisk organisasjon (Campbell 1993: 387). Dette har også påvirket hva vi i vår

¹¹ Se "Da gud kom på banen" av Robert Eriksen for videre lesning om fotball og religion.

kultur anser som verdifullt og vil dermed også være med på å sette premisser for hva som blir sett på som hellig. Jeg mener ikke at dette vil svekke det som tradisjonelt er blitt holdt hellig eller ansett som hellig, men heller at premissene eller hva vi anser som hellig har utvidet seg slik at andre ting som tidligere ikke ble ansett som hellig nå får plass innunder denne kategorien. I boken *"Innføring i religionssosiologi"* av Inger Furseth og Pål Repstad kan vi finne følgende tolkning av det hellige:

"En rimelig tolkning er at det hellige er noe i utgangspunktet maktfyllt som man ikke uten videre kan nærme seg på hverdagslig vis, noe som avtvinger menneskers respekt."

(Furseth 2003: 31)

Dette er en tolkning av det hellige som er i tråd med de klassiske hellighetsteoriene. At det hellige er noe som er utenfor vår profane verden og som krever at vi tilnærmer oss det på et annet vis enn hvordan vi nærmer oss andre verdslige gjenstander eller personer. Denne forståelsen av det hellige har ikke blitt borte, den står fortsatt sterkt innen både tradisjonelle og utradisjonelle religiøse institusjoner. I stedet har det hellige, eller rettere sagt, hvordan vi betrakter det hellige, og da også hva vi legger i begrepet, utvidet seg etter hvert som populærkulturen har fått en større rolle i vår hverdag. Altså har premissene for hva som kan bli ansett som eller holdt hellig endret seg gjennom populærkulturens innflytelse på samfunnet. Noe som tidligere ikke hadde blitt satt i kategorien *"hellig,"* som en musikkartist, kan nå komme innunder denne kategorien fordi han eller hun representerer en verdensforståelse som er selve grunstenen i en gruppes identitet. Denne artisten og den livsstilen som han eller hun representerer er av så stor betydning for fansen at sett gjennom deres øyne kan dette bli karakterisert som hellig. Dette mener jeg har å gjøre med hva vi identifiserer oss med og hva som er med på å skape mening i våre liv.

Som tidligere nevnt i oppgaven har moderniteten vært med på å endre vårt syn på vår rolle og vår plass i verden og dette igjen har forandret synet på religion og dermed også hva som er hellig. Hvordan kan et nytt blikk på det hellige gi oss en bredere forståelse av hvordan vi holder noe hellig innen populærkulturen og vår samtid, og hvorfor dette er viktig?

Som Lynn Chofield Clark skriver i boken *"Between Sacred and Profane"*;

"The study of religion and popular culture may therefore be viewed as a particularly accessible way in which scholars can explore everyday life. Through its study, we may gain insight into how people construct and maintain the world in which they live, and how they are able to imagine a way in which to behave within that world."

(Lynch 2007: 20)

Altså å se på hvordan vi bruker det som sakraliseres i vår hverdag til å skape rammer og strukturer som vi selv kan leve etter, vil gi et viktig innblikk i hvordan vi mennesker tenker og skaper den verden vi lever i.

Før jeg går dypere inn på hvordan det hellige kan bli forstått ut fra populærkulturens premisser, vil jeg kort gå igjennom tre klassiske hellighetsteorier.

4.1 De klassiske hellighetsteoriene.

Mange av de klassiske teoriene som tar for seg hellighetsbegrepet ble utviklet fra slutten av 1800-tallet og frem til 1960-tallet. Flere av disse teoriene er preget av sin samtid, en tid som ikke lenger er i samsvar med vår egen (Dahl 2008: 12).

For Emil Durkheim er det hellige og det profane absolutt adskilt fra hverandre.

"Det finnes ikke eksempler fra den menneskelige tenkningshistorie på to kategorier så dypt adskilt fra hverandre eller så radikalt motsatt hverandre." (Dahl 1008: 23).

Han anså religion som et utpreget sosialt fenomen, og det hellige som et maskert uttrykk for fellesskapet selv. Denne reduksjonistiske forståelsen av religion står i opposisjon til den essensialistiske forståelsen av religion, hvor vi kan plassere både Rudolf Otto og Mircea Eliade.

Durkheim brukte primitive samfunn som basisen for sine teorier og anså totemet for helliggjørelse av samfunnet og at denne hellighet i realiteten er et produkt av det fellesskapet som den symboliserer. Han mente at hellighet er en egenskap som samfunnet tillegger visse forestillinger, handlinger og gjenstander som symboliserer det som går utover individets egen interesse. Det hellige er et sosialt fenomen, som dels gir opphav til forbud og dels uttrykker tilslutning til felles overordnede og absolutte verdier. Den religiøse forestillingen om hellighet er en nødvendig betingelse for at et samfunn skal fungere, og er til syvende og sist ikke annet enn et uttrykk for samfunnet selv som et moralsk fellesskap som forener et visst antall mennesker og avgrenser dem fra andre (s. XVI). I sin bok ”*The elementary forms of religious life*” fra 1912 sier Durkheim at det hellige er det et samfunn eller gruppe blir enig om å sette til side og skille fra det vanlige liv. Det er en kollektiv enighet om hva som er sakralt, denne kollektive enigheten er ikke bevisst, men ubevisst. Videre sier Durkheim at det sakrale egentlig er samfunnet som tilber seg selv og derfor viser til menneskets avhengighet av samfunnet det er en del av (Gilhus 2001: 22). Dersom man setter dette i sammenheng med fans kan man si at ved å dyrke sine artister og idoler er det egentlig seg selv de dyrker, siden er det fansen som en gruppe som har gjort artisten eller idoler til det de er. Idolet representerer hva fansen ønsker å være.

Det profane, mener Durkheim, omfatter kun de følelsene som tilhører det enkelte individ. Ut fra dette sier Durkheim at det sakrale er noe sosialt, mens det profane ikke er det (Farace 1982: 20). Når samfunnet er samlet vil det hellige bli mer merkbart enn ellers, og når samfunnet eller gruppen løses opp vil gruppens konsept av det hellige være en del av individet. Så når flere fans samler seg på en konsert vil følelsene og tankene de har for artisten bli intensivert nettopp fordi det er så mange med den samme ideen samlet på et sted. De hausser hverandre opp og skaper en atmosfære som drar med seg alle. Dette skaper et fellesskap som hvert individ tar med seg videre etter konserten og som vil være en del av dem. Dette er et eksempel på hvordan et individs personlige opplevelse blir flettet inn i kollektivets hukommelse, og vil også være med på å forsterke den ideen som fansen allerede har om artisten og vil gjøre ham eller henne enda større for dem. Durkheim tar utgangspunkt i at religion egentlig er noe annet enn hva den representerer, altså at mennesker overfører sine behov for forståelse av verden til en guddom. Dette går på det kollektive fellesskap mennesker skaper sammen og ser ikke så mye på det enkelte individ.

Rudolf Otto anså det hellige som noe radikalt annet, noe som man ikke kunne forstå rasjonelt. Det hellige er et sammensatt fenomen, det er både gåtefullt og nærværende, tiltrekkende og frastøtende på samme tid (Dahl 2008: 19). Rudolf Otto mener at religion er noe veldig personlig og noe vi mennesker ikke klarer å forstå med våre rasjonelle tanker. Religion, eller det numinøse som Otto velger å kalle det, er en kraft som står utenfor oss mennesker og som vises gjennom våre følelser. Det numinøse er selve essensen av det hellige, noe som er umulig å sette ord på og derfor er det ifølge Otto irrasjonelt. Det er ikke mulig å forstå det numinøse gjennom rasjonell tenkning, det er heller ikke mulig forklare det med ord. For Otto er det følelser som står i sentrum for menneskets religiøsitet, det er gjennom følelser man kan nærme seg og få en forståelse av det numinøse. Som nevnt tidligere er det numinøse et ambivalent fenomen, ved at det lokker og trekker til seg samtidig som det er urovekkende og støter vekk fra seg. I sentrum for den ambivalente bevegelsen finner vi mysteriet, det er mysteriet som pirrer nysgjerrighet og som gjør at man å bli dratt mot det samtidig som det er det samme mysteriet som skaper en frykt i oss fordi det er noe helt annet. Noe vi ikke kjenner igjen eller kan forklare, og det er nettopp det uforklarlige som skaper frykten. For Otto er det hellige en opplevelse og følelse, en irrasjonell erfaring som finner sted i møtet med noe som er større enn en selv. Et møte med noe radikalt annerledes, et mysterium som både tiltrekker og avstøter (s. XVII). Det er mysteriet som står i sentrum av den følelsen av tiltrekning og frastøting, for å kunne forstå det numinøses egenart er det å forstå mysteriet viktig (Dahl 2008: 29).

Dette er noe helt annet, *ganz anders*, noe som man ikke kan se, høre, smake eller forklare, men som man kan ane. Otto sammenligner følelsen man får av å være nær det numinøse med følelsen man får av å høre på musikk. Teksten kan ta for seg naturlige eller, hvis man skal bruke et annet ord, profane følelser som hjertesorg, glede over livets situasjon eller hjemlengsel. Dette er elementer i våre liv som er lette å forklare. Når det kommer til selve musikken mener Otto at det er en helt annen sak. Otto sier musikk utløser en utrolig følelse av glede og vi blir oppmerksom på en boblende følelse av opphisselse som man egentlig ikke klarer å forklare hvorfor man har eller hva det er som beveger en så dypt. Det å si at musikken er trist eller sprudlende er bare en måte å forklare den på, så da finner man ord som er nærmest de følelsene man får av musikken. Det er derfor Otto slike paralleller mellom musikk og det numinøse, men han sier også at man må passe seg for ikke å sette likhetstegn mellom musikk og det numinøse og de ikke-rasjonelle følelsene disse to fenomenene gir oss

(Otto 1953: 47-49).

Det andre Otto tar opp i sin bok *The Idea of the Holy*¹² er at gjennom tidene så har ordet hellig fått en annen betydning, en som egentlig ikke er riktig i følge han selv. Når man bruker ordet sakral nå mener man at noe er godt, moralsk eller etisk. Dette er ikke den betydningen som var gitt til å begynne med, sakralt kan bety noe som er godt, men det kan også peke på noe som er av en mørkere natur. Hva Otto mener karakteriserer det sakrale er at det kan skape både fascinasjon og avskrekkelse. Det er det siste karaktertrekket som er gått i glemmeboka blant mennesker. Det sakrale er av en dualistisk natur.

Mircea Eliade mener at alle religiøse forskjeller dypest sett er variasjoner over samme grunnleggende tema, nemlig det hellige. Eliade sin teori om det hellige blir ansett som essensialistisk, på lik linje med Otto sin hellighetsteori. Og som Otto mener Eliade at det hellige er noe radikalt annerledes, men han mener at denne annerledesheten slår ned midt i den naturlige, profane verden. Det kan være i form av et hellig fjell, tre, bygning, templer eller andre gjenstander som symboliserer det hellige. Dette kaller Eliade for hieriofani, altså manifestasjon av det hellige. Det hellige kommer inn i noe profant og transformerer det, det kan være alt fra en stein til et tre, et dyr. Eliade mener at dette er grunnleggende likt blant alle religioner til en hver tid, det hellige kommer ikke direkte til syne, men alltid gjennom noe profant. (Dahl 2008: 34). Han definerer det hellige ganske enkelt som det som er ikke-profant.

Hans tanker om det hellige og dets forhold til det profane er tolket noe annerledes enn Durkheim. Eliade mener at det hellige trer inn i det profane for å åpenbare seg for mennesket. Altså at det sakrale må bruke det profane for å kunne tre inn i den verdslige verden. Fordi det hellige må vise seg gjennom det profane setter dette visse begrensinger, nettopp av den grunn at det profane ikke forandrer seg selv om det hellige tar plass i det. Det profane øye ser ikke det profane som noe annet enn en vanlig gjenstand, men den innvidde vil se det radikalt andre tre frem i det profane. Men det er ikke lenger den profane gjenstanden som er interessant for det religiøse mennesket, men det hellige som har tatt bolig i det profane. Begrensningen ligger i det at det hellige ikke vil kunne åpenbare seg fullt ut for mennesket nettopp fordi det må ta i bruk det profane, og dermed vil noe av det hellige alltid forbli skjult (ibid: 35). Eliade legger også vekt på det ekstraordinære som en måte å skille det hellige fra det profane. Det som er uvanlig, unikt, fremmed, perfekt eller monstrøst får ofte tildelt særskilte magiske

¹² Engelsk oversettelse av tysk bok. Oversatt av John W. Harvey.

eller religiøse meninger (ibid: 35).

Dette mener jeg kan bli overført til hvordan mennesker forholder seg til kjendiser i vår samtid og den fascinasjonen og avsky som det skaper i folk. Prinsesse Diana, John Lennon og Charles Manson, for bare å nevne noen, hadde egenskaper eller karaktertrekk som gjorde at mennesker ble trukket mot dem. Dette er spesielt relevant hvis man ser på Kurt Cobain og hvordan han blir beskrevet i ettertid, både av fans og nære venner. Han hadde noe mer, noe annet ved seg som gjorde at andre la merke til ham. Dette gjaldt det ytre så vel som det indre. Musikken han skapte ble beskrevet som en helt ny stil og gjorde at bandet hans ble verdenskjent nesten over natta. Men også hans utseende har blitt kommentert, de som møtte ham sier han var usedvanlig pen. Han hadde en slik utstråling som gjorde folk ble fascinert av ham, han var både skjør og hard på en og samme tid. Denne ambivalens som fansen kan ha til sitt idol kan bli sammenlignet med den Otto gir det hellige, samtidig både tiltrekkende og avstøtende.

Disse tre klassiske teoriene om hellighetsbegrepet har opp gjennom tiden blitt kritisert fra flere hold, både innen deres egne fagfelt og fra andre. Det som ofte blir påpekt i forhold til både Otto og Eliade sine teorier er at de ikke tar hensyn til den språklige dimensjonen eller det kommunikative systemet som finnes i religioner som symboler, ord og handlinger (ibid:39). Vi trenger språk for å uttrykke erfaringer, men hvis det hellige ikke kan bli forklart gjennom ord hvordan kan man da klare å uttrykke det? For å vite at noe er hellig må man kunne forstå det, men hvis vi ikke kan bruke ord til å uttrykke det hellige hvordan kan man da vite at det er hellig? En annen kritikk som er rettet mot disse teoriene er at vi mennesker er omgitt av vår kulturelle horisont og dette setter betingelser for vår forståelse av verden og andre mennesker. Det er den kulturelle og historiske konteksten som i utgangspunktet gjør det mulig for oss å forstå andre. Eliade og Otto mener at all religion har en ubevegelig kjerne som er likt hos alle, at i midten av alle religioner står det hellige. Derimot, hvis de ulike samfunn har forskjellige kulturelle og historiske kontekster de springer ut fra må de dermed også være forskjellige, og dermed er heller ikke det hellige ens (ibid: 40)

4.1.1 Nytt blikk på hellighetsbegrepet.

Selv om de klassiske hellighetsteoriene er dekkende til en viss grad er kanskje deres største svakhet at de er basert på samfunn som er svært forskjellig fra det vi har i dag. Innen religionshistorien er det to hovedaspekter som blir tildelt det hellige. Det ene er at det hellige er ambivalent, kan referere til Rudolf Otto som anså det hellige som *mysterium tremendum* et fascinerende, tiltrekkende *mysterium*), både tiltrekkende og frastøtende. Det andre er motsetningsforholdet mellom det hellige og det profane. I følge Durkheim var det klare skiller mellom disse to motpolene, hvor det hellige måtte bli beskyttet med grenser, gjerne i form av ritualer eller ved å bli tabuisert. Her mener jeg vi også kan henvise til Mary Douglas som mener at mennesker har skapt verbale skiller og rituelle handlinger for å holde det sakrale og det profane fra hverandre, for å beskytte det sakrale fra det profane, men også for å beskytte det profane fra det sakrale. Hvis det sakrale kommer i nærheten av det profane vil det miste sin hellighet, og det profane kan bli utsatt for fare hvis det kommer i kontakt med det sakrale (Douglas 1997: 26).

Otto Krogseth stiller det viktige spørsmålet

” Er denne tradisjonelle, dypt dialektiske, hellighetsmodellen fremdeles gangbar, og kulturanalytisk fruktbar i vår avsakraliserte tid?”

(Kulturell resakralisering i en avsakralisert tid: 2)¹³

I motsetning til Gilhus og Mikaelsson, som foreslår å bytte ut det tradisjonelle hellighetsbegrepet med refortrylling, mener Krogseth at det tradisjonelle hellighetsbegrepet med dens to hovedaspekter fortsatt er et fruktbart redskap for kulturanalyse av moderne sakralisering av steder (Kulturell resakralisering i en avsakralisert tid: 2). Han går videre med å vise hvordan hellighetsbegrepet kan bli anvendt spesifikt på kulturell erindring gjennom fem punkter. Jeg vil nevne alle fem, men kommer bare til å gå inn på de som jeg mener passer til mitt eget tema. De fem punktene han tar for seg er; sakralisering av steder og andre erindringsgjenstander, sakralisering av identitet/ sakrale identitetssteder, sakralisering som ”ultimate concern,” sakralisering gjennom bevaring og til slutt sakralisering av alternativ tid.

¹³ Otto Krogseth lot meg låne en innledning han skrev til artikel ”Kulturell resakralisering i en avsakralisert tid” en konferanse ”Hvordan sakraliseres steder” holdt 2009.

Selv om alle disse fem punktene kan bli brukt til å analysere fansen sitt forhold til Kurt Cobain vil jeg fokusere på sakralisering av steder, sakralisering av identitet og sakralisering som "ultimate concern."

Ved *sakralisering av steder* legger Krogseth vekt på traumesteder fordi hellige steder ofte er lidelsens minnesteder, her refereres det til krigsminnesmerker, Holocaust-stedene, Ground Zero og nå kan vi også legge til Regjeringskvartalet og Utøya. Her kan linjen trekkes helt tilbake til sakraliseringen av Via Dolorosa og Golgata, som ikke ble hellige steder før etter Jesu død. Behovet for å minnes hendelser gjennom spesifikke steder er en måte å holde mennesker i live og er med på å skape en forståelse av hva som skjedde. Dette gjelder Dette er steder som har blitt en del av vårt kollektive minne og som gjennom de hendelsene som ble utført der forener mennesker. Innen populærkulturen kan steder som Elvis Presleys "Graceland," Michael Jackson sitt hjem "Neverland," "Strawberry field" i Central Park som er et minnesmerke for John Lennon og benken i Viretta Park, uoffisielt kalt "Kurt's Park," utenfor huset til Kurt Cobain i Seattle bli ansett som hellige for fansen. Spesielt for fans av Kurt Cobain og Nirvana har benken og også selve parken en viktig betydning fordi det ikke finnes noe gravplass som de kan besøke. Det er hit de kommer for å legge blomster eller andre gjenstander for å minnes ham¹⁴.

Det neste punktet er sakralisering av identitet/ sakrale identitetssteder. Her er fokuset på steder som blir sakraliserte fordi de er knyttet til ens egen eller kollektivets identitet. Disse stedene blir tillagt symbolsk mening som forsterker den identiteten som man føler man har og som da også knytter en sammen med gruppen man føler seg som en del av. Her kan vi også trekke linjer tilbake til Even Ruud og hvordan hendelser og begivenheter som skjer i ens eget liv blir knyttet opp til kollektivet. Stedene eller lokalene hvor disse begivenhetene tok sted blir dermed også viktige nettopp på grunn av hva som skjedde der. Minnestunden som ble holdt for Kurt Cobain av fansen 10. april 1994 i Seattle var en slik begivenhet.

¹⁴ Søker man på "Kurt Cobain bench" på nettet vil man få titusener av treff. Det er fans som har lagt ut videoer av dem selv når de er i parken, bilder av benken som er dekket av blomster og små meldinger fra fans over hele verden. Det er også de som påstår at de har sett Kurt Cobain sitt gjenferd sitte på benken eller gått rundt i selve parken, hvilket har skapt en mengde videoer på YouTube som skal bevise dette.

4.2 Hva innebærer det hellige for oss i vår samtid?

Det mange teoretikere hevdet ville bli et resultat av sekulariseringsprosessen har slått nokså feil. Selve begrepet sekularisering referer til hendelser etter reformasjonen da kirkelig eiendom ble overdratt til verdslige myndigheter. Men som Dahl sier i sin bok, betyr sekularisering i denne sammenhengen svekkelse av religionens rolle innen både det kulturelle og samfunnsmessige (Dahl 2008: 14). Det har vist seg i ettertid at selv om religion ikke har den sentrale rollen i samfunnet som den hadde tidligere, så er det ikke dermed sagt at samfunnet har blitt sekularisert. Religion har fortsatt betydning og gir mening til mennesker. Her er det også viktig å presisere at dette gjelder i grunn bare i den vestlige verden, i resten av verden er religion en viktig del av hverdagen til mennesker. Europa og resten av vesten er unntakstilfellet heller enn normen, det er mange steder som ikke har gjennomgått en slik sekulariseringsprosess. Det snakkes om en refortryllelse av kulturen, dette er et uttrykk som Gilhus og Mikaelsson bruker når de skal forklare religionens tilbakekomst inn i samfunnet. Dahl sier i sin bok at religionens gjenkomst både gjenspeiler et mer skjerpet teoretisk blikk på det hellige og at det er nye strukturer i samfunnet som gjør at vår tid er mer følsom for det helliges nærvær (ibid:15).

Etter hvert som samfunnet har beveget seg vekk fra moderniteten og inn i post-moderniteten, har modernitetens tankegang, som var differensiering og sekularisering av samfunnet, også blitt svekket. Dette kan ha vært med på å gi det hellige nytt spillerom, eller gjort at samfunnets syn på hva som faller inn under det hellige har endret seg. Det skal ikke tolkes dit hen at vi har beveget oss tilbake til et førmoderne sakralt kosmos, men som Dahl sier i sin bok, det hellige har tatt tilhold i skjæringspunktene mellom de tidligere adskilte sfærene (ibid:16). I likhet med Gilhus og Mikaelsson mener Dahl at religionen i den senere tid har kommet til uttrykk utenfor de religiøse rammene vi er vant til og at det hellige, som et religiøst fenomen, også har kommet til syne utenfor religionenes tradisjonelle domene. Dette påvirker hvordan vi forstår det hellige i vår samtid og da også religionens rolle som hellighetens vokter. Endsjø mener at populærkultur fremstår nå som en av faktorene som gjør at religion overskrider sektorenes grenser og dermed også fremstår som et bredere fenomen. Med dette kan vi si at populærkulturen hjelper religion med å nå ut til flere mennesker heller enn å være med på å stoppe religionenes fremvekst i samfunnet.

Siden populærkulturen er blitt en mer integrert del av hverdagslivet til mennesker i vesten, er det naturlig at den også vil være med på å endre hvordan vi forholder oss til religion. Dette er fordi religion ikke er en egen isolert enhet som ikke blir påvirket av de endringene som skjer i samfunnet og i kulturen. For at en religion skal kunne overleve i et samfunn må den være fleksibel nok til å kunne ta innover seg de endringene som den blir møtt med. Dahl skriver at nyere forskning som ser på religion i populærkultur ser nettopp på dette, altså at religionen er fleksibel nok til å endre seg såpass at den finner smutthull hvor den kan leve i beste velgående. Nettopp det at mennesker ser uttrykk for religion og det hellige på steder hvor vi vanligvis ikke hadde forventet å finne uttrykk for det religiøse forteller oss ikke bare at religion klarer å utnytte de endringene som skjer i samfunnet, men også at mennesket søker etter mening i omgivelsene det lever i.

I sin bok *”Religion as a chain of memory”* skriver Daniele Hervieu-Leger at det hellige er et umulig konsept å definere. Trukket til det ytterste kan alt som har et slør av mystikk rundt seg bli sett på som hellig, mener hun. Videre skriver hun at gjennom differensierings- og individualiseringsprosessen har de institusjonaliserte religionene mistet sitt enevelde på å kunne svare på de fundamentale spørsmålene rundt eksistensen. At de ikke lenger har den posisjonen i samfunnet som gjør dem til et naturlig holdepunkt for mennesker å søke svar hos. Videre sier hun at kollapset av institusjonaliserte og religiøse monopol av det sakrale gjør at mennesket står fritt til å skape hellighet selv uten å måtte bruke religionens kriterier på hva som er hellig. Dermed spør hun om denne ”frittflytende” helligheten i det moderne samfunn kan bli sett på som et nytt religionssystem som utvikler seg utenfor, og i stedet for tradisjonell religion (Hervieu-Leger 2000: 45)¹⁵. Eksempler på dette kan være tilbedelse av en kjendis, at det da er fansen som setter kriterier for hva som gjør nettopp denne personen til noe mer. Men så må vi spørre oss selv hvor får vi ideen om det hellige fra? Ideen om hva som er hellig har ikke forandret seg bare fordi religion ikke lenger har den kulturelle eller samfunnsmessige rollen som den hadde før. Vi er fortsatt, ubevisst eller bevisst, påvirket av religion.

¹⁵ Har brukt en engelsk oversettelse av denne boken som opprinnelig er på fransk. Oversatt av Simon Lee

4.3 Hvordan helliggjøres Kurt Cobain etter sin død?

*“On April 8., shortly after 9 a.m., Kurt Cobain’s body was found in a greenhouse above the garage of his Seattle home. Across his chest lay a 20-gauge shotgun with which the 27-year-old singer, guitarist and songwriter ended his life. Cobain had been missing for six days.”*¹⁶

Dette var nyheten som rystet en hel generasjon unge, og som førte til at fans over hele verden sørget over sin tapte helt.

Utenfor huset til Kurt Cobain, der hans kropp ble funnet 8. april 1994, ligger en park. Her står en benk som er blitt et valfartsted for fans over hele verden. Nettopp fordi han ikke er gravlagt noe sted så har denne benken blitt et naturlig punkt for fansen å legge igjen beskjeder og blomster, det er mange som sitter i parken og synger Kurt sine sanger. Det er blitt et samlingssted, en hellig plass. Det er flere grunner for dette. Den første, som også er den mest åpenbare, er at det er det nærmeste man kommer til stedet hvor han faktisk ble funnet. Man kan se huset fra parken. Den andre er at Kurt selv brukte parken mye da han levde og mange fans sier at han satt på nettopp denne benken når han trengte å komme seg bort fra resten av verden. Den blir sakralisert og kan bli portalen som knytter fansen til Kurt Cobain. Benken kan bli sett på som eksempel på hva Eliade mener med at det hellige slår ned midt i den verdslige, profane verden. Dette kan tolkes som et sted hvor de kommer for å gjenoppleve tiden da Kurt Cobain levde. Mange fans legger ut videoer på YouTube av deres besøk til denne parken. De samler seg og synger Nirvana sanger, snakker sammen, legger igjen blomster og risser inn små beskjeder i benken. Dette kan knyttes opp til Otto Krogseth sitt punkt om sakralisering av steder/ sakrale identitetssteder. Både parken og benken er ”gjenstander for sterk symbolsk meningsinvestering eller fortrylling” (Kulturell resakralisering i en avsakralisert tid 2009: 5) For de som ikke har noe kjennskap til Cobain,

¹⁶ Strauss, Neil ”The Downward Spiral: The Last Days of Nirvana’s Leader” Rolling Stone (2. June 1994) http://gateway.proquest.com/openurl?url_ver=Z39.88-2004&res_dat=xri:imp:&rft_dat=xri:imp:article:citation:imp00407410 (lesedato: 23.08.2011)

hans musikk eller liv ser de bare en benk, for fans av Cobain ser de noe som symboliserer deres idol. Dette kan også være et eksempel på det Gilhus og Mikaelsson kaller for ”refortrylling” av kulturen og ”religion smurt tynt utover”.

Musikk er med på å skape en følelse av tid og rom og for lytteren kan dette gi en følelse av noe større enn en selv. Gjennom musikk får man tilgang til minner som man har fra tidligere, vi blir sendt tilbake til en annen tid og det vekker følelser hos den som erindrer. Det kan gi sterke emosjonelle reaksjoner og det er ikke uten grunn at musikk blir brukt under viktige hendelser. En sang eller melodi kan være betydningsfull for en hel nasjon, en subkultur, en gruppe eller for kun et enkelt menneske. Felles for alle er at det skaper en minnerekke hos vedkommende som kan åpne for noe større enn en selv, man transcenderer vekk fra der man befinner seg i det øyeblikket man hører en sang man gjenkjenner.

Å være på en konsert med en artist man ”forguder” kan bli opplevd som en ”større enn seg selv” opplevelse, det å kunne både se og høre sitt idol live kan være en stor begivenhet i livet til en fan. I løpet av den konserten er man en del av noe større for en liten periode. Man trenger kun å se på noen opptak fra konserter med The Beatles, Michael Jackson eller Madonna, for å nevne noen, for å få en forståelse av hvordan fans opplever å se sitt idol live. Det bygger seg opp en viss stemning og forventning i lokalet eller på arenaen og det blir en energi som alle som er til stede kan føle. Man opplever noe sammen og det skapes et kollektivminne blant de som deler denne konsertopplevelsen. Den perioden konserten pågår skapes en tilhørighet mellom publikum gjennom en felles opplevelse som aldri vil skje igjen. På den måten kan konsertlokalet bli et hellig sted for den gruppen av mennesker deltar på dette arrangementet, et sakralt identitetssted, og hvor de opplevelser og minner som en tar med seg videre blir helliggjort. Her kan det refereres til Hans Mol som mener at religion og det hellige er sakralisering av identiteten. Spør man en fan om de kan forklare hvordan de opplevde en konsert blir det brukt følelsesbetonte ord for å beskrive opplevelsen. Det blir vanskelig å forklare det på et rasjonelt plan, hvis man skal ta i bruke termene Rudolf Otto operer med. For en som står utenfor og ikke har noe kjennskap til artisten kan en fan sin reaksjon bli sett på som irrasjonell.

Kurt Cobain brukte nesten bare Converse sko og etter hvert som han ble kjent ble disse skoene synonymt med både ham og grunge.¹⁷ Dette skomerket har blitt assosiert med mange

¹⁷ En liten opplysning: I 1970 årene ble Converse et trendikon blant mange innen punk verdenen og har etter da blitt assosiert med den typen musikk. Gjennom 1980-90 årene fikk dette skomerket et oppsving blant yngre

kjente rock og punk band. Mange av de artistene Kurt Cobain så opp til brukte disse og det er noe av grunnen til Cobain til at begynte å bruke dem, på grunn av hva de representerte.

Converse ble etter hvert yndlingsskometerket til Kurt Cobain og han hadde et par på seg da han ble funnet død i sitt eget hjem. Dette brukte konsernet Converse for å tjene penger, og for å markere at det var ti år siden Kurt Cobain døde ga merket ut sko med tekster fra sangene og dagbøkene hans og kopierte skoene til Kurt Cobain. Han tegnet og skrev på sine sko for å gjøre dem til sine egne og dette ble så brukt for å tjene penger. Fansen gikk sterkt ut i mot dette, men likevel så var det mange som ville skaffe seg en spesial utgave av nettopp dette merket. Derfor kom det mange reaksjoner fra fansen da hans innerste tanker skulle bli publisert etter hans død, og da Converse lagde sko med hans tekster på. Fansen mente at dette kunne bli tolket som at de tråkket på ham, enda dette var symbolsk, følte det endre sterkere fordi han var død. Likevel var det mange som ville skaffe seg disse skoene, fordi de er en forlengelse av Kurt Cobain og fansen forbinder skoene med ham.

Han gjorde sine par unike ved at han skrev ned tanker, slagord eller tegnet på dem. Det var et bilde som kom på alle avisene hvor man gjennom en døråpning kunne se bena hans med converse sko på. Nå skulle alle ha converse sko, helst identiske til de som Cobain hadde på seg da han ble funnet. Da det hadde gått ti år siden Cobain hadde begått selvmord, lanserte Converse sko med tekster fra sangene og dagbøkene hans og kopierte skoene til Kurt Cobain. Konsernet hadde fått tillatelse fra Cobain sin enke, Courtney Love, å bruke tekster fra dagboken som nettopp hadde blitt publisert. Fansen mente både konsernet og Courtney Love gjorde dette for å tjene penger. Fansen gikk sterkt ut i mot dette, men likevel var det mange som ville skaffe seg denne spesialutgaven av nettopp dette merket. Når man tilber, dyrker noen, om det er en gud eller menneske, har man lyst til å vite alt om vedkommende. Man skaper en annen verden i tankene. Dette eksempel på hvordan noe helt vanlig kan bli sakralisert på grunn av hva gjenstanden representerer for en gruppe mennesker. Skoene gikk fra å bare være sko til å være en del av Kurt Cobain.

For de av fansen som mente at Courtney Love hadde brukt Cobain da han var i live, ga dette mer bensin på bålet. De mest hardbarka av fansen til Cobain mener at det er hun som står bak Cobains dødsfall. At han ikke begikk selvmord, men heller at hun betalte noen til å drepe Cobain fordi han hadde tenkt å skille seg fra henne. Det hadde betydd at han hadde gått av gårde med pengene og hun hadde sittet igjen uten et rødt øre. Fansen mente også at hun fikk

mennesker nettopp fordi nye musikkere, som da Kurt Cobain, brukte de.

ham til å skrive tekstene til hennes eget band som hun var vokalist i, og hvis han hadde forlatt henne ville det bety at han heller ikke ville skrive flere tekster for henne. Dette er et nokså tynt argument siden han heller ikke kunne skrive tekster etter han var død.

Noe av grunnen til at det har blitt skapt konspirasjonsteorier rundt Cobain sitt dødsfall kan ha å gjøre med at fansen ikke klarer å akseptere at han faktisk tok sitt eget liv, at han ga opp. At en person som de følte seg nær, en som de hadde brukt til å komme gjennom vanskelige tider selv, hadde "feiga ut" som Donna Gaines skrev i en artikkel. De følte seg rett og slett forrådt, og i stedet for å akseptere at han hadde avsluttet det selv måtte de finne en sydebukk, og siden Courtney Love allerede var utenfor fansens nåde var det lett å legge skylden på henne. Tanken om at de selv kunne være noen av grunnen til Cobain følte at presset ble for stort er kanskje en mange ikke har tenkt. Men fans kan være nådeløse når det kommer til sitt eget idol, presset om å være autentisk og da spesielt i grungesjangeren, var stor. Alt før Cobain ble berømt hadde fansen skapt et bilde av han som person, hvem han var, hva han sto for. Det bildet som blir skapt av både fans og media kan gjøre det vanskelig for en artist utvikle seg uten at fansen kritiserer en for å selge seg selv. Det å miste autentisiteten var noe av det verste Cobain kunne tenke seg å gjøre, som sto i brevet han etterlot seg:

*"All the warnings from the punk rock 101 courses over the years, since my first introduction to the, shall we say, ethics involved with independence and the embracement of your community had proven to be very true. I haven't felt the excitement of listening to as well as creating music along with reading and writing for too many years now. I feel guilty beyond words about these things.[...] The fact is, I can't fool you, any one of you. It simply isn't fair to you or me. The worst crime I can think of would be to rip people off by faking it and pretending as if I'm having 100% fun."*¹⁸

Cobain var redd for å skuffe fansen fordi han ikke lenger fant gleden i å lage musikk, det som en gang hadde gjort ham berømt og som hadde fått dem til å se opp til ham. Han følte at han løy til dem alle og seg selv, og derfor var det mye bedre å avslutte det hele.

Her prøver jeg ikke å legge skylden på fansen eller på noen måte si at de kunne påvirket Cobain til ikke å begå selvmord. Han var følelsesmessig en veldig ustabil person og med den mengden med narkotika som han etter hvert konsumerte er det ikke rart at det endte slik. Men

¹⁸(<http://www.datejesus.com/sermons/cobain/suicide.html>) (lesedato: 22.6.2011)

det er nettopp denne tragiske siden ved Cobain som gjør at fansen tiltrekkes av ham. Det er det gåtefulle, det tragiske ved ham, den siden fansen ikke helt forstår som gjør at de tilber ham. Det er her hellighetsbegrepet kommer inn.

Det ble stormfullt rundt den australsk-tyske performance artisten Natascha Stelmach da hun i mai 2008 gikk ut med at hun hadde fått tak i asken til Kurt Cobain. I forbindelse med utstillingen *"Set Me Free"* som ble holdt i Berlin i oktober det samme året gikk hun ut i media og sa at hun skulle røyke askene hans for på den måten å frigjøre Kurt Cobain fra medie sirkuset som ikke hadde gitt slipp på han, i følge henne. Da hun ble spurt hvordan hun hadde fått tak i asken sa hun følgende; *"That's confidential and kind of magic. They came to me. And I am setting him free"*¹⁹ Dette var en del av en kunstinstallasjon hun kalte *"death cycle"*. Hun hadde et monter hvor det lå en joint og det var skrevet på monterglasset *"Smoke the ashes of Kurt Cobain?"* og en installasjon som tilhørte samme stykke hvor hun hadde strødd ut litt av det hun sa var asken til Cobain og skrevet i den *"Set me free."* Meningen bak det å røyke askene til Kurt Cobain var for "symbolsk" å frigjøre han ut i den eteriske verden.

(<http://anthemmagazine.com/story/Artist-Natascha-Stelmach-Prepares-to-Smoke-Kurt-Cobain's-Ashes>) (lesedato 22.6.2011)

Det var mange fans som mente at dette ikke var sant, at kunsteren umulig kunne ha fått tak i asken til Kurt Cobain. Reaksjonene til dette performance-art stykke var svært negative fra fans over hele verden. De syntes dette var det mest respektløse som kunne ha blitt gjort både mot Cobain og den gjenværende familien. Mange mente at dette var et stunt fra kunstnerens side for å få mer oppmerksomhet rundt utstillingen og ga den motsatte effekten enn den hun sa var betydningen bak dette, altså å frigjøre ham fra medie sirkuset. Hvis hun virkelig mente at Cobain måtte frigjøres fra medias hysteri så hadde hun latt ham være i fred, ikke gått ut og sagt at hun skulle lage en joint av asken hans for så å røyke den, mente mange.

Hvorfor så mange reagerte på dette stykket kan ligge i at asken til Kurt Cobain er det siste verdslige som er igjen av ham. Hvis de hadde blitt røkt hadde Kurt Cobain blitt helt og holdent borte. Hans aske kan bli sett på som å inneholde samme betydning som relikvier av helgener innen for kristendommen, buddhismen og hindusimen. Ville asken bli borte, ville Kurt Cobain symbolsk også gå opp i røyk. Det er et annet aspekt ved fans sitt forhold til

¹⁹ (<http://www.nme.com/news/nirvana/40130>). (lesedato: 22.6.2011)

Cobain som kommer inn her og det er at han ikke er blitt gravlagt og det finnes heller ikke et offisielt sted hvor fans kan besøke. Så da å gå ut og si at man skal røyke opp det siste som er igjen av et ikon for mange mennesker kan bli ansett som et stort overtramp mot tilhengerne til Cobain. De så ikke på det som en måte å frigjøre Cobain på, men heller noe av det verste som kunne ha blitt gjort med hans levninger. Så uansett om det var hans aske eller ikke, ble det å si at hans aske skulle bli røkt ansett som respektløst ovenfor ham, familien og fansen. Nå skal det sies at det er nokså usannsynlig at det var asken til Kurt Cobain hun var i besittelse av, spesielt siden hun ikke ville ut med hvordan hun hadde fått tak i dem, men det har også blitt sagt senere at det ikke hadde vært noe innbrudd i hjemmet til Courtney Love, enken til Kurt.

4.3.1 Fansens rolle i hellliggjøring av Kurt Cobain.

Hvordan kan dette forholdet mellom Kurt Cobain og fansen bli overført til et religionshistorisk plan? Det forholdet fansen hadde med Kurt Cobain og på en måte fortsatt har med ham etter hans død er ikke ulikt det man finner i kultusene i antikken. I historien mellom fansen og Kurt Cobain finner man gudedyrkelse, kultus, hellighetsbegrepet, ikondyrkelse og heltedyrkelse, alle temaer som er knyttet til det religiøse liv.

Sett ut fra Durkheim sin forståelse av at det hellige er ideer og oppfatninger som en gruppe eller et samfunn selv har skapt og blitt enig om å dyrke, kan denne tanken bli overført til fansens dyrkelse av Kurt Cobain. Sett slik blir han totemet som fansen samler seg rundt og dermed blir han symbolet på deres fellesskap. Han ble gjort til noe større enn et vanlig menneske. Det var ikke personen Kurt Cobain, men heller ideen om Kurt Cobain som ble så viktig for fansen. Sagt med Durkheim sine ord så var det fansen som dyrket seg selv og sitt fellesskap hvor de brukte Kurt Cobain som bindeleddet. Han ble gjort til noe mer, det var i ham fansen kunne legge sine egne ønsker, frustrasjoner, håp og sorger. Det var også denne ideen om Kurt Cobain som ble sørget over etter hans død. Det bildet fansen skapte av ham ble forsterket gjennom medias dekning av ham og hans liv og var igjen med på å knytte tilhørigheten de hadde ikke bare til andre fans, men også til Kurt Cobain.

Det er ikke slik at en artist bare blir et ikon helt uten videre. Han eller hun må ha fans som følger dem og som gjør dem til det de blir. Artisten må treffe en nerve hos folket, de må klare å uttrykke noe flere går inne med og føler på. Dette gjorde Kurt Cobain med sin musikk. Han satte fingeren på en tilstand, en følelse som mange unge gikk rundt med og som de klarte å identifisere seg med og samtidig skapte han noe nytt, en ny lyd og nytt uttrykk. Å ha noen å identifisere seg med, finne noen som ligner på en selv og andre som også gjør det er viktig for ens selvfølelse. Kurt Cobain representerte en gruppe av befolkningen som tidligere ikke hadde hatt en stemme, i hvert fall ikke en stemme som ble hørt av de rundt dem. Men nå gjennom musikken til Kurt Cobain fikk de en stemme som de kunne uttrykke seg med. Det er spennende å se hvordan fansen bruker Kurt Cobain og opphøyer ham til noe mer for at de selv skal føle seg bedre med det livet de lever.

Han blir gjort til en frelserskikkelse, fansen får følelsen av at de også kan komme ut av det når han klarte det. Gjennom ham fikk de noe å henge håpet sitt på. Han blir brukt som en unnskyldning for hvordan de er og de bruker historier fra hans liv til å forklare/beskrive deres egne liv. Hvordan blir Kurt brukt til å bygge opp deres liv og skape en mening og forklaring på deres liv? Han ble ikke bare tilfeldig valgt av fansen til å bli ”dyrket,” han hadde en karisma, det var noe ved ham som skilte seg ut og som fikk folks oppmerksomhet. Kan det ha noe med hvilken side han selv valgte å vise verden/media? Kan det ha noe med hvilken rolle han ble gitt av media/ble han skapt? Hans måte å beskrive verden på ga gjenklang. Det er også viktig å ha i bakhodet at Kurt og Nirvana ikke hadde blitt så store eller fått den plassen i historien hadde det ikke vært for fansen. De hadde absolutt en rolle i deres suksess og var med på å bygge dem opp, og hvis man drar det litt langt kan man si de hadde en indirekte rolle i Nirvana sitt fall. Med dette mer jeg at fans har større makt over deres idol enn hva det kan virke som med første øyekast. Det er ved hjelp av fansen og deres støtte at en artist eller band blir verdenskjente. Det betyr at fansen også kan påvirke hvordan karrieren til en artist eller band utvikler seg. Før Kurt Cobain begikk selvmord hadde bandets voldsomme breømmelse begynt å dabbe av, dette kan ha noe å gjøre med at publikum ikke følte at deres musikk var like forfriskende og ny som da Nirvana først ble kjent.

Fansen brukte Kurt Cobain til å skape sin realitet, fra deres side ble det skapt et forhold mellom deres liv og hvordan Kurt Cobain hadde det. De ble knyttet til ham og identifiserer seg med ham, og det er derfor de føler at de ble kritisert når han ble det. De ville beskytte

ham samtidig som de vil vite alt det er å vite om ham fordi jo mer de vet jo mer ekte blir han i deres liv og hverdag, og jo mer knyttet føler de seg til ham.

Kurt Cobain har blitt sammenlignet med Jesus for en generasjon, en fan ropte ut under nattvåken for Kurt Cobain 10. april 1994 at han (Kurt Cobain) døde for deres synder.²⁰ Han ble tillagt egenskaper som han ikke hadde eller som han selv følte han ikke hadde. Ufrivillig ble han stemmen for en gruppe innen det som blir kalt Generasjon X. Unge så til ham for svar på livets spørsmål, mens han selv ikke følte at han hadde svar på sine egne spørsmål. Kurt Cobain er en person jeg ville ha kalt antihelt, han gjorde det meste som samfunnet så ned på men som fansen så opp til. Det at han gjorde ting annerledes enn hva som ble sett på som akseptabelt gjorde at han fikk en status blant de som følte at de også ble sett ned på av andre i samfunnet. Han hadde en vanskelig barndom med skilsmisse og som mange andre barn trodde han at det var hans feil, dette førte til at han fikk alvorlige psykiske problemer som gjorde at hans oppførsel etter hvert ble så ille at hverken moren eller faren hans orket å ha ham boende hos seg. Det førte til at han begynte å sove forskjellige steder hver natt. Han skrøt på seg å ha sovet under en bro i hjembyen sin over lengre tid, noe som har gjort denne broen til en aldri så lite valfartsdestinasjon for fansen, selv om dette er en nokså usannsynlig skrøne fra Kurt Cobain sin side. All denne usikkerheten og ustabiliteten førte til at han ikke fant noen indre ro. For å komme seg gjennom dette begynte han å eksperimentere med ulike narkotiske stoffer, alt fra å sniffe lim til LSD, men det var ikke før senere at han begynte med heroin som til slutt også skulle være med på å ende livet hans. Siden han døde i en alder av 27 år, har han blitt en del av 27 Club som er en navnet på en gruppe innflytelsesrike blues - og rocke musikere som alle døde som 27-åring.²¹

8. april 1994 ble det kjent at Kurt Cobain hadde begått selvmord. For en hel generasjon sto tiden stille. Noe hadde gått i stykker, noe som hadde blitt borte og ikke ville komme tilbake.

²⁰ The Seattle Times: *"Emotions Pours Out For a Fallen Idol- Weeping, Cursing, Raging: Widow, Fans Mourn Cobain in Vigil At Seattle Center."*
<http://community.seattletimes.nwsources.com/archive/?date=19940411&slug=1905025>

²¹ 27 Club er en liste over kjente og innflytelsesrike musikere som alle døde i en alder av 27 år, artister som blant annet Jimi Hendrix, Janis Joplin, Jim Morrison. Ofte er rusmidler innblandet i disse dødsfallene. Fordi alle døde i en alder av 27 er det noen som mener at det ligger noe mystisk rundt disse dødsfallene og det er mye mystik rundt 27 Club. Denne listen av døde artister er også inspirasjonskilde for mange konspirasjonsteorier. Hvis man vil lese mer om 27 Club kan man se *"The 27s: The Greatest Myth of Rock & Roll"* skrevet av Eric Segalstad.

Noe som ikke skulle skje hadde skjedd.

For å sitere Donna Gains sin artikkel Rolling Stone fra 2. juni 1994;

"His suicide was a betrayal; it negated an unspoken contract among members of a generation who depended on one another to reverse the parental generation's legacy of neglect, confusion and frustration. Cobain broke that promise. He just walked".

Han som alle hadde støttet seg til, han som hadde forstått og klart å formidle følelsene som en hel generasjon satt inne med hadde feiga ut. De følte seg forrådt. Dette er de samme tankene som går igjen og igjen i de mange reportasjene og intervjuene som ble gjort etter at Kurt Cobain tok sitt eget liv. Bare 27 år gammel hadde han som vokalist i verdens største grunge band på 90-tallet blitt ufrivillig talsmann for en hel generasjon. Han hadde klart, gjennom sine tekster og melodier, å uttrykke den frustrasjonen, det sinnet og den usikkerheten som gjorde at fansen så opp til ham. Søndag 10. april samlet det seg opp mot 7000 mennesker for å holde nattvåke for Kurt Cobain på Seattle Center's Flag Pavillion. I en reportasje i The Seattle Times skrevet fra denne kvelden blir det beskrevet hvordan folk tente lys, sang Nirvana sanger og brant flanellsskjorter. Små altere var laget hvor folk stilte seg rundt og tente lys, la blomster og dikt. De samlet seg sammen for å sørge over en som hadde gitt dem noe og hadde hatt en betydning i deres liv. De fant trøst i hverandre og et sted hvor de kunne uttrykke sine følelser. Det ble spilt to kassetter, den ene hvor bassisten i Nirvana og en av de eldste vennene til Kurt Cobain, Krist Novoseliv, leste en beskjed fra bandet til fansen og en kassett hvor Courtney Love leste utdrag fra selvmordsbrevet sammen med hennes egne kommentarer til hva Kurt Cobain hadde skrevet i det brevet.

Nirvana kom på en tid da økonomien, spesielt i USA, ikke var så bra og mange barn og unge opplevde at familien ble delt. Dette skapte frustrasjon og usikkerhet blant mange ungdommer som ikke hadde mulighet eller evne til å uttrykke sitt sinne eller følelser ovenfor deres livssituasjon. Med Kurt Cobain sine tekster kunne de nettopp dette, det ble skapt et rom som ikke hadde vært der før. Et rom hvor de fikk utløst all den frustrasjonen de satt inne med og forholdet mellom fansen og Kurt Cobain ble et avhengighetsforhold som gikk begge veier. Fansen ga Kurt Cobain noe han hadde lengtet etter hele sitt liv, nemlig aksept for den han var og Kurt Cobain ga fansen det de trengte, ord til å forklare akkurat hvordan de følte det.

Grunge er et populærkulturelt uttrykk som kom på sent 80-tall/tidlig 90-tall og klarte å sette ord på følelser mange unge satt inne med. Det var slutten av Reagans regjeringstid og håpet om å lykkes hadde blitt borte blant mange unge. En fremtid uten arbeid, manglende utdanning og uten voksne rundt som brydde seg var det mange unge som ble både deprimerte og motløse. Det var dette Kurt Cobain så intenst klarte å fortolke og formidle, og av den grunn var det mange som begynte å se opp til ham. Han ble antihelten som ga en viss del av Generasjon X et nytt språk og dermed en identitet. Han var en av dem, han kjente deres situasjon og delte deres følelser. Det store gjennombruddet for Kurt Cobain og bandet hans, Nirvana, kom i 1991 med deres andre album "Nevermind". Med traumatiske tekster og et lydbilde som skurret av både gitar og harde trommer ga dette nokså mørke albumet håp til mange av de motløse unge menneskene.

Ikke bare ble tekstene til Kurt Cobain viktige for unge mennesker, men han som person ble viktig. Han hadde kommet seg gjennom ikke bare ungdomstiden, som var full av skuffelser og motgang, men han hadde også klart å realisere den amerikanske drømmen om å bli rik og berømt. Han var et bevis på at det var mulig, at det var et håp for unge som ikke lå så bra an. Han banet vei for mange nye og unge band og ble hyllet som en helt eller retttere sagt en antihelt. Han passet ikke inn i helterollen ut fra hvordan overvekten av befolkningen mente en helt burde oppføre seg, leve, kle seg, hvilke verdier han burde stå for, men nettopp derfor ble han en helt for de unge som sto utenfor mengden. De løftet ham opp til noe han ikke følte seg komfortabel med å være. En talsmann for deres situasjon, liv, identitet og verdenssyn. Gjennom ham fant de en identitet, et nettverk hvor de kunne uttrykke ovenfor verden hvem de var og hva de sto for. Dermed ble det desto tyngre, da nyhetene om hans selvmord kom 4. april 1994, å forstå hvorfor han hadde begått selvmord. Han, som de hadde sett opp til, som hadde klart å oppnå den amerikanske drømmen om rikdom og berømmelse, som hadde gitt dem håp om at det gikk an å forandre på livet, han hadde selv gitt opp. Han som ga dem håp hadde gitt opp håpet selv. Det at han hadde prøvd å begå selvmord i Roma bare måneder før han ble funnet i sitt eget hjem i Seattle er noe som blir ignorert av mange fans. Politiet i Seattle får fortsatt telefon fra fans som lurar på om det har blitt gjort noen fremgang i saken rundt dødsfallet. Fordi han var en så høyt elsket person har de ikke skrevet at han døde for egen hånd, men latt det stå åpent.

4.3.2 Behovet for helter.

I sin bok *”Myter og identitet, behovet for myter i vår tid”* skriver Rollo May at helten bærer våre lengsler, våre idealer og vår tro. Han sier at det er vi som har skapt helten, han eller hun blir født som vår kollektive myte. Helten blir skapt av oss fordi vi identifiserer oss med hans eller hennes gjerninger. Det som gjør heltedyrkelse så viktig er at det avspeiler vår følelse av identitet, våre felles følelser, våre myter (May 1991: 45-48). Han skriver videre at i vårt samfunn mangler vi helter, noen å identifisere oss med og nettopp på grunn av denne mangelen forveksler vi kjendiser med helter. Dette ser han på som noe negativt fordi han mener at da blir fokuset mer rettet mot materielle verdier som penger i stedet for egenskaper som er bra. Vi prøver å ligne våre helter og dette er med på å styrke vårt selvbilde, men hvis den personen vi ser opp til ikke har gjort noe enestående for å få denne statusen, men heller fått den fordi han eller hun har tjent masse penger så blir det vi vil etterstrebe. Man kan argumentere for at fokuset blir rettet mot feil hold.

For Rollo May er en helt en person som gjør noe utenom det vanlige, han viser til eksempler som Martin Luther King, Nelson Mandela og Mor Theresa for å nevne noen. På en slik liste over helter vil nok Kurt Cobain komme langt ned. Det som er spørsmålet her er hva vi legger i definisjonen på en helt. For de som satte Kurt Cobain på en pjestall var han en helt. Han hadde klart å gjennomføre det han hadde bestemt seg for da han var liten, nemlig å bli en rik og berømt musiker. Ifølge Rollo May sin definisjon av en helt, ville ikke Kurt Cobain komme under den og heller ikke de fleste andre kjendiser som lever nå. Det kan diskuteres om han heller burde bli kalt en anti-helt, nettopp fordi det livet han levde og de verdiene han sto for ikke var på linje med hva størsteparten av samfunnet anser som akseptabelt. På samme måte som mange andre kjente personer som har etterlatt seg ett inntrykk i samfunnet, var det vise grupperinger innen samfunnet som enten så opp til ham eller som gjorde det de kunne for å sverte hans rykte. Med sine kontroversielle utsagn, livsstil og musikkform var det en del som lot seg bli provosert og anså Kurt Cobain mer som en trussel mot samfunnet og de verdier som mange sto for. For mange unge som fulgte Kurt Cobain så kunne denne negative synet på ham gi motsatt effekt av hva motstanderne hans ønsket. At i stedet for å vende de unge

vekk fra Kurt Cobain, fikk han en enda større betydning for dem fordi de følte at de sto samlet mot en gruppe av samfunnet som de allerede følte de ikke var en del av.

I vårt samfunn i dag er det oftest skuespillere og musikere unge mennesker sier de ser opp til, de har fått en heltestatus blant sine fans. Det blir skapt en magisk atmosfære rundt en kjendis, nesten som om de er mer enn et menneske. Når det blir kjent blant fansen at deres idol har gjort noe straffbart, som for eksempel å bli tatt med narkotika eller at han/hun har stjålet noe, kan dette komme som et sjokk og mange vil støtte opp om deres idol og nekte for at det er sant. Det bildet fansen skaper rundt sitt idol stemmer ikke overens med virkeligheten, det bildet fansen skaper seg er et plettfritt menneske uten feil. Dersom det viser seg at den personen de ser opp til handler på et sett som strider imot det glansbilde fansen har skapt av denne personen, er det enda vanskeligere for dem å akseptere denne handlingen. Dette kan være fordi da vil deres idol falle ned fra det opphøyde setet hvor de har plassert ham eller henne, og de må dermed innse at idolet ikke er noe annerledes enn deg og meg. Dette kan føre til at det bildet enkeltmennesker har skapt av sitt idol blir forsterket i deres benektelse av at vedkommende ikke er perfekt.

Man sier at en stjerne er født, ikke skapt. Dette er mennesker som man mest sannsynlig aldri kommer til å møte og sjansen for at en kommer til å bli kjent med vedkommende er omtrent lik null. Likevel skaper fans et forhold til en artist og går rundt med troen/håpet om at de kjenner denne kjendisen fordi de egentlig projiserer seg selv inn i denne personen. Det blir skapt en rolle for vedkommende. Denne rollen blir skapt av både fans og media, så den kan være nokså homogen, men likevel så legger hvert individ noe av seg selv i denne ene personen. Dermed kan vi si at det går flere variasjoner/utgaver av en person rundt om i verden. Når denne rollen ikke blir innfridd av artisten, eller det bildet som fansen har dannet seg viser seg å ikke være helt riktig, blir vi dypt skuffet og fornærmet og føler oss snytt og lurt. Det er et nokså stort press å legge på en person, men dette er en person som egentlig ikke finnes fordi det er en rolle som er blitt skapt av media og fans, sjelden av selve artisten. Selv om det selvfølgelig finnes de som gjør det og. Derfor vil jeg argumentere for at Kurt Cobain kan bli sett på som en helt for dem som ser opp til ham, fordi han gjennom sin musikk klarer å få en gruppe av unge til å bygge en plattform som de selv kan gå ut fra for å forme sin identitet og finne rammer å holde fast ved.

Rollo May skriver :

”helten bærer vår lengsel, våre idealer og vår tro” og ”Det er dette som gjør heltedyrkelse så viktig: Den avspeiler vår identitetsfølelse.”

Det er nettopp dette Kurt Cobain, og andre artister, gjør for sine fans. Derfor mener jeg dette legitimerer argumentet for at vi kan kalle Kurt Cobain for en helt. Han viste mange unge at man kunne velge det livet man ville leve, at man ikke trengte å følge strømmen. I populærkulturen kan vi finne mange kjente mennesker som ble ansett som en trussel mot samfunnet og de verdier som det er bygd på fordi de ikke vil bli satt i en boks med faste rammer. De har fått oppmerksomhet på grunn av deres opposisjon mot samfunnet og har av den grunn også blitt hyllet som helter innen ulike grupperinger av samfunnet.

”The composite hero of the monomyth is a personage of exceptional gifts. Frequently he is honored by his society, frequently unrecognized or disdained. He and/or the world in which he finds himself suffer from symbolical deficiency.” (Campbell 1993: 37)

Skal vi sette Kurt Cobain inn som helten i en myte er dette en bra beskrivelse på hvordan Kurt Cobain ble oppfattet i samfunnet. Han hadde en unik evne til å formidle sine tanker gjennom musikk og tekster som gjorde at han ble tilbedt av fansen, men blant andre deler av samfunnet ble han enten slått ned på eller ikke lagt merke til. Generasjonen han tilhørte led av mangelen på noe å tro på, noe å støtte seg til. Det er nettopp denne mangelen Kurt Cobain klarte å fylle, i hvert fall for noen. Kurt Cobain fikk gjennom sin suksess rollen som en frelser, i den forstand at han klarte å kaste lys over deres verden og sette ord på det de følte, for mange av de unge som hadde gitt opp håpet om at de kunne forandre livet sitt.

Ut fra det Rollo May skriver i sin bok kan Kurt Cobain bli sett på som en kollektiv myte gjennom at fansen ilegger ham deres lengsler, håp og tro. Dette kan tolkes dit hen at den personen Kurt Cobain blir fremstilt som i media og av fans er skapt av dem og ikke av ham selv. Det er deres projeksjon av Kurt Cobain som blir myten, ikke personen Kurt Cobain. Det bildet de skaper ham i finnes egentlig ikke, siden det er en del av deres liv og ikke hans.

Ifølge Joseph Campbell har alle samfunn gjennom historien hatt historier om helter som har utført handlinger som ingen andre kunne ha gjort og derfor fått status som helt. Dette har vært mennesker som har hatt en iboende kraft som skiller seg fra vanlige mennesker. Det er denne kraften som gjør dem hellige. Han presiserer at en helt er født med denne kraften og at det er ikke noe som han eller hun kan tilegne seg. Her mener jeg vi kan trekke klare paralleller til dagens kjendiser, som vi også kaller stjerner. Utsagnet ”en stjerne er født” tilsier at en kjent person er født med krefter som vi andre vanlige mennesker ikke har. Hvem som helst kan ikke bli et idol. Når noen skal beskrive Kurt Cobain sier de at han hadde en unik evne til å uttrykke følelser gjennom sine tekster og melodier. Myten som spinner rundt Kurt Cobain er at han skapte en ny musikkstil, noe ingen hadde hørt maken til før. Han blir tilagt en skaperkraft som ga stemme til en gruppe i samfunnet som tidligere ikke hadde klart eller hadde muligheten til å uttrykke seg. For denne gruppen ble han en helt, en som viste dem en vei ut av håpløsheten. Hans død passer, tragisk nok, inn i historien om helten. Hvis vi skal se Kurt Cobain sin død gjennom Joseph Campbell beskrivelse av helten, ofret Kurt Cobain seg for at andre skulle kunne leve videre.

Vårt samfunn har en utrolig hunger etter å lese om hva de forskjellige kjendisene gjør, hvordan de kler seg, hvilke organisasjoner de støtter, og noen få av disse igjen får status som idoler eller legender. Jeg mener at dette viser at vårt samfunn fortsatt har behov for helter og heltinner, det er vi som skaper dem fordi vi trenger dem. Vi trenger ikke å gå veldig langt tilbake i tid før man finner artister som har fått et idolstatus, Jim Morrisen, John Lennon, Elvis, Jonny Cash - og Kurt Cobain. Ved at ungdom følger en spesiell artist, hører på musikken, drar på konserter, diskutere online den siste hiten, forsvare artisten når media skriver noe som sverter ryktet til den personen de ser opp til, trekker de opp en grense mellom ”oss” og ”de andre.” På den måten klargjør de ovenfor seg selv og resten av samfunnet hvem de er og hva de tror på. På lik linje med hvordan religiøse mennesker deler sin tro med andre i deres krets, deler ungdommen deres artist segimellom. Ved å dra på konserter sammen, høre på musikken sammen eller valfarte til steder som har en spesiell betydning i forhold til kjendisen flettes de ulike livene til fansen seg i hverandre. Det blir bekreftende i forhold til hvem de er at flere har samme opplevelse, den blir mer ekte kan man si fordi det er flere som gjør akkurat det samme. Dette blir til kollektive aktiviteter som kan likestilles med aktivitetene man kan finne blant religiøse grupper (Vassnes 2009: 36).

Idolene får en ny dimensjon og en ny mening som skiller dem fra andre mennesker. De blir helliggjort av sine tilhengere. Når en kjent person dør kan man se reaksjonen hos fansen som har fulgt denne personen over lengre tid. Det tennes lys, det holdes nattevåk, lages altre, skrives dikt, gråtes, legges blomster og skriver personlig beskjeder og alt annet som man forbinder med det å tilbe en helgen.

5 Avslutning

I denne avslutningen vil jeg først oppsummere hvordan populærkulture viser hvordan identitet, myte og hellighet kommer til uttrykk i en ny tid. Deretter kommer en konklusjon hvor jeg vil gjøre rede for hvordan sakraliseringen av Kurt Cobain kan fortelle oss hva det er med vårt samfunn som gjør at kjendiser blir sakralisert, hvilke behov som blir dekket, og hvordan de blir dekket gjennom popkulturen og kjendisdyrkelse.

5.1 Oppsummering

Med denne oppgaven ville jeg vise hvordan mennesker fortsatt har behov for å være en del av et fellesskap, noe som er med på å bekrefte hvem de er som individer og at deres verdier og holdninger er noe som deles med andre mennesker. Jo mer vesten er blitt individualisert og pluralisert desto mer har behovet for å ha holdepunkter som binder mennesker sammen blitt forsterket. Jeg mener dette kan bli vist nettopp gjennom den økende ”tilbedelse” av populærkulturelle personer. Det er mot disse, folk ofte vender seg for å få svar på hvordan de skal leve sine liv og hvilke verdier som er riktig å følge. Slik sett mener jeg vi kan si at kjendisene nå kan bli sammenlignet med den rollen mytologiske helter hadde for en gruppe mennesker i tidligere tider. Hvordan vi i en postmoderne tid fortsatt har et behov for å skape en identitet som kan både være vår egen samtidig som den også gjør at vi hører til et fellesskap. Ved å se på hvordan artisten Kurt Cobain ble sakralisert av de som fulgte ham, kan vi få en bedre forståelse av hvordan kjendiser blir brukt av fansen til å skape en forståelse av den verden de selv er en del av.

I innledningen satt jeg spørsmålsteget ved hvorvidt populærkultur har tatt over rollen som religion hadde for mennesker i tidligere tider, og spesielt i hvilken grad dyrkelse av kjendiser kan minne om helgendyrkelse. Med mitt arbeid med denne oppgaven har jeg kommet frem til at populærkulturen ikke har tatt over den rollen som religionen tidligere hadde i samfunnet, men at sammensmeltingen av populærkultur og religion har ført til en ny forståelse av

hvordan vi bruker disse i vår hverdag. Hvordan mennesker tenker om og bruker religion i deres hverdag er i stadig forandring, og denne forandringen kan være påvirket av populærkulturens innflytelse på våre liv.

Å ha en identitet, en forståelse av hvem man er, kan bli sett på som selve fundamentet for å kunne skape seg en forståelse av den verden vi i vesten er en del av. Det skillet som fant sted mellom kirken og samfunnet i moderniteten gjorde at de tradisjonelle rammene og strukturene individet kunne lene seg på ikke lenger eksisterte. Dermed måtte man skape sine egne rammer og strukturer for å bygge opp et fundament å stå på. Dette skillet skapte også behov som ikke før hadde vært et tema for mennesker i Vesten.

Man må først få klarhet i hvem man er for at man skal kunne skape seg et bilde av den verden man er en del av og hvilken rolle man skal ha i den. Identitet er noe som hvert enkelt individ står mer alene om å skape og bygge opp. Hvilke verdier og normer som en skal følge eller som er riktig å følge er noe man står mer alene om å finne ut av nå i dagens samfunn. Dette valget, muligheten til å bestemme selv hvem man er, er et valg vi i vesten holder høyt, men det er også en frihet som gjør det vanskeligere å finne ut av hvem man er. Gjennom populærkulturen finner unge den støtten de trenger for å føle at de er en del av noe større, noe som gir mening i deres liv. Siden populærkulturen spenner over et stort antall kulturelle uttrykk, er det ikke vanskelig å finne rammer og strukturer som man synes passer inn i den forståelsen en har av verden rundt seg.

Å ha myter som forteller noe om en gruppes identitet og som både strekker seg bakover i tid og viser veien fremover, er ikke viktig bare for de som er en del av en religiøs retning, men også viktig for de som er en del av en subkultur eller andre grupper som samles rundt holdninger og verdier som ikke nødvendigvis blir ansett som religiøse. Det som blir hellig for disse menneskene er samholdet som skapes rundt det holdepunktet de har felles, enten det er en musikkartist, et fotballag eller andre populærkulturelle aktiviteter. Historiene som omhandler gruppen er med på å bekrefte enkeltindividenes plass i verden og gi hver enkelt en følelse av å tilhøre noe som er større enn dem selv. Ved å delta i begivenheter som omhandler gruppen, som for eksempel en konsert, vil det enkelte individ være med på å skape en historie som senere vil kunne danne minner som vil bli en del av den kollektive hukommelsen. Dette vil flette individet inn i historien til nettopp den gruppen det er en del av og forsterke tilhørigheten som allerede er mellom de enkelte menneskene. Å være hengiven

fan av en artist er ikke en passiv hendelse, og sterke møter i forhold til musikk kan virke styrkende på den tilhørigheten som fansen føler gjennom å ”tilbe” artisten.

For noen kan musikk fungere som en innfallsport for videre utvikling av ens identitet og for å finne en tilhørighet til andre mennesker. En vil bli introdusert til en spesifikk livsstil hvor man følger visse verdier og holdninger som kan være med å gi vedkommende de strukturer og rammer som skaper trygghet og stabilitet i livet.

Selv i vår sekulariserte verden holdes de gjenstander eller personer som betyr noe for oss, hellig. Det er oppsiktsvekkende hvordan mennesker samler seg rundt og sørger over sitt idol når nyheten om hans eller hennes bortgang blir et faktum. Vi søker til andre mennesker for støtte, forståelse og trøst fordi dette er mennesker som vet hva det er vi selv går igjennom.

5.2 Konklusjon

Ved å se nærmere på sakraliseringen av Kurt Cobain kan vi danne oss en noe bedre forståelse av hvordan religion kommer til uttrykk gjennom populærkulturen. Den religionen som kommer til uttrykk gjennom populærkulturen, er ikke uttrykk for en spesiell religiøs retning men viser frem de behovene som er viktig for alle mennesker og som vi finner igjen i flere religioner. Det er et uttrykk for tilhørighet, verdi og samhold, og bekreftelse på en egen verdi og forståelse av den verden man er en del av. Tidligere har kirken og statsreligionen vært arenaen hvor mennesker søkte etter å kunne tilfredsstille disse behovene, men etter hvert som religionen gikk fra å være vertikal til å bli horisontal, for å låne uttrykket til Kleivane igjen, søker mennesker til andre arenaer som kan oppfylle disse behovene. Det er ikke kun i populærkulturen eller musikken mennesker kan finne det de søker etter, men det er her mange føler at de finner noe de kan identifisere seg med som gir dem mening i deres liv.

Å identifisere seg med noen andre er å føle at man blir forstått og at den andre personen ser verden på samme måte som en selv. Å føle at en artist på en mystisk måte vet nøyaktig hva det er en selv sitter inne med, kan skape en sterk tilhørighetsfølelse hos lytteren. Musikk er

noe som påvirker både sinnet og kroppen, man føler musikken på kroppen, noe som gir den en enda sterkere imprint hos mottakeren. Hver gang man hører en sang som har en viss betydning og som man har knyttet visse minner opp til, blir man på et vis transportert tilbake til den tiden og man husker den hendelsen litt bedre og kjenner følelsene litt sterkere på grunn av musikken. Dette blir knyttet opp til artisten som laget musikken som fører en tilbake i tid. Ofte er dette følelser som man selv ikke klarer å sette ord på. Dette var en av styrkene til Kurt Cobain, at han klarte å beskrive den tilstanden mange unge på 90-tallet følte de var en del av. Derfor ble han stemplet som stemmen for generasjon x. Bildet av personen Kurt Cobain ble større enn den virkelige Kurt Cobain.

Kurt Cobain samlet en gruppe unge som ikke følte en tilhørighet til samfunnet sitt. De følte seg forlatt av samfunnet, av nærmiljøet og familien. Kurt Cobain klarte å formidle dette gjennom sin musikk på en måte som de unge mente var ekte og rått, og som ga et korrekt bilde av deres følelsesmessige hverdag.

“Nirvana perfectly expressed how shitty and sad and funny-pathetic millions of so-called normal kids now felt, instead of just speaking to a bunch of "weirdos" and "fags".”

(Aaron, 1994: <http://www.nirvanafreak.net/art/art50.shtml> lesedato: 05.05.09)

Da han selv begikk selvmord var det mange som sto igjen med følelsen av å bli forlatt nok en gang, denne gangen av helten som hadde reddet dem ut av fortvilelsen.

Så kan man spørre seg selv hvorfor man skal se på dette i en religionshistorisk kontekst? Vil ikke dette heller være med på vanne ut religionsdefinisjonen snarere enn å være med på å gi en bedre forståelse av hva religion er? Jeg mener at å studere religionshistorie er en måte å forklare hvordan en gruppe med mennesker forstår seg selv og sin rolle i verden. De verdiene og holdingene vi finner i religion er basert på menneskers behov for å forstå verden og deres plass i den. Etter hvert som vårt samfunn har beveget seg lengre vekk fra de veiledende religiøse tradisjoner har mennesker begynt å se andre steder etter svar. Ved å se på hvordan denne søkingen tar form og hvilke andre arenaer som blir tatt i bruk, kan forskere få en bredere forståelse av hvilke behov som er viktige på både det sosiale og det personlige plan. Populærkulturen er et sosialt fenomen som er gjort opp av mange ulike, og til tider motstridende, kulturelle strømninger. Dette kan gjøre det vanskelig å få et nøyaktig bilde av

hvordan mennesker bruker populærkulturen og hvilke verdier som de skaper ved å bruke den. Fordi populærkulturen har en så sentral plass i livene til mange mennesker i vesten er det et poeng å studere det i en religionshistorisk kontekst. I og med at religion smøres ut over kulturen, vil det også bety at den legger seg over populærkulturen (Kleivane 2005: 110). Musikk har en viktig plass i livene til mange mennesker og er med på å definere hvem de er og den livsstilen de velger å leve etter.

Kurt Cobain fylte et vakuum som mange unge på 90-tallet gikk og følte på. De identifiserte seg med ham gjennom tekstene og gjennom en musikkstil som mange mente beskrev mye av den tilstanden de selv var i. Selv om fansen ikke alltid fant et svar i tekstene til Kurt Cobain, fant de i hvertfall et utløp for de følelsene som de satt inne med. Han fikk og har fortsatt en viktig rolle i musikkhistorien og i historien til populærkulturen fordi han ble selve symbolet på grungebevegelsen som preget mye av begynnelsen av nittitallet. Et argument til hvorfor nettopp Kurt Cobain ble så stor og fikk en så viktig plass både i den kollektive og personlige historien til mange har med hvordan han var som person. Det er ikke bare snakk om å være på rett sted til rett tid, han hadde en iboende egenskap som gjorde at mennesker ble tiltrukket av ham og det er noe av nøkkelen til at han ble så stor. Musikken hans inneholdte en tvetydighet, med tekster som var svært dystre og ga uttrykk for den nihilismen og håpløsheten som preget mange unge på den tiden mens melodiene hadde et popmelodiøst preg over seg. Dette mener jeg gjenspeiler det ambivalente ved ham som person og som artist.

Til en viss grad tror jeg også måten han døde på spilte en rolle for hans ettermæle blant gamle og nye fans. Det er noe tragisk og samtidig tiltrekkende ved handlingen å begå selvmord. Det passer inn den rollen som den misforståtte og følsomme artisten. Kjente personer som dør enten en voldelig død eller ved sin egen hånd har en tendens til å få en bedre plass i det kollektive minne. Det ligger en mystikk over dem som man ikke finner hos de som døde av alderdom fordi det er en naturlig død i motsetning til en "unaturlig" død. Det vil for alltid henge et spørsmålstegn rundt hendelsene, "*hvorfor gjorde han det?*" eller "*hva var det som egentlig skjedde?*" Dette gir rom for spekulasjoner om hva som skjedde, som igjen kan føre til historier eller moderne myter om hva som var årsaken til at noe skjedde. Slik som konspirasjonsteorien om at Kurt Cobain's enke sto bak dødsfallet hans som flere fans av Kurt Cobain har skapt etter hans død. Dette gikk så langt at det faktisk ble laget en dokumentar om den teorien. Så sterk er troen på at Kurt Cobain ikke kunne ha begått

selvmord. Det forteller mye om hvilken viktig rolle han har hatt for mange mennesker både før og etter sin død.

Et perspektiv i fra dette tema som jeg ikke har fokusert på i denne oppgaven, men som kan være en interessant virnkling, er hvordan media er med på å skape de bilder som fansen har av sine idoler. Samt hvordan dette igjen påvirker hvordan vi, som brukere av populærkulturen, skaper en forståelse av verden ut i fra den informasjonen som formidles gjennom masse media.

I september i år vil det være tjue år siden Nirvana slo gjennom for fullt med sitt andre album "Nevermind", og igjen vil fans og musikkverdenen minnes en person som klarte på en veldig effettkfull måte vise verden den smerten både han og mange andre unge på den tiden bar på. Det vil bli trukket frem det poetiske og samfunnskritiske ved han og hvordan han samlet en hel rotløs generasjon og ga dem noe å følge og tro på. Det vil igjen bli satt et spørsmålstegn ved hans tragiske dødsfall og hvor han ville vært nå hvis han fortsatt levde. Behovet for å finne svaret står fortsatt sterkt hos mange mennesker og med populærkulturen som bakrepppe vil man alltid kunne finne noe som man kan samles rundt.

Ved å bruke Kurt Cobain som eksempel har jeg gjennom denne oppgaven prøvd å vise hvordan kjendiser i dag kan bli sett opp til som livsveiledere og helter og etter sin død få en helgenlignende status for det postmoderne mennesket. Det er ikke å likestille Kurt Cobain eller andre avdøde populærkulturelle idoler med helgener som er å finne innen den kristne tradisjonen, men jeg mener at det peker på et behov for å ha noen å se til for svar på spørsmål som går utover de hverdagslige spørsmål. Selv om et individ ikke anser seg selv å følge en spesifikk religiøs retning, så sitter han eller hun inne med spørsmål og behov som tidligere var fylt av religionen. Men nå som religionen er blitt en egen sektor i samfunnet og føles fremmed for mange, i stedet for å være i sentrum av det hele, vil mennesker søke andre steder for å finne svar og få veiledning i livene sine. For noen fyller populærkulturen denne rollen. Dette kan være noe av grunnen til at vi etter hvert ser religion komme til uttrykk på steder hvor vi tidligere ikke hadde forventet å finne det.

Sakraliseringen av Kurt Cobain er ikke enestående for ham, men kan bli observert hos andre kjente mennesker, både levende og døde. Hvorfor nettopp Kurt Cobain ble overøst med slik hengivenhet av sine tilhengere kan ha å gjøre med hvordan de som enkeltindivider følte en form for identifikasjon med ham gjennom hans musikk og tekster. Det at flere så opp til ham,

bekreftet for enkeltindividene at det var flere som følte det samme og at de selv ikke var alene. At så mange mennesker verden over følte en tilhørighet til, og identifiserte seg med, Kurt Cobain kan demonstrere noe av dynamikken i hvordan også andre kjente mennesker blir og har blitt opphøyd av sine tilhengere.

Sakralisering av en kjendis er ikke noe nytt som finner sted i vårt moderne samfunn, jeg vil heller si at det er en fortsettelse av heltedyrkelsen som vi kan lese om fra tidligere tider. De blir symboler som mennesker eller grupper vender seg mot, som gir mening til og forklaring på livet her og nå. Fansen speiler seg i det bildet som skapes av deres idol. De ser seg selv, eller den de ønsker å være, i sitt idol. Med det går dypere enn det også. Det blir en form for bekreftelse av hvem de selv er som individ og gir dem et fellesskap de kan høre til, hvor de kan utfolde seg selv og samtidig få bekreftelse på at andre deler deres forståelse av verden. Å vite at man ikke er alene er viktig for mennesket, i en verden som er mer individorientert enn fellesskapsorientert blir denne erkjennelsen enda viktigere. Det å vite at de verdier og meninger som er viktige for en selv også er viktige for andre, styrker troen på en selv og gir en følelse av tilhørighet til en større del av verden.

Litteraturliste

Alver, Bente Gullveig. Gilhus, Ingvild Sælid. Mikaelsson, Lisbeth og Selberg, Torunn. *Myte, magi og mirakel: I møte med det moderne*. Oslo: Pax Forlag A/S, 1999.

Bauman, Zygmunt. *Culture as Praxis*. London: Sage Publications, 1999.

Beaudoin, Tom. *Virtual Faith. The Irreverent Spiritual Quest of Generation X*. San Francisco: Jossey-Bass, 1998.

Brunstad, Paul Otto. *Ungdom og livstolkning. En studie av unge menneskers tro og fremtidsforventninger*. Trondheim: Tapir forlag, 1998.

Campbell, Joseph. *The Hero With a Thousand Faces*. London: Fontana Press, 1993.

Coupland, Douglas. *Life after God*. London: Scribner, 1999.

Cross, Charles R. *Heavier Than Heaven. The Biography of Kurt Cobain*. London: Hodder and Stoughton, 2001.

Cross, Charles R. *Cobain Useen*. New York: Little, Brown and Company, 2008.

Dahl, Espen. *Det hellige, perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.

Douglas, Mary. *Rent og urent. En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*. Oslo: Pax Forlag A/S, 1997.

Eliade, Mircea. *Det hellige og det profane*. Oslo: Gyldendal, 2002.

Endsjø, Dag Øistein og Liv Ingeborg Lied. *Det folk vil ha. Religion og populærkultur*. Oslo: Universitetsforlaget, 2011.

Eriksen, Robert. *Da Gud kom på banen. Fotball, religion og identitet*. Hovedoppgave, IKOS, Universitetet i Oslo, 2001.

Farace, Dominic John. *The sacred-profane dichotomy*. Utrecht: De Rijksuniversiteit, 1982.

- Furseth, Inger og Pål Repstad. *Innføring i religionssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget, 2003.
- Gelder, Ken. *Subcultures. Cultural histories and sosial practice*. London: Routledge, 2007.
- Gilhus, Ingvild Sælid og Lisbeth Mikaelsson. *Nytt blikk på religion. Studiet av religion i dag*. Oslo: Pax Forlag A/S, 2001.
- Gilhus, Ingvild Sælid og Lisbeth Mikaelsson. *Hva er religion?* Oslo: Universitetsforlaget, 2007.
- Hebdige, Dick. *Subculture, the meaning of style*. New York: Routledge, 2007.
- Hervieu-Leger, Daniele. *Religion as a Chain of Memory*. New Jersey: Rutgers University Press, 2000.
- Hinnells, John (red.). *The Routledge Companion to The Study of Religion, second edition*. New York: Routledge, 2001.
- Kleivane, Svein Harald. *Heavyrock eller harpe. En religionsvitenskapelig analyse av forholdet mellom populærkultur og moderne religiøsitet*. Hovedoppgave, IKOS, Universitetet i Oslo, 2005.
- Kvalvaag, Robert W. *Det ellevte budet. Religion og rock and roll*. Oslo: Unipub, 2011.
- Lynch, Gordon (red.). *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 2007.
- May, Rollo. *Myter og identitet. Behovet for myter i vår tid*. Oslo: Aventura Forlag A/S, 1992.
- McCloud, Sean. *Popular culture Fandoms, the boundaries of religious studies, and the project of self*. s. 187-206. I: *Culture and Religion*. Vol. 4, nr 2, 2003.
- Mikaelsson, Lisbeth (red.). *Myte i møte med det moderne*. KULT's skriftserie nr. 63, Oslo 1996.
- Mol, Hans. *Identity and the Sacred. A sketch of a new social-scientific theory of religion*. Oxford: Basil Blackwell, 1976.
- Otto, Rudolf. *The Idea of the Holy*. London: Oxford University Press, 1958.

Ruud, Even. *Lydlandskap. Om bruk og misbruk av musikk*. Bergen: Fagbokforlaget, 2005.

Ruud, Even. *Musikk og identitet*. Oslo: Universitetsforlaget, 1997.

Ruud, Inger Marie og Sigurd Hjelde (red.). *Enhet i mangfold? 100 år med religionshistorie i Norge*. Oslo: Tano Aschehouh, 1998.

Segal, Robert A. *Myth: A Very Short Introduction*. Hampshire: Oxford University Press, 2004.

Storey, John. *Cultural Theory and Popular Culture. An Introduction*. London: Pearson Prentice Hall, 2006.

Time, Sveinung (red.). *Om kulturell identitet. Ei essaysamling*. Høgskolen i Bergen: 1997.

True, Evertt. *Nirvana: The True Story*. London: Omnibus Press, 2009.

Vassnes, Bjørn. *Sjelens sult: hva er egentlig religion?: klarer vi oss uten?* Tromsø: Margbok, 2009.

Artikler:

Henriksen, Levi. *What's going on*. Aftenposten, kultur: søndag 21. August 2011.

Holen, Øyvind og Reidar Mide Solberg. *Grunge-Bufferen*. Dagens Næringsliv, Magsinet: lørdag 16. juli 2011.

Krogseth, Otto. *Kulturell resakralisering i en avsakralisert tid*. Fra 2009 (Otto krigseth egen artikkel som jeg fikk låne.)

Elektroniske kilder:

Aaron, Charles. "Kurt Cobain: When rock becomes religion, our gods are rendered mortal". SPIN magazine, desember 1994, <http://www.nirvanafreak.net/art/art50.shtml> (lesedato 05.05.2009).

DeCurtis, Anthony. “*Kurt Cobain 1967-1994*”. Rolling Stone, 2. juni 1994,
http://gateway.proquest.com/openurl?url_ver=Z39.88-2004&res_dat=xri:iimp:&rft_dat=xri:iimp:article:citation:iimp00407409 (lesedato: 22.08.2011)

Fricke, David. “*Heart-Shaped Noise: The Music and the Legacy.*” Rolling Stone, 2. juni, 1994
http://gateway.proquest.com/openurl?url_ver=Z39.88-2004&res_dat=xri:iimp:&rft_dat=xri:iimp:article:citation:iimp00407415 (lesedato: 22.08.2011)

Gaines, Donna. “*Suicidal Tendencies: Kurt did not Die for You.*” Rolling Stone, 2. juni, 1994,
http://gateway.proquest.com/openurl?url_ver=Z39.88-2004&res_dat=xri:iimp:&rft_dat=xri:iimp:article:citation:iimp00407414
(lesedato22.08.2011)

Ho, Vanessa og Helen E. Jung. ”*Emotion Pours Out For a Fallen Idol- Weeping, Cursing, Raging: Widow, Fans Mourn Cobain in Vigil At Seattle Center.*” The Seattle Times, 11. april, 1994, <http://community.seattletimes.nwsources.com/archive/?date=19940411&slug=1905025>
(lesedato: 17.02.2009).

Strauss, Niel. “*The Downward Spiral: The Last Days of Nirvana’s Leader.*” Rolling Stone, 2. juni 1994, http://gateway.proquest.com/openurl?url_ver=Z39.88-2004&res_dat=xri:iimp:&rft_dat=xri:iimp:article:citation:iimp00407410 (lesedato: 22.08.2011)

Cobain's suicide note

To Boddah²²:

Speaking from the tongue of an experienced simpleton who obviously would rather be an emasculated, infantile complain-ee. This note should be pretty easy to understand.

All the warnings from the punk rock 101 courses over the years, since my first introduction to the, shall we say, ethics involved with independence and the embracement of your community had proven to be very true. I haven't felt the excitement of listening to as well as creating music along with reading and writing for too many years now. I feel guilty beyond words about these things.

For example, when we're backstage and the lights go out and the manic roar of the crowds begin, it doesn't affect me the way in which it did for Freddie Mercury, who seemed to love, relish in the love and adoration from the crowd which is something I totally admire and envy. The fact is, I can't fool you, any one of you. It simply isn't fair to you or me. The worst crime I can think of would be to rip people off by faking it and pretending as if I'm having 100% fun.

Sometimes I feel as if I should have a punch-in time clock before I walk out on stage. I've tried everything within my power to appreciate it (and I do, God, believe me I do, but it's not enough). I appreciate the fact that I and we have affected and entertained a lot of people. It must be one of those narcissists who only appreciate things when they're gone. I'm too sensitive. I need to be slightly numb in order to regain the enthusiasms I once had as a child.

On our last 3 tours, I've had a much better appreciation for all the people I've known personally, and as fans of our music, but I still can't get over the frustration, the guilt and empathy I have for everyone. There's good in all of us and I think I simply love people too much, so much that it makes me feel too fucking sad. The sad little, sensitive, unappreciative, Pisces, Jesus man. Why don't you just enjoy it? I don't know!

I have a goddess of a wife who sweats ambition and empathy and a daughter who reminds me too much of what I used to be, full of love and joy, kissing every person she meets because everyone is good and will

²² Boddah var en usnylig venn som Kurt Cobain lekte med da han var en liten gutt.

do her no harm. And that terrifies me to the point to where I can barely function. I can't stand the thought of Frances becoming the miserable, self-destructive, death rocker that I've become.

I have it good, very good, and I'm grateful, but since the age of seven, I've become hateful towards all humans in general. Only because it seems so easy for people to get along that have empathy. Only because I love and feel sorry for people too much, I guess.

Thank you all from the pit of my burning, nauseous stomach for your letters and concern during the past years. I'm too much of an erratic, moody baby! I don't have the passion anymore, and so remember, it's better to burn out than to fade away.

Peace, love, empathy,

Kurt Cobain

Frances and Courtney, I'll be at your altar.
Please keep going Courtney, for Frances.
For her life, which will be so much happier without me.

I love you, I love you!

Brevet Kurt Cobain skrev før han begikk selvmord.²³

²³ <http://www.datejesus.com/sermons/cobain/suicide.html> (lesedato 23.8.11)

Sammendrag

I denne oppgaven tar jeg bruker jeg populærkulturen for å vise hvordan religiøse uttrykk kommer til synes gjennom fansens sakralisering av deres idol. For å vise hvordan ulike subkulturer i samfunnet bruker kjendiser for å skape en identitet og tilhørighet til andre mennesker har jeg brukt Kurt Cobain som eksempel på hvordan grungebevegelsen ikke bare var en musikkstil, men ble også en livsstil som skape rammer og strukturer for den gruppen av mennesker som følte et samhold til andre i denne subkulturen.

Ved å bruke identitet, myte og hellighet som innfallsvinkel vil jeg her vise hvordan fansen brukte og bruker Kurt Cobain til å skape en forståelse av den verden de var og er en del av. Dette viser til et grunnleggende behov som alle mennesker har og hvordan vi, i et samfunn hvor religionen har fått en mindre plass, finner arenaer som tilfredstiller disse behovene.